

Annotation

«Перверзія» (1996) – третій із романів Андруховича. У ньому здійснено спробу радикального виходу за межі традиційного «українського крейдяного кола» – гротеск, іронія, містика й еротика, а також перманентні забави з мовою на тлі авантюрно-детективної історії в «місті привидів» Венеції – стали тією живою сумішшю, що спричинила читацький успіх перших видань роману.

* * *

Юрій Андрухович

notes1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

Юрій Андрухович

Перверзія

Її звати Ада Цитрина, а його Янус Марія Різенбокк. Я сиджу в їхньому «альфа romeo», припустимо, що це «альфа romeo», і ми мчимо автобаном з Мюнхена у Венецію. З Мюнхена. У Венецію.

Це сталося зі мною позавчора, 3 березня, великопісної середи, першого дня по закінченні карнавалу. Це була піша прогулянка Мюнхеном у надії побачити рештки неприбраного свята: купи сміття, биті пляшки, потоптані хвости і крила, здерті фарбовані мармизи. Нічого подібного я вже не застав, бо вибрався до міста аж пополудні. Вулиці і площі було вчищено ще, напевно, вдосвіта...

Я знайшов короткотривалий притулок у кав'ярні «Лютпольд», яку розшукав за малою на Бріеннерштрассе (чи, як тут кажуть, «штразе»), 11, де дозволив собі один за одним два подвійні «ремі-мартени» (перший на вшанування пам'яті Рільке, другий – Стефана Георге). Коли мені зробилося зовсім тепло, я виповз із кав'ярні й рушив помаленьку в бік Швабінга, поминаючи Одеонсплятц і залиту першим присмерковим освітленням Людвігштрассе. Вітрини обіцяли все на світі, навіть безсмертя. Ніхто не посипав голову попелом. Тисячі перехожих рухалися поруч зі мною в цьому іграшковому мегаполісі. Але порядні люди такого дня мусять причаститися рибкою: Ash-Wednesday (як називав усе це Еліот), Aschenmittwoch [1], попіл, смуток, меланхолія і риба.

Так починається піст...

Тепер один ліричний момент. Не доходячи ще до університету і Тріюмфальної брами, я відчув, що починається весна. Це було все разом: теплий вітер, трохи дірчастого снігу, мій розпанаханий плащ, метляння шалика, нова сорочка, запах нової сорочки, печених каштанів, гострих приправ, запах іще там чогось, якихось жінок, чоловіків, що плинули поруч, музика з-за рогу, стиск у грудях, – я зупинився менш ніж на мить, та де там, я не зупинявся, я просто зрозумів – але яке «зрозумів», коли це зовсім не те слово, і «відчув» не те слово, і ніхто мені не підкаже потрібного слова – я прочув чи що, якісь великі зміни, бодай одну, щось таке...

Її звати Ада, а його доктор Різенбокк, приватна урологія в Поссенгофені. І вони везуть мене до Венеції своїм авто. Я трохи очухався щойно перед австрійським кордоном. Аж тоді впізнав майже на дотик потребу щось наговорити в цей диктофон.

Так от, позавчора, великопісної середи увечері, я врешті вийшов на Швабінг, на залиту ще дразливішими вогнями Леопольдштрассе. Я був готовий до пригод, аж стрибав усередині свого тіла. Пригода тут-таки знайшла мене: присадкувата й червоногуба мулатка, коротконога і в короткій спідниці, з шаленими заокругленнями, обвішана брязкальцями, в обшитому блискітками тісному декольте, повія з якихось інших веселих кварталів, бо Швабінг тепер уже не той, що за часів символізму і кайзера Вільгельма. Вона стояла у брамі під ліхтарем і виглядала з натовпу необхідне їй обличчя. У мене виявилось саме таке, я побачив її спалах, вона всміхнулась, я все зрозумів, стало до дідька зимно у грудях,

залишалося ще з десять кроків, не цілих сто марок у портмоне, які я мав при собі, аж ніяк не гарантували нашу домовленість, за п'ять кроків до неї я почув «hallo, kommst du mit?» [2], ще два кроки я мовчав нарешті видихнув просто у неї «ja, ich komme mit, Liebling, wieviel?» [3], вона не відповіла «wieviel», крутнулася на своїх садо-мазопідборах, узяла мене за руку і підвела до брами. Отже, була все-таки місцевою, зі Швабінга, браму відчинила ключем, задля special effect'у видобутих із того запаморочливого декольте, і так ми опинилися в будинку, де вона попровадила мене сходами догори, час від часу озираючись і губато всміхаючись, тож я почув, як у мені піднімається і бунтує вся повздержливість останніх місяців, а навіть років, ці брязкальця на ній були просто нестерпні, я готовий був заїхати в неї вже тут, на сходах, притиснувши її до перил і задерши суто символічну, куцу спідничину з червоного шовку. Проте вона зберігала безпечну відстань і все провадила кудись угору, на якийсь дев'ятий поверх чи що, при цьому увесь час наспівувала якоюсь тропічною мовою, може амхарською. Так нарешті ми опиняємося в переповненому людом помешканні, обкуреному й обкадженому всілякими екваторіяльними пахощами, підсвіченому зеленими і червоними лампами, де всі без винятку співають...

...Ого, я навіть не зауважив, як ми перетнули австрійський кордон. Прочитав тільки «Кіферсфельден» чи щось подібне, якісь жукові поля. Кам'яні стіни по обидва боки від шосе, нарешті гори, ми в'їхали в гори, всюди виявилось до холери снігу, аж доктор Різенбокк — це я про тебе, про тебе — мусив начепити захисні окуляри. Він сидить за кермом і ані слова не знає по-українському. Інша справа його дружина. Вона все розуміє, сама з походження українка, вона поруч із ним, на передньому сидінні, як і належить, Frau Riesenbock; уся в чорному та вишневому, але вона мене не чує...

Що то було за помешкання, я догнав, здається, не відразу. Мені забило груди солодким димом, я почув себе майже восковим, співи линули звідусіль, з усіх кімнат, усі ці люди ходили ще й нині у карнавальному шматті, вони ніби повизбирували його на смітниках після вчорашнього, моя бронзовонога спокусниця розчинилася серед інших мулаток, арабок, туркенів, китайок та індусок, вони прикрашали помешкання живими зеленими гілками, смугами гарячих тканин і безліччю образків, до яких я ніяк не встигав придивитися; переходячи з кімнати в кімнату, я намагався все ж упіймати її за задницю, навіщо мене сюди привела, я шаную звичаї всіх народів, обряди тощо, але ти надто далеко зайшла, нічна пташко, сказав би я їй, однак у кожній кімнаті сиділо на килимах, тапчанах і просто на підлозі повно перебиранців, анахронічних карнавальних гуляк, і всі співали, цьому не було кінця, відколи я туди потрапив, суцільні співи каліченою німецькою, щось ніби псалми чи гімни, граматичні неокковирності навіть мені впадали у вухо, але мелодія була досить гарна, шалено гарна мелодія, вишукана, суміш кельтського та коптського з додатками бразилійського, вірменського, магребінського і румунського. Я пришизів від тієї музики, я й сам пробував підвивати, але час до часу хто-небудь зі співунів осудливо зиркав на мене, мовляв, не пхайся, не твоє мелеться, і я вмовкав...

Перше, що я завжди роблю, опинившись у не знаному досі приміщенні, — це шукаю музичний інструмент. Я люблю фортеп'яно, гітару, віолончель, акордеон, маракаси, флейту, я люблю ще безліч музичних інструментів. Отже, я почав їх шукати. Проте нічого схожого ніде не було — тільки голоси, жіночі й чоловічі, дитячі і старечі, якась напівбожевільна молитва до іншого бога, щось там про ліси, меди, гаї, поля, сади, гори, луки, трави, брами, я тим часом трохи зосередженіше розглянувся по оселі, то був один із типових чиншових будинків з минулого століття, у Львові тисячі таких, його звели ще перед сецесією, за часів бурхливої еkleктики в ідеях, архітектор ніби змагався з матеріалом, вигадуючи собі якомога більше проблем і начиняючи помешкання всілякими закапелками, нішами, флігелями, мезонінами, і, крім розспіваного людського тлумища, там нікого й нічого не було, ну добре, кілька лежанок, бамбетлів, канап, якісь килими — усе ніби щойно принесене, чуже і випадкове, — а загалом — голі стіни й підлога; в таких умовах не живуть і навіть не моляться, а тут, як видно, і жили, й молилися. І ще — ці лампи, червоні й зелені, щось середнє між дискотекою та візантійським храмом, а також пахощі, повсюдні пахощі — від свічок і кадилиць, що з ними в руках час до часу протанцьовували повз мене перуанки, корейки, малагасійки, марокканки та філіппінки; десь і моя згуба губата вишивала поміж

них, але я вже її й не впізнав би в цьому квітнику зарошеному; згодом мені прийшло до голови, що це не одне помешкання, а відразу декілька колишніх помешкань, між якими повалено стіни, увесь поверх, сьоме небо химерного передсецесійного будинку на Леопольдштрассе, чи, може, в одному з бічних провулків – не зауважив...

Ова, тепер увага! Сіре небо. Облізлий сніг. Вежі. Ворони над ратушею. Черепиця. Жовті мури. Тиша, десята, ні, одинадцята ранку, п'ятниця, зимно, високогір'я, Високоальп'я, що ще? Тяжкі перини, вистуджені за ніч покої в замках, кава з молоком, гаряче вино, школярі на перерві, далекий дзвін, комини, дим над коминами, невидимі крила – Кого? Це Інсбрук, мої панове. Праворуч у долині. Я хотів би побути тут. Гей, Achtung, Achtung, mein lieber, Riesenbock, bitte, auf ein Moment stoppen!.. Ich habe manche Problemen... [4]

Ну от. Я зміг бодай щось, бодай чимось – натякнути чи що? Затримати цей стан, цей Інсбрук? Часами мені робиться до дідька прикро: як багато всього я випустив, колекціонер дір'явий, як багато розтратив, забув, особливо там, удома. Залишаються зі мною (в мені?) якісь лише тьмяні подвір'я, коридори, вогкі мансарди, кульбаби столочені, незасипані рови, повапновані стовбури... Це вже тут, в інших країнах, я запрацював усім собою, всім, чим я є. Провалився в дикі безодні настроїв, аж не встигав за ними і злякався, що, як і вдома, все майже розтрачу. Зрештою, можна би і спокійніше з цим жити. Все розтрачене вважати зайвим. Усе нерозтрачене (малу дешицу) – необхідним. Себто неминучим. Але мені були натяки. Ще раніше, у Львові, та навіть ще у Чортополі. Я злякався, що випадковість користується нами постійно і повсякденно. Я хотів би що-небудь проти неї змотти.

Так виникла ідея з цим диктофоном. Мати його завше при собі. Говорити, мовчати, говорити знову. Напхати в нього рівно стільки всякого, скільки напихається в нашу мову. Ясно, що й вона не врятує нас. Але вона може натякнути, щось подарувати, сама того не відаючи. О, курва, такі мудрі думки, що сам собі немилий! Ну добре.

Повертаюся до позавчорашньої історії. Поки пам'ятаю. Шкода, що Ада цього не чує. Бо я хотів би їй подобатись. Але вона напакувала з собою повну торбу італійських опер і від самого Мюнхена сидить у слухавках, часом підсилюючи невидимих примадонн своїм хрипкуватим голосом. О don Fatale [5]. По-італійськи. Вона знає італійську. Вона жила в Римі й Равенні, в Пізі та Ассізі. Менше з тим.

Я вже з добру годину нипав тим помешканням, на кожному кроці полохаючи всіляких малайців, персів, ефіопів, вони все ще співали, я розрізняв тільки окремі калічені фрази, щось таке ніби «і піїдемо в сяєва брами германійської з юним синою з великим рибою пловуючою аки цар на кров наше зерно пересипнуте шляк би його трафив шляк би її трафив дай нам саду германійської брами де хліба і пива і яблука золотого повня слався Отче так посоловіємо в шахта срібла підземности ясної нашої темности масла дай нам масла і пива і духу великого риби слався Отче кушай нас і кушма кушем розкусь шляк би його трафив шляк би її трафив бо піїдемо в сяєва брами германійської з юним синою з великим рибою пловуючою аки цар на кров наше зерно пересипнуте шляк би його трафив шляк би її трафив дай нам саду германійської брами де хліба і пива і яблука золотого повня слався Отче» – так вони виводили своєю далекою від досконалості верхньонімецькою, ці ряджені Морісками і Ченцями, Кавалерами і Спудеями, Носорогами і Астрологами, Міннезінгерами і Нібелюнгами індонезійці, курди і пакистанці, чи там палестинці, а ще албанці, босняки, маври і кхмери, серед яких були, безумовно, також гаїтяни, таїтяни, критяни і кіпріоти, конголезці, бангладешці, кот'д'івуарці та буркіна-фасяни, і всі вони цілком незле витримували цю найскладнішу з мелодій, вимовляючи щось ніби «зільний саде германійської брами стань перед нами і будь з нами, впусти ніж наш і насити всіх нас – юним синою великим рибою, духом чару, чаром духу, залізом і пушкою залізь у вушко її, залізь рани мої та його та її та ще її, рости ж нам як злак у фляку чи фляк у злаку слався Отче кушай нас і так позолотіємо в діра сонця надземности темної нашої ясности м'яса дай нам м'яса і шнапсу і яя великого риби слався Отче і кушма кушем розкусь шляк би його трафив шляк би її трафив зільний саде германійської брами стань перед нами і будь з нами, впусти ніж наш і насити всіх нас – юним синою великим рибою, духом чару,

чаром духу, залізом і пушкою залізть у вушко її, залізть рани мої та його та її та ще її, рости ж нам як злак у фляку чи фляк у злаку слався новий Ісааку» – я зневажив би себе до решти днів моїх, якби спробував звідти утікати, хоч відчуття небезпеки росло в мені, тим більше, що зі мною – гостем – ніхто й не збирався бодай порозмовляти чи там хоч якось порозумітися, чоловіки й далі співали, розсідаючись на підлозі, килимах і канапах, ще й до такту приплескуючи в долоні, а жінки й далі співали, виносячи з бічних коридорів усе нові й нові гілки папороті, кокосові горіхи, шматки тканин, брязкальця, образки, поламані грамофонні платівки... Та ви показалися, – шарпав я собою, але без ненависті чи там презирства, бо навколо діялося щось насправду велике, об'єднаний ритуал усіх скривджених з усього світу, вони мушили собі вигадати іншого бога, їх мордували голодом і бомбами, пошестями, СНІДом, хімікаліями, ними наповнювали запаскуджені криниці і найдешевші борделі, на них випробовували зброю і терпіння, їм підпалювали ліси і затоплювали пустелі, їх виживали звідусюди, як тільки вони народжувалися; чим вони відповідали – джазом? маріхуаною? сотнею способів кохання?.. Я ходив поміж біженців, напівотруєний пахощами, зеленими й червоними спалахами, співами, мене отруїти легко – всім, що вигадали ці безпашпортні шукачі багатого німецького бога, Володаря Германійської Брами, до якої вони встигли протиснутися в останню мить – хто з корабельних трюмів, а хто з завошивлених тамбурів, правдами й неправдами, через хабарі, підкупи, вбивства, благання, жебрання, підставлення піхви, задниці, через гру на шкіряній флейті, через Львів, через Польщу, через горло, через легені, через вісімнадцять кордонів і тридцять митниць – як емігранти, музиканти, чорнороби, чаклуни, секс-автомати, погорільці, дисиденти, бандити, повстанці, сміттярі, гівновози, продавці троянд по ресторанах, сутенери, комуністи, маоїсти, студенти права і філософії – вони таки встигли, змогли, скрутили, вдерли для себе цю землю, цю Німеччину, цей добробут, ці спальні мішки в підземних переходах, вони зробили ці міста кольоровішими, ця добра працююча самовіддана Німеччина зігріла їх і нагодувала і напоїла тощо, але вони ще чогось від неї хочуть, ще чогось випрошують у свого спільного, проте вигаданого бога – чого ж вони ще хочуть: лісів, струмків, альпійських верхогір'їв, замків, музеїв, продовження візи, крові, тепла, чуйності, грошей, автомобілів, може, громадянства вони хочуть?..

Я ходив поміж них, ніби причмелений, ніби в усьому винний, ніби причина причин цього дебільного світу... Я трохи відпочину.

Контроль паспортів на перевалі Бреннеро тривав не довше трьох хвилин. Навіть моя совдепівська книжниця не викликала в того італійського хлопця якихось видатних емоцій.

Потім ми шалено покотили вниз – Янус Марія розігнав свій «порше», чи що там у нього, майже до двохсот на годину, ми увірвалися в край, де не стало снігу, де були зелені трави, це така земля, «wo die Zitronen bluhn» [6] (а ти, Цитрино, квітла в цім краю? – що за прізвище ідіотське, я закохався по вуха вже в саме ваше прізвище, пані Різенбокк [7]), сонце било нам в очі, скелі летіли обабіч автостради, а проте всюди були придорожні знаки людського перебування: міст над потоком, капличка, корови в травах, Божа Матір, зруйнована вежа, облуплений мур, кілька овець, школа за поворотом, Божа Матір, опудало в саду, розбійничий замок, мисливська ресторація, автозаправка, Божа Матір, капличка, пасіка, рибальський заїзд, водяний млин, цвинтар, Божа Матір, дівчинка з кошиком, розбійницький замок, готель з геранями (гарденіями? гортензіями?), сироварня, розбитий «опель-кадет» без пасажирів, жінка в чорному, Божа Матір...

Різенбокк занервував: надто часто виникали якісь шляхово-ремонтні італійці, котрі нікуди не квапились, і треба було скидати швидкість до сорока-п'ятдесяти, шукати об'їздів, щохвилини пригальмовувати. Італійці в дорожніх робах були спокійні як двері.

А Різенбокк – так, я про тебе, про тебе – має нервову зовнішність – у нього великі й кістляві руки, він увесь кістлявий і великий, має бороду, а на голові залисини і в очах трохи блудливості. З вигляду він наче на середині шляху: стомлений життям, але ще ласий до нього. Я люблю таких хлопців.

Між Брессаноне і Больцано ми на пару хвилин зупинялися. Далі машину повела Ада.

Не озирайся. Тепер, коли ти змушена зняти слухавки, я продовжу свою історію тільки для тебе. Далі було так.

Нарешті всі відверто звернули увагу на мене. З'явилися поруч якісь чотири дівчини – таїландка, самоанка, тринідадка і лесбійка – рухаючись у ритмі загального співу й самі не перестаючи співати, вони досить ніжно, але й владно почали знімати з мене плаща. Я вирішив не чинити опору і пережити все до кінця. Щось, може, спокутувати. Чи просто спізнати. Тим більше, кінець дійства вже наближався, з-за оспівуваної всім кагалом «германійської брами» вже проблискували його деякі ознаки, голова йшла обертасом від пахучих димів, пісня робилася все голоснішою й вищою, повтори все частішали, мене – вже без плаща і, прошу зауважити, без нагрудного панцера – запровадили до найбільшої з кімнат, куди поступово сповзалися всі, їх робилося безліч, здавалося, вони не мали жодних шансів усі тут поміститися, проте якось поміщалися в отих своїх – не своїх карнавальних строях. Середину кімнати залишали вільною.

Так, я теж гадаю, що то якась нова секта, безумовно.

Тоді ось що відбувається. Кілька типів з оленячими і бичачими рогами на головах, підтанцювуючи, виносять на середину кімнати священний повстяний килимок (у нас об такі ноги витирають), а перед ним, разом із фінальними екстазами співу («золотої германійської брами дай нам пропливти великим рибою»), задля суцільного захвату виставляють погруддя: золочена бронза в дещо збільшених пропорціях (щодо природних, ясна річ), і я розумію так, що то їхнє божество, божиче, божисько, – ліпше сказати, якийсь чи то пітекантроп, чи будда, чи німецький філософ-матеріяліст, він же Сторож Германійської Брами, або ж Егір, Грунгнір і Фафнір [8] (8), вартовий заклятого саду...

Усі присутні, крім мене, врочисто вклякли перед його божистою з'явою. Коли ж і я забаг опуститися на коліна, то дівчата, всі чотири мої наглядачки, просто не дали мені цього зробити, хапаючи мене звідусіль за все на світі. З останніми тактами великого псалму виник перед наші очі, як я розумію, Верховний Святий чи щось подібне – здоровезний хлопуньо незнайомої раси, певно, якийсь мішанець папуаса з лапландкою, з мішком на голові, де були тільки прорізи для очей, вух і рота. Потрясаючи всім тілом, нарешті упав обличчям до божества і розповзвся перед ним по килимку. На цьому кількогадинний гімн урешті зачох. Але тут-таки вродилося загальне, схоже на бриніння мільйонів мух, мурмурандо. Гуділи, ясна річ, знову всі, крім мене, бо мені й це було заборонено, хоч як я не прагнув трохи з усіма погудіти...

Після Тренто за кермо знову взявся доктор урології. Ада, як і раніше, поринула в італійські опери, Россіні, Верді, Леонкавалльо, Доніцетті, Пінцетті. А також Моцарт, Моцарт, Моцарт, який насправді мусив бути італійцем, ну хоч би наполовину. Німкені, особливо з півдня, страшенно люблять італійців. Вони кінчають від самих тільки італійських імен, особливо подвійних або потрійних. Так відбуваються непорочні зачаття. Так народився Моцарт, великий власник мого серця.

Але я, напевно, не витримаю до Венеції. Всього забагато – цих гір, зеленої трави, не баченої ще з вересня, цих арій, цього кістлявого Януса, що час від часу незлостиво кляне когось по-німецькому, цього краєвиду з розваленими вежами, цієї швидкості, цієї Ади, напіввернутої, ось її вухо, вушко, просвічене наскрізь, воно наливається соком музики, теплою спермою музики, італійськими голосами, ось лінія шиї переходить у плече, ось волосся, здається, фарбоване, ясно-каштанове, а тепер – руки, долоні, дві птахи, возлегли на передню панель, вони іноді зриваються в такт із не почутою більш ніким на світі музикою.

Це я загнув. Краще так: із почутою цілим світом музикою.

Тепер: ще раз увага! Вірші, від яких мушу звільнитися. Це імпровізація. Могу де-не-де схибити. Отже. За що, Італіє, я так тебе люблю? Шестистоповий ямб, круто! За що, Італіє, я так тебе люблю? За що, Італіє, я так тебе люблю? За те, що дмеш у дупу кораблю! Повна нісенітниця, до того ж не шес тистоповий. Ну добре, далі. За що, Італіє, я так тебе люблю? За те, що дмеш у дупу кораблю. За те, що ти –

мов гавань кораблю! А я тебе завжди, повір, люблю: коли люблю, люблю й коли блюю! Коли складаю пісню цю свою, Мов соловей, що тішиться в гаю, То почувуюсь ніби у раю, Де гарні шльондри шепчуть «ай лав ю»! Навколо мене – гори і Тироль! У них тут – що не слово, то пароль! Я б так теб'я, красафітса, пороль!.. А твій король надувся, ніби троль. Чому, Тиролю, ти такий чудний? Чому, королю, ти такий блудний? Чому ці скелі, лаври і дуби? Лизнути б шийку кінчиком якби.. Перепрошую, мабуть, я надто голосно.

Вони чоловік і жінка. Їй, можливо, тридцять. Це не моя справа.

Ну от. Наш «феррарі», чи щось там таке, пробігає мильо за мильою, ми вже вискочили з Альто-Адідже, жоден гірський розбійник не напав на нас, жоден з моїх баронів не поласував нашою кров'ю, а пейзажі робляться все нестерпнішими, це Південь, Південь, Південь, це кедрі і сосни, і лаври, і пінії вздовж автостради, це запах кави звідусіль, це алое, мирт і айр, це простий перелік, що його можна розташувати на письмі у два стовпчики, кожен з них буде означати щось цілком незабутнє, але в той же час – визначати орієнтири по обидва боки дороги; я кайфую від самого тільки називання, тому я хочу просто називати, просто перелічувати, це простий перелік, від якого зводить судомою нутроші, і я не смію порушити його чудову внутрішню послідовність:

квітник

балкон

фонтан

ліхтарня

брама

стовп

макдональд

карниз

хідник

голуб

Святий Тома

Святий Петро

дівчина у вікні

Святий Рох

Святий Дух,

церква

площа

кіоск

сходи в кущах

вітраж

вітрина

овочі

хідник

віслюк

ластів'ячі гнізда

Святий Лука

Святий Франциск

я зриваю з себе все, крім сорочки, ніби святий, і дайте ж мені нарешті ковток алкоголю, а ще краще – два ковтки, щоб я не помер завчасно від перегріву.

І що там попереду? Верона?!

Треба як-небудь закінчити позавчорашню історію, ні? Так от, у момент найвищого гудіння, скажу так, з'явилися вже згадувані мною рогачі, я так зрозумів, що жерці або типу цього. Головний підвів голову з килимка і аж затрясся, як зобачив що вони несуть: то був акваріум, величезний, мов балія, без рослинності, без мушель, без камінців на піску, лише з водою і з великою живою рибою, рибиною, то був, може, навіть і короп або сом, або лящ, або білий амур чи, скажімо, щупак, і от, разом зі сплеском ахів усієї присутньої потолочі, вони гатять цим акваріумом до підлоги (тут режисер наказав сповільнити зйомку), акваріум довго-довго падає, але таки розбивається, вихлюпуючи навсібіч зелені струмені (в мені все висихає), це жахливо, бо жерці ловлять бризки своїми темними язиками, в мені наче щось обривається, бачу, як болісно стрибає риба на килимку, серед шкляних акваріумних уламків, бачу, як Верховний видобуває з-за пояса гострезного тесака, і вже знаю, що буде далі, ноги підкошуються, я вже не восковий, я вже ватяний, я вже навіть не ватяний, я повітряний, перший удар тесаком – і рибу пробито наскрізь, але вона ще тріпоче (я валяюся з ніг), другий удар – усі кричать «а-ах!», у риби проколено жабра, але вона ще тріпоче (я вже не дихаю, повітря витікає з мене, як із порізаного м'яча), третій удар – усі кричать «у-ух!», просто в риб'яче серце, вона ще трохи потріпається й затихне, а я: все п'ятьма дно нуль гаплик нічичирк.

Я очухався щойно сьогодні, перед австрійським кордоном. Поліція знайшла – не мене, а моє тіло – в ніч із середи на четвер, здається, о третій, під мостом Кеннеді поблизу Англійського парку, я лежав головою на захід, як лежать усі порядні мерці. Мене привели до напівтями, але я майже нічого нікому не міг пояснити. Боліло все, що я маю, млоїло всередині, хотілося блювати, дзвеніло в голові, але заснути не вдавалося, хтось мене попередив, хтось мене попередив. Поліція протримала мене до десятої дня, аж поки не з'явилася ця чудодійна пара – він і вона, Ада і Різенбокк, я їх ніколи не знав і не бачив, але вони пояснили поліцейам, що я такий видатний Перець, і мене, виявляється, всі чекають у Венеції, всі просто люрають без мене у тій Венеції, всі просто пошалили і сказилися без мене, і вся Венеція скандує «Пер-фе-цький! Пер-фе-цький!» – так хочуть мене помацати в тій Венеції; Ада і Різенбокк тицяли їм якісь напахчені шелесткі папери на блакитних і рожевих бланках з крилатим левом, оплутаним, як Лаокоон, зміюками; вони поручилися за мене, відвезли до себе у Поссенгофен, запакували на свою віллу, і доктор надавав мені всілякої насонної бадеги – у зв'язку з чим я прокемав на їхньому подружньому ліжку решту дня і ще ніч до ранку, а вони, Ада і Різенбокк, тим часом залагоджували мої справи, їздили до італійського консульату по візу для мене, підбирали мені нові окуляри, купували всілякі дрібнички в дорогу і комусь телефонували аж до глибокої ночі, щось пояснювали, в чомусь переконували, поки я спав (не спав) на їхньому широкому ложі, всіяному крихтами, розжареними цвяхами і горіховими шкаралущами.

Я не знаю, до чого це все. Я мусив опинитись у Венеції – і нині опинюся в ній, за якихось дві-три години, а може, й раніше. Мені тяжко вигадувати якісь пояснення. Мені легше просто споглядати і пошепки перелічувати: кермо, дорога,

трава, шия, плече, напівоберт, напіввигин, напівсон, напівпотяг, напівлюбов.

Між Вероною та Падуєю вперше з'явилися виноградники.

Венеція, 1 березня 1993 р.

Вельмиповажний пане Перфекцій! [9]

Наш спільний знайомий і добрий приятель, доктор психіатрії Франк Попель (Льозанна, Швейцарія) порекомендував Вас як потенціяльну одиницю від України для участі в інтернаціональному семінарі культурально-духових діячів, що його організовує наша Фундація «La morte di Venezia» [10]спільно з окремими інтелектуальними, комерціяльними і сакральними кругами. Тема семінару: «Пост-карнавальне безглуздя світу: що на обрії?»

Якщо Ви готові є засвідчити Вашу заінтересованість у поименованому вижче семінарі, то просимо ухильно прибути до Венеції не пізніше 5 березня р.б. і виступити зі Словом на одну з окреслених нище тем (об'ємність Вашого відчиту не мусить перевершувати 7-8 сторін машинопису компютерального). Це може бути тема смерти в українській культурі. Або: так само тема любови, еротичного і танатичного, але дотичного до проблематів Європи Орієнтальної, – чи загалом про безглуздя світу. Це може бути Ваш вгляд у феміністичне і маскуліністичне. Або в посткомуністичне. Це може також бути зразок нової аналізи процесів, що віднедавна у Вашій країні заіснували, як напр., казино і нічні клуби. Або так само розкривання суті української менталіти на тлі деяких інших, відомих світови. Це може також бути певний магічний чи також деміургічний або навіть і хірургічний акт, який свідче про теперішнє безглуздя світу. Також це може бути все, що запропонуєте Ви, люб'язний пане Перфекцій. Якщо, напр... Ви захочете оповістити про українські ядерні зброї, то це буде чудово. Або так само Ви можете захотіти щось нам повідомити про Достоєвського, Горькі, Булгакова, Сахарова та інших Ваших письменників – це буде о'кей. Як і, напр., Ваше жадання міркувати про школи і течії в українському гарному митецьтві або і в політиці, як напр., націоналізм. З рештою, ми будемо навіть заінтересовані почути від Вас відчит про сьогорічну епідемію холери в Україні.

Вашою сталою супровідницею та допоміжницею буде ласкава пані Ада Цитрина, коляборантка нашої фундації, через тіло якої отсе Вам запрошення подаємо. Організатори побирають на себе всі Ваші витрати, забезпечують Вам готель і постіль, щоденні дієти, дегустації, гігієни та медичійську санітарію. Що більше – гварантуємо Вам за Ваш реферат винагороду сумою в 1 млн. лір італійських.

Пане Перфекцій, ми з нетерпимістю чекаєм на Вас. Як кажуть у Вашій вітчині – ДОБРОМ ПОЖАЛУЙСТА!

Ваші до безконечности

Д-р Леонардо ді Хатавесела, президент

Фундації «La morte di Venezia».

Амеріго Даппертутто, технічний секретар фундації.

ПОСТКАРНАВАЛЬНЕ БЕЗГЛУЗДЯ СВІТУ:

ЩО НА ОБРІІ [11]

Додаток для запрошених

Живемо нині під знаком печального слова «після». Вірні своїй природі та технології, не хочемо усвідомити, що то можливий кінець, але так воно випливає з усіх навколишніх прикмет, знаків і натяків. Ступінь за ступенем робимося дедалі посвяченішими у велике безглуздя повторів і самоповторів. І навіть невірогідні зміни, що недавнього часу перекраяли обличчя дійсності, не принесли сподіваного зламу. Найоригінальніша з ідей, вигенованих бездуховним духом нашого часу (даруйте невеселу гру слів) – це ідея тотальної неоригінальності всього, мертвотна і велична. Цитата, колаж і деконструкція замінили нам щось давніше, первісніше, справжнє. Чи назавжди замінили?

Чи діло йде до смерті духовної? Чи маємо надію на розвиток? Чи від нас вимагається щось цілком звичайне – як повернення до Бога, наприклад? Чи ще до якогось Іншого? Наш корабель мусить орієнтуватися на певність обрїю. Де нам її взяти? Чи варто доживати до ще однієї тисячі літ?

Ми у Венеції схильні думати, що сталося втрачений Карнавалу. Нам видно це. Цього не видно майже нікому – адже карнавал є, відбувається з року в рік, по декілька разів, з різними приводів, з вогнями і масками, з вином і танцями! Карнавал є, скаже вам будь-хто з тих, які ще (або вже) не бачать і яких безліч. Карнавалу робиться чимраз більше, він повсюдний і неперервний, скажуть вам іде інші, які від лукавого.

Але чи так насправді? Чи тільки видудленим і вижертим Він виміржується? Чи неймовірними юрмищами туристів, японців, готельних послуг, розваг, оборотом грошей та витратами на піротехніку? А якщо то вже тільки гола механіка, машинерія, холодна індустрія, суцільна консумпція, перманентне паразитування? А якщо це пастка?

Здається, разом із Карнавалом ми втрачаємо і самих себе. Чи ми ще здатні любити, сміятися, плакати? Чи достатньо живі, щоб жити? Або такого дечого ще робити? Ось питання, над якими варто.

Ми запрошуємо вас до Венеції, міста на воді, міста-корабля, міста-привида, першого ж тижня по закінченні традиційного Великого Свята. Саме тоді, як відшумлять останні, до щему п'янкї гуляння, відлунають оркестри і хори, злетять кольорові повісма з балконів і церковних брам, згинуть легіони світових волоцюг і заїжджих клерків (які нині дивним чином уже ніяк не різняться між собою – от прикмета!), – й тоді, в спокої та докладності, в короткотривалій паузі великопісної задуми та зосередженості поміркуємо спільно, заглиблені в бенедиктинську тишу славетного Сан Джорджо Маджоре про нас, про відлетілий Карнавал, про шанси і можливості, про опір безглуздю, про безглуздя опору.

Наше зібрання навряд чи порятує світ, навряд чи порятує Карнавал, воно не порятує навіть Венецію, навіть нас воно не порятує. Але ми зберемося – саме тепер і саме тут, у місці, переповненому відлуннями та цитатами, всередині цієї Великої Цитати, втілення нашого остаточного «після».

З привітаннями від Святого Марка та його крилатого лева –

Леонардо ді Казаллеґра.

ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА СЕМІНАРУ

(з переліком учасників)

Семинар «Посткарнавальне безглуздя світу: що на обрії?» відбудеться з 6 по 10 березня ц. р. у Венеції, на острові Сан Джорджо Маджоре, в залах монастиря Сан Джорджо. Програма семінару передбачає тільки офіційні акції (доповіді та дискусії), залишаючи учасникам безмежні можливості знайомлення з містом, його мешканцями і мешканками, колоритом, запахами і присмаками. Початок офіційних акцій – щодня о 10-й. Просимо учасників не запізнюватися і планувати свій час виходячи з поданого нижче розкладу.

6 БЕРЕЗНЯ, СУБОТА:

Урочисте відкриття семінару. З'ява учасників. Прибуття гондол. Сюрреалізм людських стосунків. Загальний тост. Гостеси запрошують до танцю.

Вступна доповідь: «Світ після всього і світ перед усім з точки зору на світ старого як світ венеціанця» – Леонардо ді Казаллегра, доктор танатології, вчений карнаваліст, почесний шеф кафедри переливання і змішування крові Венеційського таємного університету ім. Каліостро.

Дискусія з доповідачем.

Кава і тістечка. Продовження дискусії. Завершення дискусії.

Страви дня: тортелльони, тушкований тунець, помаранчево-помідоровий соус «П'яцетта».

Напій дня: шоколадний лікер «Моцарт».

7 БЕРЕЗНЯ, НЕДІЛЯ:

Нагода купання з гостесами. Обмін думками. Легкі перекуси з відеофільмом.

Доповідь: «Химера Хореографії як Танцюча Примара в затінку Світового Дерева» – Гастон Дежавю, Франція, теоретик балетів, незалежний дослідник алергічних (виправлено) алегоричних явищ.

Доповідь: «Постмодернізм у політиці. Сараєво як цитата» – Альборак Джабраїлі, Швеція, емігрант і дисидент, стипендіят, публіцист, володар нагороди «За чесність із собою».

Дискусія з доповідачами.

Кола і крекери. Запаморочення в дискусії.

Страви дня: філе з анчоуса, консоме з бобів, омар (хайям).

Напій дня: водка «Абсолют».

8 БЕРЕЗНЯ, ПОНЕДІЛОК, Міжнародний день:

Нагода полікувати зуби за кошт фундації. Консультації з гостесами. Масажування вражених органів. Профілактика.

Еклектика.

Доповідь: «Слухати реґгей, вмирати під небом, вдихати запах трави» – Джон Пол

Оширко, Ямайка, вчитель андеграунду, тричі просвітлений, вільний ботанік і музикоман.

Доповідь: «Секс без київ, або Червона Шапочка на добрій дорозі» – Лайза Шейла Шалайзер, США, професор Йокнапатофського університету, голова ініціативи «Розбуджені домогосподарки», нонфікшн-стар, нон-стоп-телевіжн-орі джінел-соуп-опер-продюсер («Нелегкий шлях Дебори Айскрім», донині 665 відтинків ефіру!).

Дискусія з доповідачами або без.

Морозиво, устриці. Розпал дискусії. Креветки.

Страви дня: біг мак, гот дог, поп корн, солт натс, ред гот чілі пепперс.

Напій дня: «Джонні Вокер» (можливий «Байзон»!).

9 БЕРЕЗНЯ, ВІВТОРОК:

Бадмінтон з гостесами. Спільне куріння фіміяму. Обмін ідеями. Перехід до критики чистого розуму.

Доповідь: Цуцу Мавропуле, Бесарабія – Трансильванія, ересіарх і черевомовець, пожирач вогню, почесний академік Бу-Ба-Бу, кавалер ордена «Літакоча голова», чемпіон Галичини (виправлено) Галактики з чорної магії в класі змагань «чорна меса», особистий цілитель Майкла Джексона і федерального канцлера Капусти, князь.

Тема доповіді не піддається формулюванню.

Доповідь: Станіслао Перфемський, Росія (закреслено в останній момент) Украйя, автор. Тема доповіді уточнюється.

ДИСКУСІЇ НЕ БУДЕ.

Яйця по-китайськи. Цитрина. Дискусії не буде. Кокосові пластівці.

Бучна вечерея з нагоди завершення доповідей у Каза фарфарелльо (мапа додається, див.).

Страви дня: борщ, чорба, маслини, цукати, цикута.

Напій дня: цуйка «Горбачов».

10 БЕРЕЗНЯ, СЕРЕДА:

Заклучний день. Нагода прощатися з гостесами.

Чайові.

Підсумкова дискусія. Вироблення і прийняття загального меморандуму «Карнавал мусить тривати далі, інакше йому настане кінець!»

Прощальний обід-maestoso в монастирі Сан Джорджо.

Страви дня: велика піцца пеппероні, менша піцца ляцароні, омлето венеціано, спагетті наполітано, котлето больоньезе, риба-меч-у-тісті, брокколи, кальмар «спрут», гусак по-римськи, сардини корсиканські по-сицилійськи, торт «Тінторетто».

Напої дня: Граппа «Кандоліно», вина тосканські, романські, кампанські,

апулійські, лігурійські, червоні, білі, чорні, напівсолодкі, десертні.

Настання ночі. Темрява.

11 БЕРЕЗНЯ, ЧЕТВЕР:

Від'їзд учасників з Венеції.

Серед почесних гостей карнавалу (закреслено) семінару:

Франсуа Міттеран, Якопоне до Тоді, Альберт Гор, Кобо Абе, Лючіано Бенеттон, Оксана Баюл, Джорджо Армані, Джоді Фостер, Міхаель Шумахер, Фредді Меркюрі-молодший, Ів Сен-Льоран, Софі Льорен, Софі Марсо, Марсель Марсо, Ева Куммлін, Мішель Андерсон, король Олелько Другий, Беназір Бгутто, Вольдемар Жиріновський, Джо Коккер, Вім Вендерс, Франко Барезі, Френк Костелло, Елвіс Преслі, Елвіс Костелло, Хуан Антоніо Самаранч, Салман Рашді, Анатоль Кашпіровський, Чіччоліна, Вольф Мессінг, брати Мавроді, сестри Річинські та десятки інших видатних постатей сучасності й минулого.

СПОДІВАЄМОСЯ ПРИЇЗДУ... ФРЕНКА СІНАТРИ!

Організатори ще раз уклінно просять Вас неухильно дотримуватися всіх пунктів орієнтовної програми. Евентуальні зміни будуть заявлені окремо.

З побажаннями плідної роботи і найсильніших вражень у чарівливому місті палаців, гондол, Тіціяна й Вівальді –

Щиро Ваш Америкго Даппертутто,

технічний секретар.

До відома Монсиньйорового прошу довести:

1. Дотеперішнє перебування Респондента в Мюнхені не було відзначене нічим надзвичайним.
2. Розшукати Респондента нам з Доктором пощастило щойно в четвер, 4 березня Anno 1993, близько десятої ранку, в поліційній дільниці 305, куди Респондент потрапив уночі з 3-го на 4-те березня смертельно п'яним і непритомним.
3. Увесь подальший день 4 березня, а також ніч із 4-го березня на 5-те Респондент проспав непробудним сном на віллі «Мелюзина» в околицях Поссенгофена, де Доктор поклав його в ліжку, стимулювавши сплячку ризикованою дозою рослинних та ін. галюцинативних засобів (morphini hydrochloridum, scopolamini hydrobromidum, aconitum, solanum etc. ibid.).
4. 5 березня, близько 9-ї год. ранку, ми разом із Респондентом вирушили до Венеції універсальним автомобілем четвертого покоління серії «Мантікора».
5. фактично до самого австрійського кордону Респондент не виявляв жодного зацікавлення навколишньою ситуацією.
6. Прийшовши до тям вже на австрійській території, Респондент дещо ожив, називаючи себе «історично підданим тутешньої держави» і почав у зв'язку з цим вимагати «пару ковтків алкоголю». Він отримав їх від мене (білий ром «Баккарді» – келишок, потім другий).
7. В околицях Інсбрука Респондент помітно зарухався, просив зупинити авто і

навіть, з'їхавши з автобану, повернути до міста, де в нього, мовляв, є знайомий аптекар, якого він мусить провідати. З'ясувати особу згаданого аптекаря, як і те, чи такий суб'єкт узагалі існує, поки що не вдалося.

8. На австрійсько-італійському кордоні (перевал Бреннеро) Респондент виявив короткочасне занепокоєння властиве всім його співвітчизникам при перетині кордонів: чи все гаразд з його документами і чи впустять його до Італії. Однак іронічне наставлення прикордонників розвіяло всі його побоювання.

9. На теренах Альто-Адідже Респондент ще пожавішав і з невідпорною настирливістю повторив вимогу щодо «двох-трьох ковтків», які врешті отримав (бренді «Шантре», кишенькова пляшка).

10. Майже всю дорогу до Брессаноне повеселілий Респондент вів мову про знайомого барона, що має власний замок десь неподалік, у Південному Тиролі.

11. Особливо прикметні дані про барона (для з'ясування в четвертій канцелярії інформаційного підрозділу): порівняно молодого віку; войовничий – донедавна провадив затяжні військові дії проти сусіднього єпископа; добре стріляє з арбалета; одружений, дружина – молода приваблива португалка, що її тримає замкнутою у ретельно пильованій вежі свого замку; останнім часом барон перебуває в летаргічному заціпенінні внаслідок укушення минулого літа невідомою мухою.

12. Під час недовгої зупинки між Брессаноне і Больцано Респондент цікавився, чи знаємо ми з Доктором, де тут знаходиться село під назвою Тенно. Доктор і справді знайшов місцезнаходження означеного села, розгорнувши з цією метою докладну автомобільну мапу. Респондент заявив, що «за це треба випити» і після непереконливих умовлянь отримав своє (чарка «Мартелю»).

б/н. З огляду на те, що Докторові набридло виконувати свої безпосередні обов'язки, за кермо пересіла я. При цьому довелося вислухати від Респондента не зовсім доладну розповідь без кінця і початку про його п'ятику з якимись азилянтами у Мюнхені на Швабінгу (треба розуміти, саме ту п'ятику, наслідком якої Респондент опинився згодом у поліції).

14. Після Тренто за кермом знову був Доктор (почуття обов'язку ще раз перемогло). Респондент робився чимраз активнішим. З певного моменту Респондент почав співати. Було виконано близько восьми-дев'яти українських пісень переважно народного змісту. Запам'яталася пісня з часто повторюваним рефреном «ду-ду», «ду-ду». Підвідділу народної творчості та етнології – з'ясувати.

15. Не доїжджаючи Верони, Респондент узявся цитувати Шекспіра не зовсім точно англійською, а також українською, польською та російською. Просив порівнювати якість перекладу. Доктор (від цього?) мало не потовк зустрічний «опель-кадет».

16. Між Вероною та Падуєю Респондент уперше зауважив виноградники, хоч насправді вони виникали й раніше. Респондент шалено активізувався і щохвилини просив зупинити авто, вдихнути повітря, співати разом з ним, дати йому «чогось кайфового» (віскі «Джим Бім», чверть пляшки просто з пляшки).

17. Неподалік розв'язки перед Местре-Маргерою (траса Е70), Респондент закликав нас підібрати якусь божевільну молоду італійку, що намагалася зупинити авта. Респондент заявив при цьому, що давно не бачив таких сильних жіночих ніг, обтягнутих чорним.

18. Щойно після Местре мені вдалось остаточно переконати Респондента, що за згаданою жінкою (дівчиною?) повертатися все ж не варто. Це було досягнуто ціною вливання у Респондента чергової дози, якої Респондент вимагав з потроєною невідпорністю (знаний Монсиньорові настій «Падуча зірка», на три чверті (!) розведений мінеральною водою «Люцифер»).

19. Після спожиття означеного дрінку (трунку) Респондентові немов заціпило фактично до самої Венеції. Навіть відомий Понте делля Ліберта при в'їзді на

Острови не справив на нього враження.

20. Близько 17-ї год. ми досягли Островів і припаркувалися в околицях Тронкетто. Дорогою від паркінгу до зупинки водяного трамваю № 1 (надалі – вапоретто) Респондент сяк-так оклигав.

21. На зупинці (кінцева, Тронкетто) було досить велике з'юрмлення мешканців та гостей Венеції. Респондент ізнову ожив при всіданні до вапоретто, коли почув близько себе у штовханині, як хтось когось назвав «putana». Респондент тут-таки заявив, що італійці дуже схожі на українців.

22. Під час пропливання від Тронкетто до П'яццале Рома Респондент зауважив, що Венеція зовсім нецікаве місто.

23. На П'яццале Рома Респондент звільнив сидяче місце для якоїсь пані в пончо і панчохах, а мені й Докторові повідомив, що венеційки дивляться прямо в очі, після чого до самої Ферровії намагався ловити погляди присутніх на палубі жінок і увесь час вертів головою.

24. На Ферровії Респондент виявив шалене здивування тим, що Венеція має залізничну станцію. Респондент сказав, що «це змінює деякі моменти».

25. Пропливаючи під мостом Скальці, Респондент наголосив, що в його школі вчився хлопчик на прізвище Скальський.

26. Звернувши увагу Респондента на першу визначну споруду – церкву Сан-Джеремія ліворуч, я почула від нього віршований експромт, в якому «Джеремія» римувалося з «веремія», а «водолія» з «содомія».

27. На Ріва ді Б'ясіо зайшло ще більше пасажирів, так що зробилося зовсім тісно, внаслідок чого Респондент почав підморгувати ластовинній рудулі з курячою зовнішністю, в наплічнику і гірських че ревиках, здається, голландці, карячкуватій і низькорослій настільки, що своїм дзьобом уперлася Респондентові в живіт. У зв'язку з цим Респондентові було не до пишнот палацу Корнер Контаріні, на який я всіма силами хотіла звернути його увагу.

28. На Санта Маркуоля я все ж повважала за необхідне потягнути Респондента за рукав і вказати йому на Музей історії природи, почувши від Респондента у відповідь, що це саме те, чого йому треба і заради чого він, мовляв, сюди приїхав. Безперечно, Респондент казав неправду.

29. Після зупинки на Санта Маркуоля місце у вапоретто зробилося трохи більше, однак згадувана руда голландська квочка так і не відходила від Респондентового тіла, ніби прилипла до нього. Забігаючи наперед, повідомлю, що так вона об нього й терлася до самого Ка'д'Оро.

30. Коли ліворуч від нас проплив з усією своєю зграбністю палаццо Вендрамін-Калерджі, у вікнах якого вже загорялися перші вечірні світла, я розповіла Респондентові про те, що до кінця березня тут розташоване казино, одне з найазартніших у світі. Респондент у відповідь на це поцікавився, чи не з'являється іноді над його зеленими столами привид композитора Вагнера, чим виявив певну обізнаність із ситуацією.

31. До Санта Стае ми проминули ще декілька, менш значних, палаців, які виникали по обидва боки Каналь Гранде. Щоразу більше електричних світел спалахувало довкола нас, особливо увиразнюючи риси Респондентового лица, тонкі губи, ліву брову.

32. Праворуч від нас були палаци: Баттаджія, Трон, Приулі. Ліворуч: Еріццо і Барбаріго, а потім Гуссон.

33. Показуючи Респондентові просвітлений Ка'Пезаро, я не забула сказати, що в ньому містяться відразу дві галереї, проте, як мені здалося, Респондент був до цього цілком неуважним. Щоправда, вже за хвилину, коли перед нами виник

бароковий Корнер делля Регіна, Респондент кинув мимохідь, що незле було би в його стінах лишити свою душу. Зі слів Респондента роблю висновок: Респондент уже кимось поінформований про те, що нині у стінах Корнер делля Регіна міститься ломбард.

34. На Ка'д'Оро нарешті зійшла руда засранка. Ерекції, смію припускати, все ж не відбулося, а проте, підозріло пожавлений, Респондент висунув низку запитань, не на кожне з яких я могла відразу дати відповідь. Респондента цікавило: яка пересічна глибина Каналь Гранде? яка вона у найглибшому місці? зі скількох островів складається в цілому Венеція? чи існують якісь норми, згідно з якими довжина гондол не повинна перевищувати? якщо правда, що Венеція поступово занурюється в морську безодню, то з якою швидкістю це відбувається? на рік? на годину? на секунду? чи робляться певні спроби не допустити затоплення Венеції? якщо робляться, то які? чи водиться в каналах риба? за яким принципом діє венеційська міська каналізація? чи наявність нечистот у місцевих водах досліджується за допомогою спеціальних приладів? чи не досліджується? і чому щойно тепер він почав розуміти, що мої очі мають зелений колір?

35. Я відповідала на це, що Венецію змушені були заснувати втікачі, рятуючись на островах від гуннів та лангобардів; що візантійські впливи з раннього середньовіччя дотепер тут відчутні; що все золото світу пливло сюди протягом століть; що Венеції боялися всі без винятку у Старому Світі включно з вікінгами та сельджуками; що тільки Наполеон зумів позбавити її дівоцтва; що ояснений палац позаду нас – то, власне, і є Ка'д'Оро, де у внутрішньому дворі, вимощеному цеглою, з рудими стінами, на тлі яких вимальовуються біло мармурові сходи, влітку 86-го року я бачила живого единорога, а був то единоріг тужноголосий, себто unicornis absurdus – майже ніде не згадуваний і не описуваний напівпримарний підвид, – і він торкнувся мого лона; що я тільки зараз помітила, наскільки в нього, Респондента, довгі красиві пальці.

36. І поки тривали запитання-відповіді, ми пройшли повз Ка'да Мосто, про який мені чогось захотілося сказати, що колись у ньому розташовувався знаменитий готель «Леон Б'янка», що в покоях його і досі трапляються речі, забуті неуважними гостями з-перед кількох століть, як, наприклад, віяла, зубочистки, шпильки для заколювання суперників, стрічки та підв'язки, кокарди і страусові пера, а незнищимі плями на простирадлах свідчать про деякі інтимні сторони в житті багатьох коронованих осіб, як знову ж таки, наприклад, російський цесаревич Павло, котрий зупинявся тут із невідомою супутницею, про що навіть у цих же стінах накручено незлу еротичну комедійку. Респондент відказав на це, що то була його, цесаревича, шлюбна дружина, князівна, здається, Померанська і Шлезвіг-Голштинська або щось подібне.

37. Я вже й не згадую тут про палаци Фонтана, Сагрето, Мікель делле Кольонне, як і, зрештою, про Морозіні-Брандолін.

38. Не можу, щоправда, не згадати про палац дель Камерленгі.

39. Про Доктора теж не можу не згадати: під час усієї плавби він був мовчазним і невиспаним, за що я страшенно вдячна йому.

40. На мості Ріальто вже починалася променада у світлі перших ліхтарів. Респондент повідомив, що подібне скупчення людей тут бачено лише п'ятсот п'ятдесят років тому. Прошу третю канцелярію дослідницько-пошукового підрозділу з'ясувати, до чого це було мовлено.

41. Після Ріальто кількість пасажирів знову наблизилася до катастрофічної, тож ми не мали ані найменшої змоги обмінятися хоч би парочку речень не тільки до Сан Сильвестро, але й до Сан Анджельо.

42. Від Сан Анджельо трохи попустило, тому що добрий десяток пасажирів, здається, зійшов до театру. Мені схотілося розповісти Респондентові зворушливу історію палацу Грімані, що масивністю своєю перевершив і затьмарив. На мій погляд, Респондент щось не так зрозумів, бо промовчавши до Сан Тома, поставив нарешті запитання, відповідь на яке я змушена була обдумувати аж до

Ка'Реццоніко, а саме: чи моя любов до Венеції не нанизана на якийсь еротичний стрижень і – в продовження – чи не пробувала я лікуватися від цієї любові за допомогою певних тілесних екзерсисів.

43. При цьому мені так і не вдалось ані слова сказати ні про Мошеніго, ні про Ка'Фоскарі, як і про Моро Лін чи Джустініяні. І тільки біля Ка'Реццоніко я спромоглася повідомити, що нам лишилась одна зупинка, відразу після чого з напівосвітлених вікон палацу бризнула якась украй нервова музика для камерного оркестру.

44. Тож коли ми виходили біля Понте Академія, ця музика все ще діставала нас.

45. Увінчані скульптурами бані Санта Марія делля Салюте було підсвічено знизу. Ступивши на міст Академії, Респондент вимовив загадкове словосполучення «повний пінцет». Прошу дешифрувати.

46. На мості Академії Респондент зненацька запитав, чи правда, що італійки не перестають займатися любов'ю навіть у пору квітання гераней. Це залежить від італійців, відповіла я, він звертається до мене не за адресою.

47. З такими розмовами і думками підійшли ми нарешті до відомого Монсиньорові закладу. Доктор ішов трохи попереду нас, ніби великий кістлявий слуга зі смолоскипом над головою і стилетом при боці.

48. У брамі під зеленавим ліхтарем нас уже зустрічав доходжалий готельний giovinetto [12], поораний алкогольними зморшками чортисько в трикутному капелюсі з пером, якого нахабнуvато скинув при нашій появі, нібито нас вітаючи, але насправді вимагаючи подаянь. Доктор цілком рішуче обійшов його, натомість Респондент весело сипонув у бездонну прірву чорного капелюхового трикутника цілою жменею всіляких монет на кшталт австрійських грошів, словацьких гелерів чи румунських бані.

49. Почувши від мене, що цей скромний, але уславлений заїзд функціонує ще з часів gotico fiorito [13], Респондент запитав, чи тутешні плювальниці, раковини унітазів, біде, розетки, вимикачі й телефони також відповідають означеному стилеві.

50. На рецепції нас обслуговував майже двометрового зросту зубатий мурин в одязі царя Каспара, проте більше схожий на котрогось із асів НБА. Після отримання відповідних ключів Доктор рушив оглянути наш із ним апартамент.

51. Тим часом я супроводила Респондента до його покою, поверхом вище. Я повідомила йому, що під цим номером у різні часи зупинялися Іммануїл Кант, Едгар Аллан По і П'єр Менар. [14]

52. Респондент неухважливо відповів, що в ім'я майбутнього цей перелік мусить бути продовжений. Мав на увазі себе.

53. Не знімаючи плаща, Респондент заходив покоем, до всього придивляючись і доторкаючись, засвічуючи люстри, бра, лампи, ліхтарі, нічники – все, що могло світитися. Покій було перетворено в залиту вогнями залу.

54. Наступної миті я зрозуміла, яку мету переслідував при цьому Респондент. В одному з переділв йому трапився невеличкий, проте достатньо милозвучний спінет.

55. Залишаючись і далі у плащі, Респондент підняв трохи потьмянілу кришку спінета і без найменшої уваги до навколишньої ситуації, як і до мене особисто, виконав D'dur'Ну сонату Скарлятті №15 (за Кіркпатріком). Слідом за нею Респондент пограв щось із англійських вірджіналістів, але пішло йому гірше.

56. По закінченні музики була тиша. І я кахикнула.

57. Респондент крутнувся на своєму дзиглику (африканська слонова кістка, пізній ренесанс) обличчям до мене.

58. Я повільно рушила до Респондента, гасячи по дорозі принагідні світильники. Сатир і дріяда з гобелена за Респондентовою спиною поринали в напівморок. Сатир підморгнув мені. Я затремтіла.
59. Я підійшла до Респондента впритул. Я занурила руку в його волосся. Волосся Респондента є шовковистим на дотик.
60. Я зняла з Респондента його окуляри і поклала їх на спінет. Без окулярів Респондент має зовсім інакші очі. Вони дивились на мене знизу і майже не бачили.
61. Мій плащ поповз із плечей на підлогу. Я зняла шалик і, закинувши його Респондентові за ший, притягнула його гарну голову до себе.
62. Ми завмерли. Це тривало досить довго.
63. Аж поки я не відчула, що Респондент обхопив мене трохи нижче сідниць своїми довгими красивими пальцями.
64. Тоді Респондент зітхнув усім тілом і нарешті підвівся із дзиглика, не випускаючи мене з рук, а навпаки – підносячи над собою і міцно до себе притискаючи.
65. Я заплющила очі. Респондент наосліп ніс мене перед собою. Він міг спіткнутися на кожному кроці.
66. Але я відчула, що він кладе мене навznak на тверду і гладку поверхню (письмовий стіл, ебенове дерево, XIV ст.).
67. Я допомогла Респондентові звільнити мене від спідниці, панчіх і трусиків. Це тривало майже століття. Респондент шурхотів наді мною своїм плащем, ніби дракон крилами.
68. З деякої Респондентової невправності при роздяганні та ін. я зробила висновок, що Респондент уже давно (ніколи?) не був з жінкою.
69. Ми відбивались у великому настінному дзеркалі (острів Мурано, початок XVII ст.), де я, розплющивши очі, побачила себе із закинутою назад головою та розведеними назустріч Респондентові ногами.
70. Я також бачила у дзеркалі піднятий комір Респондентового плаща, вкрите дрібними крапельками його чоло, тонкі губи, ліву брову, дещо підняту над оком, саме око.
71. Я також бачила двері до покою за Респондентовою спиною. У цих дверях щомиті міг з'явитися Доктор, ясна річ, попередньо кашлянувши чи постукавши.
72. Але це мені було байдуже.
73. Бо я також побачила єдинорога, і він торкнувся мого лона, і ввійшов у мене, хоч це входження тривало дев'ять з половиною віків – не менше.
74. І за весь той час ми не промовили ані слова.....
-
-
-
-
-

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

99. Після теплої душі я зійшла по вечері до трапезної на Камп'єльє Льоредан. Доктор і Респондент уже сиділи в ній.

100. Я продовжую спостереження за Респондентом. Про всі дальші події Монсиньора інформуватиму в усталений спосіб.

Монсиньорові низько кланяюся —

Церіна.

Я прокинувся від навколишнього ранку з таким жалем і смутком усередині, що вже навіть розплющивши очі, довго залишався непорушним, не в силі стрепенутися і скинути геть цю досвітню непрохану отерплість. Що мені снилося? Я не знав, що мені снилося.

Зрештою, мені знайомі ці сумні пробудження. Так буває, коли сниться Вона. Якись уламки з отих двох-трьох років, позбавлені властивого їм часу-і-простору, іноді це просто звуки, а найчастіше — якась дурнувата гонитва і вічне невстигання, якесь перескакування з автобусів у тролейбуси, забігання у брами, шукання безпечного подвір'я, притулку під деревом чи просто — у темряві. Якись осудливі погляди перехожих, мовляв, що вони тут Роблять удвох. Пси, які рвуться з ланцюгів, забачивши час, чужих і двоногих, у пильованій зоні, викликання міліції якимось незримим спостерігачем, що прикипівши до вікна, запам'ятовує кожен крок підозрілої пари внизу. Переховування від патрулів — за стовбуром дерева, за рогом прибудови, за розвішаними простирадлами, за сміттєвими баками. І тому подібні мотиви, які не можуть не снитися, бо це були хвилини моєї найвищої найніжнішої любові до Неї — саме тоді з Нею почалося, ми бігали по лікарях і знахарях, вистоявали в безконечних чергах під кабінетами поліклінік, до того ж нас виселяли і нам доводилося вже о сьомій ранку виходити з дому, а повертатися не раніше дванадцятої ночі, тож ми пописали в місті й нікуди не встигали, а часом по п'ять-шість годин не мали куди подітися, бо повернення додому було ще заборонене, її постійно нудило, Вона непритомніла в переповнених (як і в порожніх) автобусах, іноді для Неї звільняли місце біля вікна, але це не рятувало, я тримав її за руку, хоч повільна сіризна вже накочувалась на її обличчя, ми вискакували на зупинці і летіли в першу-ліпшу браму, де Вона нарешті вибухала своїм давно стримуваним блювотинням, бідна, бездомна і хвора, а я кружляв навколо Неї, ніби сторож, ніби крук, ніби охоронець, ніби раб, ніби власник.

Буває, сниться їй дещо інше. Мене запрошено до якогось приміщення. Я знаю, що зараз туди прийде Вона. Це має бути наше перше побачення по довгій розлуці. Я сідаю в крісло й чекаю — Вона от-от з'явиться. Якись дуже впливові спільники влаштували нам цю неможливу можливість. У моїй пам'яті пульсує приготовлена фраза, з якою звернуся до Неї. Чую кроки на сходах або рипіння вхідних дверей.

Але то не Вона. Ніхто не приходить до кімнати, в якій я чекаю. І так до самого пробудження – протягом чотирьох, п'яти годин, я чекаю, шанси тануть, я вслухаюся до кожного схлипу навколишньої тиші, але Вона не приходить.

Також є сни, переповнені людськими фізіономіями: цілі натовпи друзів, друзяк, друганів і подруг (причому в багатьох зовнішність аж ніяк не така, як насправді), якісь пиятики, танці, сигаретний дим, гвалт, маски, регіт, тіснота, я намагаюся розшукати в цьому кодлиці її, мене хапають за руки, мені наливають, я продираюся через цю спітнілу хашу, мене спокушають розмовами, співами, і я вдаю (уві сні, так), що Вона найменше мене цікавить, що я не її шукаю, але в той же час панічно вираховую, скільки ще часу в моєму розпорядженні (до пробудження), аби подолати всі ці незліченні перелюднені приміщення і таки знайти її. Одного разу мені приснилося, що я її знайшов, але Вона увесь час поверталася до мене спиною, й перед самим пробудженням я подумав, що не покличу її – це ризиковане, адже насправді істота, яку бачу лише зі спини, може виявитись не Нею, і що тоді?

Однак сьогодні мені снилася не Вона. І цей жаль, цей смуток, ця обірваність усередині геть нічим не пояснимі.

Я потрапив до Венеції. Я прокинувся в антикварному ліжку, на барвистих простирадлах, що пахнуть айвою і сухим абрикосовим цвітом. Наді мною – висока і чиста стеля з орнаментальним розписом, який нічого мені не нагадує. Навколо мене – ціла колекція гарних предметів зі срібла, горіха, ебену, сандала, слонової кістки, бронзи, теракоти, мережива, оксамиту. Переді мною – п'ять повних днів і ночей у цій дійсності, більше схожій на галюцинацію.

Учора я зблудив з ледве знайомою жінкою. Вона одружена з іншим. Потім утрюх ми вечеряли в тратторії, це потривало до глибокої ночі, ми випили дуже багато к'янти, але вино поводило себе стримано, ніби вода. Ми розійшлися перед дверима до їхнього покою. Далі я був сам.

Це достатня для ранкового смутку причина? Якщо так, то я приїхав. Я пропав.

А все ж порятунок є: треба лише встати з ліжка і Жити далі. Complotto ранкових процедур, ванна з Рожевого каменю (абіссинського? мавританського?), рушники, що будь-коли зберігають запахи лілей і помаранчів, присутність у всьому ясної музики Бенедетто Марчелльо, півгодинне добирання сорочки і краватки, оживання Великого Каналу під вікнами, переходи з мінору в мажор і навпаки, роздивляння себе у дзеркалі, відмова від краватки, запах їдла, що приходить невідомо звідки, спогад про сніданок о дев'ятій.

Отже, я поласую цим містом. Я спробую прожити в ньому щось найпекучіше, найгостріше. Я знайду в ньому таке найпотаємніше місце, де мене не дістануть. Ні карабінери, ні поліція, ні сам чорт.

Але сьогодні ще рано. Сьогодні о десятій початок, знайомлення і намагання всіх усім подобатись, *per favore*, *Perfezki* [15], безумовно, треба взяти гондолю, інакше на дідька було сюди їхати?..

Смужка сонця на меблях, на люстрах, на срібному посуді, *mio caro signore, tutto e per Lei* [16], починаємо традиційну венеційську виставу під назвою «Радість буття, або ж *Dolce vita*». До ваших послуг: плюскіт води, запах парфумів, мигдалеве печиво, каплички на палях, вірш Рільке, присвячений Ріхардові Беер-Гофманові, гостропера трава у внутрішніх двориках, наперсток смолянистої пекельної кави, вчені ерудити і книжники, перелітні жінки, що дивляться в очі, десять тисяч церков, палаців, винарень, музеїв, борделів, чотириста мостів, і з кожного вам пропонується плюнути, школи незнаних ремесел, тенори вуличних романсистів і, ясна річ, найтріюмфальніше з венеційських видовищ – повсюдне тріпотіння ніколи не сохнучої білизни!

Мені залишається бути уважним. Тобто ще раз оглянути себе в дзеркалі. Не забути підняти з підлоги Адин шалик. Нагадати собі початок 21-ї пісні Дантового «Пекла». Причинити за собою двері, замкнути їх на ключ. І, посвистуючи, рушити

назустріч принадам.

Свою реляцію про день перший венеційського семінару «Післясвяточе безголів'я світу: що згодом?» зачну з вікна преслічної монастирської бібліотеки на виспі Сан Джорджо Маджоре. Власне тут, у цих навіки пропахлих вологою манускриптів та інкунабуль стінах, будуть протягом чотирьох ближчих днів виголошуватися печі, найнеобхідніші для культури й цивілізації та цілої людськості. Тим миліше, що й представник від нашої з рами гаряче любленої України також є нині тут репрезентований.

О годині десятій дня, видивляючись із вікна в ясну на рідкість перспективу Канале ді Сан Марко і П'яццетти з двома її сирійськими колюмнами, зауважую спритну і легку моторівку, котра вкермовує з-поза Фондамента делля Салюте і митниці. За пару хвиль моторівка вже гонить просторим плесом Бачіно ді Сан Марко. Увесь час ближчає і, річ ясна, збільшується, аж поки не дається розрізнити в ній, попри бувалого в бувальцях упевненого стерничого, ще й постаті їздунів, яких є трьох. На передньому пляні сидить мовчазний і аж ніби закам'янілий добродій у ясно-кавовій мисливській жакеті, й чим ближче робиться від нього до Вашого спостережника, тим виразнішає на нім борода і... деякі ознаки рідючого на голові волосся, що їх суто з делікатности маємо звичай називати «високочолістю», а про самих таких панів, носіїв згаданої високочолости, кажемо симпатизуючи «лисявий». Роблю відразу припущення, що то і є пан Перфецький, репрезентант України, якого прибуття всі тут з нетерпінням виглядаємо.

Позаду нього, стоячи на рівних, яко монумент часів клясицизму, вельми атракційна пара в різнобарвних плащах, до тої міри вільних, що розвіваються слідом за рухом моторівки, нічим прапори. З приємністю означую червоний і чорний кольори на незнайомій пані. Щодо постаті, досить високої, молодця в затемнених окулярах, то виношу вражіння, що мусить бути на правду близький До вже згаданої сейчас пані, інакше бо той спосіб, в який тримає її за лікоть, можна було би рішуче клясифікувати яко нечемність.

Ціле тріо виглядає якнайліпше і могло би навіть слугувати взірцем для туристичної реклямки про подорожі хвилями Адріатики.

Приставши до острівної тверді просто перед головною брамою церкви Сан Джорджо так, щоби ступити на мозаїчний плячик якраз посередині між статуями святих Юрія і Степана, вситуйованих у нішах фасади, прибульці наші відпустили з Богом керманича моторівкою і рушили правобіч до монастирських будівель. За недовгу хвилю вже вітано їх у великій галі рефектаря, званій «Ченакольо», де пишні гостеси у венеційських строях XVI віку з декотрими легковажними деталями, які зраджують їхне, що так скажу, куртизанство, підходили своєю чергою до кожного і припроваджували далі. Серед гостес вирізнялося кількоро в доброму тілі бльондинок, а то мимоволі нагадує нам про слов'янське (праукраїнське) походження венеційської людности.

Від того моменту підходжу до новоприбулого маленького товариства і остаю поруч них до самого кінця обрад.

І тут – перша несподіванка для мене. Вельми показна й ефектовна добродійка, описана мною вище в червоному й чорному кольорах, знайомить присутніх із паном Станіславом Перфецьким, який виявляється... тим високим окулярником в не надто поважнім віці! Натомість бородатий інтелектуаліст у кавовій жакеті являє собою чоловіка зазначеної пані, перекладачки і співробітниці семінару Ади Цитрини. До всього – чоловіком, якщо я добре почув, німим. От так Ваш кореспондент мазнув при самім початку імпрези!

Перший виник перед паном Перфецьким сам господар, маленький зворохоблений італієць непевного віку, під вусом, можливо, наліпленим, і з безконечним папіросом у кутику вуст, пан Далпертутто, секретар фундації, рухливий і вертлявий, чи, що так скажу, ртутлявий.

– Як доїхалося, пане Персицький, як спалося, як снідалося, як вам Венеція, як вам мої дівчата, гадаю, маєте добрий настрій, Адо, ти виглядаєш фантазмагорично,

зараз починаємо! – висловився пан Даппертутто у звичний для себе спосіб і відлетів далі, оточений щебітливим тузином красотних, як чічки, гостей.

Можливо, пан Перфецький і хотів би щось йому вповісти на ту без пересади скорострільну чергу, однак не було вже до кого промовити сараці!..

Але наша квітуча пані Цитрина підпровадила його до нового кружка гостей, в яким перебували тимчасово суха й гачкувата членкиня в якомусь напівчоловічому елегантському вельми вбранню і при краваті, кольоровий молодик у плетеній шапчині й волосся з тисячі кісок, з подертими кілька рази штаньми і пасястою торбегою через рамено, а опріч тих перших двох – ще один гість, з наведеним шмінкою великим червоним писком, сама Чемність, безконечно задивлена в Доброзичливу Ясність і Цноти Малої Достатности. Як довідаємося через хвилю при допомозі духмяної пані Цитрини, будуть це почергово референти семінару пані Шалайзер зі З'єднаних Стейтів Америки, Джон Пол Ощирко (хтось у родині мусів бути українцем прецінь!) з Джамейки і всесвітньо знаний француз Дежавю.

У подальшій розмові говорилося переважно англійською, при чім пан Перфецький, висланник України, показав дуже добрі і добрі знання тої непростой мови.

– Hi, man! – привітав його пасястий метис. – My name is John Paul. And your?

– Stakh, – відповів пан Перфецький цілком поправно.

– Great! – утішився пан кольоровий всіма своїми зубами.

– Very nice! – і тут не схибив пан Перфецький.

– Oh, shit! – примружилась на те пані Шалайзер. – Як добре він говорить! А скажіть-но, Stakh, як нині справи in your country?

– It's all right, mam, – заспокоїв пан Перфецький. – We are the champions! Dead can dance, mam... По цих словах товариство гучно розсміялося на такий його дотеп, попри паню Шалайзер, якій, коли не милюся, не так дуже сподобалося звертання Перфецького через «там».

Пан Дежавю, вступивши нагло до теми, червоними своїми вустами сугестував про Вільне Суспільство, перехід до якого є втіленням самої Нелегкости, особливо ж у країнах, де й дотепер ще панують Несвобода і Утиск, ця ганебна пара сардонічних Коханців на тілі Зрілої Людськости. Проваджені в невільних країнах реформи, на думку пана Дежавю, не можуть ніяк вийти на правдиву Дорогу до Ринку, позаяк Ведмідь Тоталітаризму, повипускавши офіри свої нібито в Новий Лад, насправді пантрує нічим Пантера кожну Зернину їхньої Помилковости, аби за найменшої нагоди повернути навспак Колесо Історії. Зрештою, якби зараз був приїхав наш славний колега Мавропуле, він мав би що долучити до так драстичної теми, скінчив свою маленьку, але непорожню лекцію Дежавю.

І всі розмовці хитнули сумовито головами: шкода, що дотепер не приїхав Мавропуле.

– А чи знаєте, друже, як слід називати нашого Джон Пола по-венеційському? – урвав Дежавю дрібну недоречну павзу.

– How? – укотре вже не дався на програш Перфецький.

– Дзаніпольо! – вигукнув з цілої сили Дежавю і з цілої ж сили ляснув Перфецького по плечі.

Увесь кружок знова трохи посміявся, тепер уже і з панею Шалайзер включно, яка врешті, відвівши нашого пана Станіслава дещо набік і дивлячись йому просто в окуляри, зашипіла так:

– Dear friend, чи ти хотів би, щоб ми нагнали на одну двогодинну розмову? Довгу і пристрасну. Не знаю, чи ти знаєш про мене. Я роблю нон-фікшн. Я роблю

bestsellers. Я хочу писати про ваші реформи. Я хочу кликати тебе до свого готелю. Я хочу розмови. Я хочу награти. Я хочу тебе.

По цій мові, доручивши нашому невідпорному країнинові свою венеційську адресу на папірчику, вона посміхнулася стерильними зубами і доповнила:

— Я маю дуже добрі тасьми. Я маю напої з льодом. Я маю приватне видавництво. Я маю валізку кондомів. Прошу перекласти, — блиснула оком у бік Ади.

Тут, не подавши їй знаку на замішання, потиснув наш батярина Перфецький її велику аж мужеську долоню і з цілої сили ляснув її по плечі, від чого американці аж віддих забило, і джамейський чорних мусів скоренько роби ти їй самокрученого папіроса, видобуваючи на алярм своє курецьке причандалля з пасястого черезраменника.

— Стара курва, — мовила на те резолютна пані Ада, забираючи Перфецького попід лікоть і всміхаючись до всіх на прощання, особливо до пані Шалайзер.

Аж тепер звернімо увагу на віддавна вже нами не баченого пана доктора Різенбокка. Як усі німі, досконало вміє собі в життю поради і не дасть собі в кашу наплювати. Отже, поки Ада виводить Перфецького по галі, знайомлячи з товариством, наш бородань рухається невхильно уздовж прецікавого столу з напоями й зимними перекусками, налягаючи на гощення безпосередньо під величавим образом «Зашлюблення Діви», красно зрихтованого пензлями Якуба Тінторетта, славного в XVI віці артисти-маляря.

Подивились на нього та на образ — і в порядку, рушимо далі, слідом за правдивими героями оповіди.

Тут і там походжають довкола них знані у світі люди, серед яких не можу не розпізнати кількох (відразу!) міністрів, стриптизерку, гіпнотизерку, матадора, терориста, примадонну і кардинала. Усі перебувають ніби в очікуванні чогось головного, себто, коли не милюся, деклярованого в програмі загального тоасту. А втім, секретар Даппертутто, що метеорно проскакує час до часу там і овам, чомусь ніяк не розпічне церемонії. Що за риба змушує так довго на себе чекати?

— Стара курва, — повторює Ада свою дошкульну дефініцію. — Мало їй Джон Пола? Мало їй гостесок? Ти справді хочеш піти до неї, братчику?

— Любитися з нею? Хіба під загальним наркозом! — заспокоїв Перфецький свою колежанку. — Гадаю, це задоволення для сильніших від мене духом.

— Але вона могла б добре заплатити тобі. За двогодинну розмову.

— Справді? Тоді це міняє справу. Я навідаюсь до неї завтра опівночі, коли вона ляже у свою вогку від нетерпіння постіль. Повідклеювавши штучні вії. Поклавши у розчин штучні щелепи. Знявши з голови штучне волосся. Я принесу з собою цілу колекцію всіляких механічних збудників. Знаєш, ці пружинки, стержні, вібратори, затискачі?..

— Перестань, Казаново, — зимно мовить Ада.

— Але я прийду не сам, — провадить наш фантазер Перфецький. — Зі мною будеш ти. І ми удвох заліземо в її крокодиляче лігво...

— Спинися, коню, — каже йому Ада, проте, можливо, що й не йому, позаяк у галі показався расовий арабський огир на довгих тонких ножиськах, якого провадить за вуздечку смаглий інкогніто, що з усіма вітається.

— Альборак Джабраїлі, — назвався сей останній, притримавши коня просто перед Адою з Перфецьким.

Кінь станув сливе вкопаний і лишень по цьому розпізнаємо в ньому дещо інше: виявляється ровером, але теж дуже доброї марки.

— Я приїхав на ньому зі самої Швеції, — з'ясував пан Альборак. — У Балтійському морі мусів запакувати його на корабель. Перехворів морською недугою і цілком відмовлявся від вівсянки.

— Але як вам було дістатися сюди, аж на острів? — виявила чемну заінтересованість пані Ада.

— О, тут пішло значно простіше! — розчулився таким знаком уваги пан Альборак. — Справа в тому, що ми обидва пречудове плаваємо.

Однак, по всьому видно, щось наші Ада зі Стахом не надто цьому повірили — як співрозмовця їхній, так і двоколісний приятель його не виглядали ніби щойно скупаними у венеційських водах. Стасьо, щоправда, попестив рукою мудрий конячий писок і з цілою можливою поштивістю сформулював пониже запитання:

— Як звати вашого красеня, сер?

— Само собою зрозуміло, що Росинант, — значно ширше всміхнувся Джабраїлі. — До речі, шановні, чи вам щось відомо про пана Мавропуле? Приїхав уже чи ні?

— Маю вражіння, що ні, — дала до зрозуміння Ада.

— От коли приїде пан Мавропуле, все й почнеться, — загадково проголосив Альборак Джабраїлі і, приязно подзеленькавши на прощання роверовим сигналом, відійшов у своїх клопотах.

Ада з Перфецьким ще довгий час наслухали виразне цокотіння підків за плечима.

Вискочив перед них яко чортик знова пан секретар Даппертутто з нетлінною папірською і, не сповільнюючи ніг, таки потрафив завдати Стасьови своє питання (до Ади підморгнувши):

— Пане Парф'янський, чи готові вже назвати тему вашого відчиту?

Відповіді проте не почув, овіяний хмаркою ніжних гостес. Та й не було жадної відповіді.

Тим часом досконало вирозумілий на ситуації пан Різенбокк заїдав собі каву з тістечками, аж йому кришки на підлогу сипалися.

А які ж імениті гості снують довкола, які слави ходять отак попри нас просто! Впізнаю серед них і Жорж Занд, і Барбру Стрейзанд, і двох-трьох Аманд, і ще когось у турецьких шальварах, а рівно ж звертаю увагу на інших визначних осіб, що наш теперішній український монарх не є серед них аж так непоказний. Удається мені принагідно в Його Королівської Милості дещо запитати. От таке собі інтерв'ю-бліц.

— З якими почуттями Ви прибули до Венеції, Ваша Милосте?

— Запрошення сюди, на сей феєричний збір учених і Діячів, розцінюю як визнання, щораз то ширше, моєї держави і мого народу.

— А в який спосіб Ви, Ваша Милосте, взагалі до Венеції добулися?

— Мене доставлено спеціальним військовим літаком еспанських збройних сил до повітряної гавані «Марко Польо». Звідтам я взяв таксівку.

— І останнє запитання, Ваша Милосте. В якому готелі мешкаєте?

— Я зупинився не в готелі, а в знайомого короля Сардинії, котрий має незлу квартиру на острові Лідо.

— Сердечно дякую, Ваша Королівська Милосте.

– Нема за що. Передайте це моїм підданим в Україні.

Рухаюся далі гінко по-репортерському, наздоганяючи пані Аду з Перфецьким, котрі, галею «Ченакольо» плавно вихитуючись, запізнають щоразу нових і нових приятелів. А що то за старий сивий чоловік, похилий і згорблений, сидить на лаві попід стіною, а дві зграбні гостеси-вісімнадцятки йому коліна вправними руками масують? Виглядає за віком не менше, як на столітнього, і так лагідно до всіх усмівається, аж йому слинка в устах стоїть. А це, мої кохані, щоб Ви знали, сам Мессієр, сам професор ді Казаллегра, презес означеної вище фундації.

– Я дуже мерзну в ноги, – каже старушок до Ади й Перфецького замість привітатися з ними.

– То нічого, – заспокоює його Ада і цілує у висхлу руку, а можливо, що і в перстень.

– Ви, пане Перфекцій, з якого боку дісталися до Венеції? – без передслів'їв інтересується патріярх.

– З боку Местре, патроне, – квапиться з відповіддю Ада.

– Якимось автом невідомої марки, дідуню, – доповнює наш прямий пан Перфецький, але при перекладі пані Цитрина чомусь випускає останнє його слово.

– О, тоді ви ще не бачили Венеції! – тішиться, як дитина, старий, аж йому очі закочуються, хоч, можливо, й від того, що неуважні смаркулі-гостеси масують йому десь у хибному місці. – До Венеції треба прибувати морем, юначе.

І по цих словах надовго замовкає.

– Можемо йти? – питається Стасьо в Ади.

– Ні. Він хоче поговорити з тобою.

– Тоді нехай говорить!

– Це він так говорить. Страшенно повільно. Речення за реченням. Він мислить під час мовлення.

– Мені він нагадує покійного Єшкіля Зонтаха, викладача івриту з чортопільської гімназії, – знизує панич Стах плечима.

– Будь уважний, – зауважує йому Ада, зауваживши, як у старенького починають легко тремтіти вуста на знак зауваження, що невдовзі вийде з нього. Так воно і сталося.

– Венеція, Венеція... – сказав професор. Ада щойно переклала отсю його фразу, як вилетіла з нього дальша.

– Ви ще дуже молодий, пане Перфекцій. «А ти вже цілком старий», – хотів на це, смію думати, відреагувати наш краєнин, однак однаково Ада б не переклала того.

– Венеція помирає, пане Перфекцій. Я відчуваю це всіма своїми старими костюмами. Вона гине. Лючіє, масуй вище! Кончіто, не захоплюйся!

І роблячи свої подальші майстерпавзи, пан Казаллегра сказав у подальшому таке (на познаку павзи користаю зі симболю (...) і подаю в перекладі пані Цитрини).

– Уперше Венецію було вражено п'ятсот років тому, коли ідіота Колжумб відкрив свою примарну Америку (...).

– Велика морська держава вмить перестала бути великою (...).

- На малі світових подорожей і походів сталися зміни (...).
- Усе золото Старого Світу, призбиране Венецією, нічого не важило проти золота Світу Нового (...).
- Дотягнутися до берегів Америки, до цих золотих імперій Заходу, перейти Атлантику – нам було годі (...).
- До того ж, усе тяжче робилося з нашими завоюваннями в Середземних водах (...).
- Турки, еспанці. Генуя. Поширення морського розбійництва (...).
- Нас було надто мало, щоб дати собі раду (...).
- Значне погіршення навколишнього клімату: бурі, тумани, сирокко, розбиті кораблі (...).
- Затоплення цілих островів, церков, будинків, підземних галерей і винарень (...).
- Затоплення складів, льохів, пивниць зі скарбами і контрабандою (...).
- Хвороба, що точить камінь. Пліснява як агресія. Забруднення неба, плями на водах, серпневий сморід завулків та музеїв. Лущення стін. Розпад краєвидів (...).
- Адо, переклади точно. Я хочу, щоб він знав (...).
- Однак ми вміли ніколи не журитися приявним станом речей (...).
- Проти кожного пригнічення – психічного, фізичного, морального, себто чужоземного, проти обставин і завойовників, проти венеричних хвороб і сказу, проти Сходу і проти Заходу, проти всього на світі і проти всього світу ми мали Свято (...).
- Ми явили собою прекрасне збочення, нас подивляли, до нас приїздили вчитися: любові, малярства, мореплавання, работоргівлі, музики, хіромантії, виночавлення, кровозмішування, архітектури, содомії, кулінарії, інквізиції, укладання гороскопів і скрипкових концертів, усіляких інших ремесел, як ювелірне, шпигунське і складувне, але над усім, знову і знову – любові, оральної, анальної, будь-якої, – проте завше чистої, палкої і піднесеної (...).
- Завдяки цьому ми дожили. Пригадується мені, Байрон, відвідавши якое Феста дель Реденторе [17], сказав приблизно таке: «Леонардо, це робить вас нездоланими!» (...).
- Байрон? – перепитав Стасьо.
- Байрон, – уперто хитнув головою старух. – Вас це дивує? Так, я знав його. А ще раніше – папу Олександра III і Фрідріха Барбароссу. І святого Марка, євангеліста. Я маю право називати себе старим як світ, юначе (...).

По цьому вельмидостойний сухезно засміявся й тоді, чимраз поривніше віддихаючи, продовжив мову, павзи при тім дедалі коротшали, що бідна Адуся не все поспівала з перекладом, а гостески з масуванням.

- Правда смерть Венеції настане не від поглинення морем чи пісками, не від потопів чи громів небесних (...). Усе це тільки зовнішнє, себто позірне, себто несуттєве (...). Існують цілі установи, які покликані Венецію врятувати (...). Вони розробили тьму ідей, одну дотепнішу за іншу (...). І от – задля порятунку цього каміння, цього золота, мармуру, цих ліпнин і мозаїк, цього лайна голубів деякі розумники навіть пропонують перенести всю цю Венецію в якоесь безпечніше і сухіше місце (...). Пам'ятки, що загинуть у цих брудних водах, мовляв, дорожчі від (...). Інші мудрагелі хотіли би вигнати звідси все живе з гівняними голубами включно і все тут навіки законсервувати (...). Вони твердять, ніби вже за якихось двадцять років тут ніхто не житиме. Така, знаєте, аварійна зона (...). Щоб тільки привиди

людей шастали уздовж каналів на привидах ґондоль (...). Я маю цілком протилежні засади (...). Лючіє, серденько, більше стриманості (...). Кончіто, в тебе дедалі краще виходить, дитинко (...).

— Насправді ж вони рятують зовсім не те (...). Бо перш за все мусіли б рятувати себе самих (...). Насувається епідемія, лютіша від тієї з року 1630-го, коли каналами пливли самі лише набухлі трупи, а я немов дивився на все це з лоджії палацу Даріо, де саме бенкетував під свою дику музику Король Чума з родиною (...). Насувається епідемія знелюднення. Венеція виявляється всього тільки невдалою спробою. Безнадійною спробою вічного цвітіння людськості (...). Її розпаду вже нічим не зупиниш, бо то — розпад людського в людях (...). Найпростіше це висловити так: буття позбувається свого віковічного драматизму (...). Люди цілком задоволені тим, як вони живуть, їм здається, що вони живуть, їм подобається те, що вони п'ють і їдять, те, в що зодягаються, вони звикли до вільного вибору сексуального партнера чи телевізійного каналу, вони призвичаїлися до зручностей, приємностей, комфорту, ранкової газети і нічного порно (...). Жива кров дедалі повільніше плине в цих безумовно сонних артеріях. Вона щораз більше блякне і все частіше втрачає своє червоне забарвлення. Лейкемія — так, здається, називається це помарніння? (...).

— Переклади йому, що я думаю приблизно так само, — віднісся наш Перфецький до Адельки. — Але, холера ясна, маю враження, ніби старого дідька зараз поб'є грець від такого активного розтирання...

— Не хвилюйся, братчику, — ані не кліп на те Ада. Щодо пана Казаллегри, то він і справді не жартом розпалився і говорив з дедалі більшою жагою та вимовністю:

— Я бачив десять тисяч карнавалів!.. Я був на кожному з них!.. Я бачив ці очі!.. Ці маски!.. Ці вирізи в сукнях, ці шпаги!.. Ці ноги, ці плечі, ці піхви!.. Ці танці!.. Я зводив коханців і коханок, я змішував їхні тіла, це було тісто!.. Я зводив суперників! Я ставив суддею між ними смерть!.. Я нюшив, ніби голодний пес, розлиті всюди чуття!.. Саме так, чуття. Чуття. Ви знаєте, що це? Ви, теперішні? О-о-о-о! (...). Чуття...

По раз остатній вимовивши то своє любиме словечко, гідний професор ще якусь хвилю ціпенів у безрусі, закотивши (від чого б то?) очі. Перенісся в якісь інакші світи. Ширяв там попідхмар'ями, нічим фенікс. Лишень по кутиках вуст його мож' було впізнати сяку-таку присутність у цім тілі пушки духа.

Проте за леда хвилю опанував собою й, повернувшись до наших коханих Стася й Адзі, стиха докінчив:

— Я про це ще скажу сьогодні.

За сим кляпснув обидвох асистенток по зручно задертих догори дупцях і з'ясував, що наразі можуть вони бути вільними. Як Лючійка, так і Кончітка випурхнули на середину галі, ніби пташата з кубельця.

— Мої правнучки, — звідомив Казаллегра. — Виросли дослівно в мене на колінах. Тепер іноді розігривають старого.

Пан Стасьо відпровадив обидвох недовірливим (коли не хтивим) поглядом.

— Тішуся, пане Перфекцій, що особистість такої ранги, як ви, не відмовила нам у своїй присутності, — змінив дещо профетичні інтонації Казаллегра. — Я, на жаль, не знаю вашої чудовної мови. Але запрошення для вас перекладав сам, користуючись при цьому сорока чотирма словниками. Чи багатьох помилок я припустився?

— Дрібниці. Навіть не в кожному слові, — заставався чесним Перфецький.

— Зовсім не було помилок, — переклала Ада.

— Тішуся, тішуся, пане Перфекцій! Лишень, кохана Адо, попередь любого пана гостя, щоби був особливо обачний з тобою, кицуню. Ти — фатальна жінка, — по цих

словах ізнова засміявся сердечно.

– Він каже, що твій виступ запланований на вівторок, – переклала пані Цитрина.

– А мені здалося, він сказав, що я можу закохатися в тебе, – заперечив їй Перфецький.

І мав рацію, як ми з вами знаємо.

Ада вже збиралася мовити щось ущипливе, однак звідусюди заграли сурми, і все надовкіл затихло.

– А що Мавропуле, не з'явився? – нагадав собі серед суцільної тиші сивань. – Шкода, що мусимо починати без нього... Ну, та йдіть собі далі, діти, не стовбичте над старим, як слупи...

І якимось таким рухом ніби так якось обидвох наших голуб'яток чи то відпустив, чи то навіть поблагословив.

Тут забринів по всій галі «Ченакольо» переразливий секретарський голос – пан Даппертутто закликав усіх до тоасту, несучи у витягнутій допереду правиці наповнений чимось червоним келих з – річ ясна – венеційського шкла. Замовкли гості й гостеси, пані й панове, і навіть Майк Бонджорно замовк. Хто з келихом, хто без, ті, котрі без, шарпнулися й собі до буфетів, але – пізно, так наші Ада зі Сташком, як українці кажуть, у дурні пошилися. Натомість у Різенбокка – цілих два келихи, і він, сей кмітливий до тонкощів мовчан, ще й повно сиру горгонзолі понабивав собі за їдоки.

І диво дивне то було, а не тоаст! Якась нерозбірливість і неясність, а далі вже просто кректання і клекотання, напівшепіт і напівхлюпіт, а взагалі – не що інше як гелгіт і лопіт, котрий нараз переходив у хлипання і шнипання, а ще у шелест і шемріт. А слова були ніби й словами, а ніби й не, а просто самим лише мурмотінням і мамротанням, шамотінням, бухтінням, бухиканням і бубонінням, проте не бубнінням. І тривало це до тої міри довго, так самозабутньо вліз у тоастієрську ролю справний пан Даппертутто, що котрась із присутніх пань аж навіть на п'ятнадцятій хвилині зомліла і з цілої сили як не гримнулась тілом до підлоги, здається, Жаклін Онасіс. І поки все це тривало, кожен по-своєму його пережив. У когось трусилися жижки, у когось – груди, хтось інший дістав кровотечу з носа, на когось напала алергія, ще на когось – летаргія, хтось попросту закоцанів, а в інших проблиснули жовтявим свіченням очі...

А наш пан Стасюньо, гордість і слава України, прокрався тихцем до музикантів (цілу капелю приведено зранку, бо ж танці обіцяно!) і конспіративне в першого сурмаря його золоту тромпету потяг. І – як тільки Даппертутто своє дохарчав, догудів та догавкав (бо всьому свій час і кінець настає, а кінець ділохвальний) – як ревнув наш Перфецький по-єрихонськи, ніби на рідній трембіті, ніби чорного ангела під склепіння випустив...

От тоді шойно й почалося, хоч палко чеканий Мавропуле й не прибув своєчасно, без якого ніщо не повинно було початися.

Бо так воно є в житті – як на довгій ниві, а якщо при тім є когось із панства аж сімох, то вже таки одного когось вони чекати не будуть.

А я, кохане моє читальництво, на цім повчальнім моменті (ще заки гостеси не повели панів присутніх та й мене так само до танцю) своє понадмірно детальне справоздання завершив би. Мусів наших шановних героїв трохи з боків прилишити, позаяк пишнілися на довгім столі з найдками всілякі тартинки, тарталетки, рулетки і... певна річ, *frutti di mare* [18].

Я влип, влип, влип – я беззастережно, категорично влип, я пропав з головою й руками, згорів, залетів і втраскався. Мені настає кінець, хана, край, *finale*

apotheoso, година X, зоряна година.

Увесь пополудень і вечір ми були тільки з Адою. По закінченні всіх отих шизуватих дискусій на острові цілу шатю-братію посадовили до просторого мотоскафо і завезли кудись углиб Венеції. Там кожен міг робити, що йому схочеться. Різенбоккові, приміром, заблаглося шукати якихось нових рідкісних рибок до своєї колекції. Різенбокк усюди на світі купує акваріями, слоїки, рибки, водорості, мушлі. Він відсилає їх додому спеціальною поштою – з Каїра й Буенос-Айреса, Сінгапура і Стамбула, однак найчастіше з Венеції. На всіх континентах він має зв'язки з подібними собі іхтіофілами. Це схоже на таємну структуру, з якої вже неможливо вийти живим.

Тож ми лишилися удвох, і Ада повела мене містом, у якому пес ногу зломить. До всього ще й позимніло, пообіднє сонце втекло кудись у неаполітанському напрямі, небо затягло щільною сірятиною. Так я влип. Так, я влип.

Що було цього дня? Павутина завулків, блукання, глухі кути, безлюддя під мурами, найтихіша зелень березня у секретних тісних подвір'ях, запах каналів, дезорієнтація, невміння знайти найпростіший шлях, знайти найскладніший шлях, будь-який шлях, повертання на вихідне місце (той самий жебрак удруге виник перед нами, вдруге прокаркавши своє «carita») – це означало, що ми крутимосся навколо чогось, про що, можливо, й не згадуємось, якийсь містичний епіцентр був десь поруч, за тими фіранками, за тією брамою, варто лише переступити місток і тричі або тричі по тричі, умовним знаком, калатнути у двері. Насправді ми хотіли вийти до площі Сан Марко, і що може бути простіше?

Також була неодноразова кава, якою ми хотіли зігрітися, не забуваючи й про коньяк, безмежно велике число кав'ярень ішло слідом за нами, повторюючи наші помилки, збивання з дороги, повертаючись на свої місця і знову разом з нами рушаючи. Ада починала закипати, чотиризначні номери на стінах лише дратували, а дороговкази до Сан Марко, здається, просто понавигадували якісь карнавальні мудаки – настільки все це було непевним і суперечливим, що лише віддаляло нас від мети. Ада лаялася відразу кількома мовами, бо забула в готелі мапу, інакше ми не мордувалися б тут із цими невиспаними алкоголіками та комісованими повіями, від яких нічого не дізнаєшся, от тільки чи паскудна дикція, чи діалектизми, чи щось інше, чи все разом цьому причиною – невідомо. У кінці тиради виникало магічне слово-запитання «carito?» [19], і ми, так нічого й не подувши, обламувались, кивали головами і казали «grazie» [20].

Тоді бралосся наступну павзу при каві, господар ставив перед нас запалену свічку, адже в приміщеннях уже справді сутеніло, і тут на мене находило: ця жінка, ця свічка, ця кава, ця сигарета, ця минуність, проминальність, скінченність, це тільки «тут і зараз», у такий спосіб я, здається, вперше приторкався до найбільшої з містерій Заходу (десь поза Неаполем заходило сонце) – нам не зрозуміти усіх глибин цього нещастя, цих депресій солодкого перебування, однак саме перебування й не більше – Світ допускає тебе, розгортає свої принади – в ліхтарях, квітах, пахошах, свічках, перехожих тілах – а тоді, тоді починає все це відбирати, поступово і зі знанням справи позбавляючи тіл, свічок, пахошів, квітів, ліхтарів, щоб одного дня загасити рештки тьмяного світла в твоїх неаполітанських очах. Ми заздимо – люто і чорно, ніби пропащі діти, – цим західним людям, цим мешканцям блаженних надвечірніх садів, їхньому їдлові, заробіткам, розвагам, автомобілям, ми готові вдень і вночі збирати для них помаранчі або мити їхні плювальниці, щоб тільки ввійти, проникнути, бути допущеними, наближеними, – а воно собі, сердешне, повертаючись з офісу, під світловою рекламою прикуцнуло, взяло собі гамбургерика з кетчупом найдешевшого і, колою запиваючи, мало не заплакало: пощо сей світ?..

Була Ада. Була Ада цього дня. Властиво, те, що я в ній бачив, а не цілком. Напівоберт, напівпрофіль, напіввигин. Час від часу прошивав мене всього дерзновенний намір, щоб губами теплими дотягнутися до її вуха. Вона не опиралася б. Але я жодного разу так не зробив.

Ми чимало встигли протягом пополудня: ми плавали човном, непомітно порушуючи кордони сестьєрі [21], ми побували де змогли, всі попередні епохи були досяжні,

і візантійська плавно переходила в романську, можна було розмовляти про Веронезе, про його блазнів та собак, про безліч інших речей, як килими, маски, різницькі ножі чи середньовічні кондоми, про культуру, про Каналетто і Канареджо, про Караваджо. Можна було просто вимовляти вголос ці імена, ці поняття, ці назви, – безумовно, в такий спосіб цілком реально досягти нірвани, чи бодай просвітління, як досягають його індуси від перманентного «Ом», таким чином, увага: про Канову Казанову і Сан Козму Сан Феліче ля Феніче про Карпаччо катеначчо Неґропонтє про Поццетто Поццольонґо й Фалієра Венієра Кастельфранко Бергамаско Скарпаньїно Гірляндайо Малямокко й мантекато і стакато і бароко Перґолезі Пеллеґріні Порденоне і Понтормо Віваріні і Вівальді Барбаріґо Брандолін мандоліна мандарин і Манолессо і Манін і Маранґона; про різото де пеочі Сернаджотто і Пердуччі; а також про: Санта Марія деї Міраколі Санта Марія делля П'єта Санта Марія делля Салюте і Санта Марія деї Карміні Санта Марія дель Джильйо і Санта Марія Гльоріоза деї Фрарі Санта Марія Дзобеніґо і Санта Марія Формоза Санта Марія Ассунта і Санта Марія е Донато і Санта Марія Матер Доміні; й Маддалена й Мадоннетта й Маляпаґа й Маліп'єро й Калле Аква Мінерале й Сансовіно й Санто Віно й Санта Траппа й Санти Тортелліні й Санта Паста і П'яцца ді Санта Піцца і баста!

Віднині це моя щоденна венеційська молитва. Я хочу молитися, бо хочу, щоб мені щастило. Бо я влип – усім собою й безнадійно, і в цьому місті моїх галюцинацій мушу нахомутати щось непоправне із власною душею в тому числі, тому я кличу, я прошу, я потребую Вашої підтримки, пані, Вашого заступництва, патронесо, о Сереніссіма [22]!..

Вихід з лабіринту Ада купила за пару сотень лір: то був кіоск, а в ньому нарешті мала – не зовсім така, яку вона забула в готелі, ні, ця виглядала значно старішою, друкованою десь у 1550-х роках, коли географи ще вірили в Козоріба, Рибокура, Дагона та Восьмиокого Змія Морів, бо всі ці істоти були зображені на щойно купленій мапі – у водах, безпосередньо прилеглих до лагуни, причому зображені з дотриманням найтонших фізіографічних деталей і в динаміці; й була навіть одна Нерейда, що поставала з вод Великого Каналу неподалік від нинішнього поштамту і овочевого ринку. Взагалі мапу хотілося розглядати безконечно, на ній були не тільки всі канали, вулички, площі й набережні. Де-не-де траплялися також зображення внутрішніх подвір'їв, окремих будинків, лоджій, дерев, кущів, а понад те – конкретних перехожих чи таких, що пливли човнами, з-поміж яких особливо виділялися музиканти, що саме викермовували праворуч із Ріо ді Сан Барнаба, а тому попереджували інших плавців густими гортанними вигуками. Музиканти були з гобоями, флейтами і бубнами в руках. Серед них траплялися всілякі – молоді й старі, зовсім юні хлопчики і поорані близнами обвітрені дідугани з бандитськими, а не музикантськими фізіями, якісь пірати з Далмації чи що, з кульчиками у вухах і п'яними масними очима. Я подумав, що колись обов'язково потраплю до пекла музикантів, і там мене оточать саме такі суб'єкти, як оці, зображені на давній венеційській мапі, і ми з ними славно кірнемо якихось чорних неземних напоїв, а потім влаштуємо такий джем, від якого святі маширують.

Ми справді вийшли з лабіринту за допомогою тієї мапи. Це виявилось цілком просто: у кількох десятках метрів від нас, досі нами не зауважена, спалахувала першими вечірніми вогнями людна і набита спокусами Мерчерія. А нею зовсім легко вийти на Сан Марко – треба всього лиш нікуди з неї не сходити. Проте Ада, не вірячи ні собі, ні мапі, ні, тим більше, моїм передчуттям, все одно щохвилини виривалася вперед, розпитувала зустрічних і знову квапилася, знову розпитувала, я намагався притримати її за руки, за ший або за талію – це майже не вдавалося, вона гнала, як мантікора, вперед, вона вислизала, ніби вкрита лускою, й мені лишалося тільки повторювати: я влип, влип, влип, я згорів, я пропав з усім своїм серцем і пенісом, я залетів.

Чи можна твердити, що на 18-ту годину 6 березня Станіслав Перфецький остаточно упевнився у своєму почутті до Ади Цитрини?

Можна. Приблизно о 18-й до Перфецького прийшло усвідомлення, що без цієї жінки йому доведеться в житті нестерпно. Напередодні, коли ще залишалися шляхи до

відступу, Аді вдалося спокусити його. Цей вчинок міг би нічого не означати, якби не рідкісна здатність Перфецького закохуватись у жіночу відданість. Як усі нарциси, він завжди і в усьому бачив лише власне відображення, тому жінки продиралися в його внутрішнє царство лише в тому випадку, коли першими виявляли свій потяг до нього. Ада зробила це більш ніж переконливо: вона в і д д а л а с я – в усіх значеннях і конотаціях цього прекрасного дієслова. Не кажучи тут про тілесні сторони згаданого акту, мусимо наголосити, що для Перфецького став він величезним емоційним сплеском і призвів до вельми відчутного душевного зрушення.

Однак дедалі міцніюче почуття Перфецького відразу і набуло печального забарвлення. Він чимраз виразніше розумів, що невдовзі, за кілька днів, мусить настати розлука, і швидше за все – розлука назавше. Тим часом, виходячи з Мерчерії на площу Сан Марко під годинниковою вежею (Торро дель Орольоджіо), ліворуч від Старих Прокурацій, Станіслав Перфецький зненацька і гостро відчув, що в жодному разі не хотів би колись розлучитися з цією жінкою, що решту життя хотів би мати її поруч, а померти хотів би одного з нею дня.

Що найбільше сподобалося Перфецькому в Аді?

Як уже було зазначено, відданість у любові, точніше, в любощах. Темперамент. Не в останню чергу – голос. Сподобалося все її тіло, достатньо сильне і ніжне, без запущених територій і провалених ділянок. Дуже сподобався її зад, аж ніяк не завеликий, але так досконало вбудований у решту тіла, що міг би стати для Перфецького джерелом невичерпних фантазій і радостей. Взагалі ж, уся та частина Ади, що починалася нижче її пояса, була Перфецькому найкраще званою, і він поблагословив її з вдячністю, лиш тільки побачив, чи навіть не побачив – торкнувся. Що стосується, наприклад, грудей, то про них Перфецький знав менше, хоча міг би сказати, що вони слухняно вкладаються чашами до його великих долонь – можливо, думалось йому, їхнім плеканням Ада займалася цілком окремо.

Були також зеленого річкового кольору очі. Деякі натяки на чуттєвість рота і вух. А також – це треба особливо взяти до уваги – напівоберт голови і напіввигин шиї, що переходить у плече. Тому Перфецький любив на півкроку відставати від Ади і розмовляти з нею з-за плеча.

Чи намагався Перфецький якимось наблизитись до Ади, коли вони залишалися вдвох?

Намагався і неодноразово. Іноді йому шалено хотілося торкнутись її. Або навіть поцілувати – на мосту, під муром, у кав'ярні, перед брамою, під пам'ятником Гольдоні, під сохнучою на вітрах білизнаю – у вухо, в щоку, в уста, в шию, в плече. Однак він жодного разу цього не зробив: Ада була іншою, не такою – ніби це не вона щойно вчора покляла його велику підсліпувату голову на луг свого живота.

На що звернули вони увагу, коли входили під склепіння базиліки Сан Марко?

На бронзову браму з левиними головами; на потрійну різьблену арку, що замикає портал і несе на собі землю, море та символічних звірів, якими є бики і грифони; на мозаїку зі Страшним Судом; на Христа-виноградаря в оточенні пророків; на тріумфальну квадригу, знов таки бронзову і потьмянілу; особисто Перфецький звернув увагу на двох рибалок у човні та борсання кам'яних риб у глибинах під ними, на з'яву ангела перед святим Марком-євангелістом уві сні його, на засмаглу теплу смугу Адиної шиї, що відкрилася після опускання плащового коміра, на всю цю безмежність, перенасиченість, неосяжність.

Що було відомо про згаданий сон святого Марка?

Святий Марко, проповідуючи вчення Христове, повертався якимось із Аквілеї до Риму, щоби звідтам рушити в землі значно полуденніші – до Ефіопії та Єгипту. Тут ніби навмисне зчинилася страшна буря – потоки води линули з небес, а вітри, що знялися зусібіч, закрутили змії смерчів на водах, перевертаючи рибальські та вартові судна. Щоб якимось перебути лихий час, святий Марко прибився до берегів Ріальто і там заснув, знеможений тяжкою боротьбою зі стихіями. Уві сні він побачив ангела, що так до нього звернувся від Імені Божого: «Тут віднайдеш ти

спокій, Марку, євангелісте Мій!». Крім того, розчиняючись вже у туманній субстанції Маркового напівпробудження, посланець Пана встиг іще заповісти виникнення славного і пишного міста на довколишніх островах. Як переконаємося на цьому прикладі, снам треба вірити, особливо тим із них, де до нас промовляють ангели.

Що найбільше вразило Перфецького всередині самої базиліки?

Типово візантійська структура, що базується на формі грецького хреста, його не вразила. Так само і тьмяність золота або мармур стін чи алебастр колон. Розглядання декотрих мозаїк потривало довше: як, приміром, Древо Матері Божої з усією, справді гебрійською, розрослістю його. Чи «Зішестя Святого Духа», на яке треба довго дивитися, закинувши голову назад, аби розрізнити під колом з дванадцяти апостолів усі вимерлі племена Старого Світу включно з азіятами, еретиками та арімаспами. Чи знов-таки «Вознесіння Христове», переповнене ангелами, апостолами, всіма шістнадцятьма цнотами, чотирма євангелістами і водами рік біблійних. А Перфецький дуже любив дивитись на воду, він хотів би в ній жити. Любив також старі медальйони з оленями, псами, орлами і голубами, з кущами і каменями, любив будь-які зображення, любив червоний мармур з Верони або трофеї хрестових походів, особливо чаші і шкатули, шкатули і чаші. Любив Аду.

Ада натомість найдовше затрималася в баптистерії, де певний час промедитувала перед Саломеєю в її вишневому плащі (на пристрасті Ади до чорного і вишневого кольорів ми вже зупинялися, варто лише додати, що Ада, безумовно, щодня з'являлася в іншому одязі, проте згадані два кольори були найчастішим з її поєднань). Голова Хрестителя не справила на Аду такого сильного враження, як цей вишневий плащ молодой розпусниці.

Та все ж повернімося до Перфецького, який, переходячи з атріуму до пресвітерію, з трансепту до трансепту, з одного нефу до іншого, з Тезоро до Капеллі дель Сакраменто і невхильно наближаючись до Золотого Вівтаря, думав у той же час про всі нашарування цього незвичайного тортиса, які вже неможливо до дна промацати, про жінку зі скрипкою, крилатого коня, про лева, що роздирає вовка, про золото слави і славу золота, про цілковиту відсутність почуття, ніби ти – в Божому Храмі, – це перебігання японських, американських, австралійських, російських юрмищ із камерами, ця надмірність естетики, не надто виправдана, все це може швидше нагадувати Вокзал Усіх Часів. Перфецький думав про це без докору і претензії, без надриву, заляпаний мандрівними відблисками орнаментів, світел та щирих коштовностей, він рухався неквапом усередині цього тисячолітнього водоймища; так само без докору думав він і про Аду, яка час від часу виринала поруч із ним, а потім знову залишала його самого – навіщо? Проте іноді вона щось розповідала йому – про Венецію, про базиліку, про себе.

Що розповіла Ада Перфецькому про себе?

Ада розповіла про те, що народилася в Америці, що рано втратила матір, і батько віддав її на виховання за океан, до монастиря клярисок у льомбардійських Альпах, неподалік від Комо. Що в монастирі вона пробула до сімнадцяти років і закінчила там підставову школу, де її навчали романських мов, гаптування золотом і особливих таємних молитов, від яких швидше росте волосся й перестають боліти зуби. Від сімнадцяти років Ада студіювала за батькові гроші – почасти у Франції, почасти в Італії, згодом у Баварії. Її перший чоловік був Француз, точніше марсельський єврей, дитя сефардійського племені, одноліток і студент, гнучкий і худезний; вони відвідували ті самі лекції й кількохвиюми і захоплювалися такими незбагненними дисциплінами, як порівняльна соціопатологія, герменевтика семіології чи історія теорії лінгвотерапії. У двадцятилітньому віці Ада втекла від нього до Риму, де невдовзі її пошлюбив сімдесятип'ятилітній професор мнемотехніки, один із стовпів блюзнірського товариства «До Вищої Сяйливості», блискучий коханець і вигадник, володар кількох невичерпних маєтків у Калябрії. Тодішня Ада виявилась тією піддатливою глиною, з якої він виліпив її нинішню – і душу, і тіло, і розум. Він навчив її бути сильною, кохатися у ста вісімнадцяти позиціях і усувати недругів за допомогою деяких смертоносних квітів (мистецтво, яким Ада жодного разу не скористалася). Коли одного ранку він помер, Ада посиніла від розпачу, вона билась об стіни і дзеркала, після похорону слугам

довелося на два тижні одягнути її в гамівну сорочку: всі навколо боялися, що вона обов'язково накладе на себе руки – і не конче чимось ріжучим або вогнепальним, достатньо було просто нанюхатися квітів, про які вона знала від небіжчика професора. Але з часом усі рани позаживали, і Ада знову пустилася в мандри. У Мюнхені, де вона викладала нецензуровану середньовічну латину та порівняльну хронологію для особливо обдарованих адептів, їй зустрівся теперішній чоловік – Янус Марія, свого часу один із улюбленців та послідовників її померлого чоловіка. Велика спільність минулого, цілком зосередженого у винятковій постаті передчасно згорілого професора, зіштовхнула обох до купи. Проте доба взаємного розуміння і приємного співіснування в тіні професорової величі тривала не надто довго. Згубна пристрасть Різенбокка до акваріумів та декоративних риб спричинила майже повне занехання ним усіх інших ділянок родинного життя. Понад те, Ада дедалі більше доходила висновку, що її третьому чоловікові більше пасував би в коханні відповідних нахилів юнак, ніж бідолашна вона. Бажаючи милому Різенбоккові тільки щастя, Ада навіть сама прагнула підшукати для нього молодого приятеля де-небудь у Бельгії чи Данії. Однак для початку слід було розлучитись, і позаяк обидвоє були зв'язані церковним шлюбом, то відразу по закінченні семінару планувалось їхати в Рим, щоб залагодити справу розлучення в канцеляріях Найсвятішого Отця.

Крім того, Ада розповіла, що з дитинства танцювала українські танці, тому в її ногах стільки сили і пружності. Музику може слухати будь-яку, але завжди улюблену: дві-три італійські опери включно з «Доном Джованні», неаполітанські пісні, Мат Кінг Кола, Марію Каллас і Бруно Мадерну. Французьку мову знає краще, ніж іспанську, але найкраще – італійську. Страшенно звикла до Європи, хоч неминуче повернеться колись до якої-небудь Каліфорнії чи Вірджинії, де почне жити спочатку, відкриє астрологічну агенцію або школу українського танцю і свистатиме на все. Все.

Що ще розповіла Ада Перфецькому?

Історію про те, як здійснився сон святого Марка. Минуло понад сім століть відтоді, як він прийняв мученицьку смерть на півночі Африки, в Александрії Єгипетській, де заснував перед тим Христову Церкву. Тіло святого не розкладаючись лежало у напівтемряві тамтешньої святині, в убогому і зимному саркофазі. Однак завоювання міста сарацинами породило неспокій у християнських душах: над Александрією нависло гнітюче передчуття великого блюзнірства. Тож двоє ревних венеціан – громадянин Рустічо з острова Торчелльо і громадянин Боно з Малямокко – пустилися в заморе, щоби сповнити волю Божу і врятувати рештки святого тіла. Подорож їхня складалася вкрай нелегко – здавалося, всі свої потужності кинуло пекло в бій, аби тільки перешкодити священній місії. Тричі під час плавання потрапляли вони у лютезні бурі, з яких жоден інший мореплавець не вийшов би живим. Тричі переслідували їх кроволюбні алжирські пірати, і щоразу вдавалося двом відчайдухам утекти. Тричі виринав на їхньому шляху володар морських безодень Левіафан і тричі роззявляв смердючу пащеку, щоб їх проковтнути разом із кораблем та двомісячним запасом солонини, однак мужня постава і шира молитва завжди рятували сміливців. Діставшись до Александрії, Рустічо і Боно зодяглися в лахміття, накинули на голови мішки з розрізами для очей і повісили на шию дзвіночки. Так вони прикинулися прокаженими, що дозволило їм без перешкод увійти до святині з Марковим тілом. Адже всі без винятку сарацини вірять у те, що прокажені є обранцями Божими, і з цієї причини не сміють рушити їх. І коли, перенісши мощі на своє суденце, Рустічо й Боно знову розпустили вітрило, з'явився над ними крилатий лев. І так супроводжував їх протягом усього зворотнього шляху, охороняючи від розбійників, бур та мерзенних рибогадів. По двадцяти п'яти днях подорожі вони прибули до рідної Венеції, де гучно вітали їх на узбережжі весь уряд на чолі з дожем Партечіпаціо, всі патриції, всі громадяни. Так тіло святого Марка-євангеліста, учня святого апостола Петра, знайшло собі врешті вічний спокій, як було заповідано Господом через свого нічного посланця на сім з половиною віків раніше.

Якою була подальша доля громадян Рустічо і Боно?

Про це відомо не так уже й багато. Рустічо було обрано до Консильйо деї Д'еці, себто Ради Десятьох, однак він жодного разу не обирався до Капі дель Консильйо

деї Д'єці [23], себто таємного тріумвірату. Доживши до глибокої старості, мав чотирнадцятеро дітей і п'ятдесят шестеро онуків, з яких пам'ятав поіменно лише перших п'ятьох.

Боно ходив у бойові виправи на Схід, у землі Гога та Маґога, під час однієї з них потрапив у полон до копрофагів, підхопив там проказу і невдовзі помер, розвалившись на кавалки.

Пам'ять по обидвох досі шанують у Венеції.

Пересвідчитися ж у правдивості всього розказаного можна перед фасадом базиліки, де над чотирма входами до храму ця історія розкладена і знову складена у камінцях мозаїк, адже будь-що на світі складається зі своїх камінців, цеглинок, кубиків, атомів, – важливо лише зі знанням справи припасувати їх до інших і до Великої Навколишності.

Що не розповіла Ада Перфецькому про себе?

Що її родинні корені також із Чортополя. Що перша згадка про Цитрин у тамтешній магістратській книзі походить із XVI ст. і стосується напівнавіженого алхіміка та планетника Георгія Цетрини (саме так, через «е», писалося тоді це прізвище), віри грецької, згодом аріянської, вихованця Больонї та Падуї, котрий на п'ятдесят першому році життя був люто знищений трьома опришками, що вимагали від нього царської горілки, а саме: занурений у чан з розчином сірчаного квасу при виході з власної ж печери-лабораторії.

Адин батько, Гермоген Цитрина, утік з дому ще в ранньому дитинстві, незадовго перед вибухом другої світової війни. Це сталося наслідком того, що якимось до Чортополя прибував з гастролями всесвітньо знаний мандрівний цирк «Вагабундо». Хлопчина був настільки причарований усім побаченим на виставі, що ув'язався слідом за штукарями, доглядаючи звірів і латаючи витерті гімнастичні трико. Щоправда, через декілька років безперервних поневірянь європейським театром воєнних дій юний Цитрина почав виявляти надзвичайні магнетизерські здібності, тож врешті директор цирку, телепат Ананда, довірив йому номер, надавши зловісне артистичне псевдо Азріль де Франкенштайн.

По закінченні війни циркова трупа, рятуючись від звинувачень у коляборантстві та суду переможців, змушена була виїхати до Америки, де з п'ятдесятих років і почалося несамовите сходження великого Азрїля. Після трагічної кончини директора Ананди (був посічений на шматки шаблековтачем-п'яницею) Гермоген Цитрина обійняв керівництво всім цирком. Одного дня він підібрав на станції нью-йоркського метро безпритульну українську дівчину, що в супроводі катеринки жалібно виводила «Пісню про рушничок», яка саме в ті часи входила в моду. То була Соломія Предивна. За недовгий час дівчина вивчилася літати під склепінням цирку (безвідмовні механізми виносили її догори на линвах, у той час як оркестр самозабутньо валив «The Carnival of Venice» Герберта Л. Кларка) і, танцюючи на трапеції, виконувати популярні речі з репертуару «World's Greatest Jazz Band». Це тішилося досить поважним успіхом – ризикованість номера доповнювалася не зовсім коректною американською вимовою Соломії, що породжувало змішаний жакливо-комічний ефект. З початком шістдесятих Соломія народила Азрїлеві дочку Аду. Ще через рік-два вона відновила виступи на арені, однак епоха її музики вже минала, треба було опанувати нові ритми і лади, Америкою потрясали «Velvet Underground» і групи Західного узбережжя. Провал за провалом змусили Азрїля відмовитися від Соломіїного соло; без цирку вона виразно чахла, вдалася до алкоголю і виробила в собі звичку залякувати малу доньку всілякими історіями про велетнів, котрі пожирають власні голови. Ада виростала від цього надміру вразливою, до того ж відверто побоювалася матері, для якої уособлювала кінець повітряно-гімнастичної кар'єри. Азрїль неодноразово відсилав дружину на лікування до найкращих українських фахівців (сповідуючи золоте правило «свій до свого по своє»), однак ніхто з них не змінив ситуації на краще, обмежуючись порадами щодо «активнішої участі в громадському життю згідно в Союзі Українок». Коли Аді виповнився чотирнадцятий рік, сталося неминуче: тайкома прокравшись вранці до цирку, Соломія Предивна, наспівуючи тишком «The Carnival of Venice», видерлася по линвах під саме склепіння і, розпростерши рамена для останнього польоту, смачно

кинулася звідти вниз.

Рятуючи дитину від духовної та психічної катастрофи, батько вирішив заслати її подалі від Америки. Тут у пригоді став монастир клярисок на півночі Італії, де абатисою була давня Франкенштайнова пасія, колишня акробатка Ле із попереднього складу циркової трупи «Вагабундо».

Так Ада Цитрина вперше і надовго потрапила до Європи.

Чи все було сказано Адою про її стосунки з чоловіками?

Ясна річ, далеко не все і не так. Зокрема, неправдою було, що вона втекла від свого першого чоловіка, студента. Одного дня той просто збожеволів і почав називати себе Vol de Fleche [24]. Хворобливе уявлення прогресувало настільки швидко, що вже через вісім діб бідолаха міг тільки свистіти, будучи водночас і предметом як таким, і станом предмета, і його сутністю, і навіть його можливістю. Він був негайно доставлений у напівтаємну клініку аномальних досліджень, де, замкнений у герметичному боксі, свистить ще й донині.

Другий Адин чоловік, римський професор і мнемометр, виховав у неї звичку кохатися з незнацька і в найнесподіваніших місцях. Особливо сприятливими для цього були закамарки його калябрійських палаців, ніби навмисне спроектовані для подібного ґатунку забав, присмачених медом, пелюстками і цитриновим соком. Зберігаючи у своїх сімдесяти п'ять тверду бездоганну пружність, він часто пускався в подорожі по всіляких конгресах і конференціях на всіх материках і континентах світу. Від моменту одруження Ада була його сталою супутницею й навіть помічницею. Під час цих імпрез професор знайомив її з багатьма своїми друзями, такими ж старими диваками й вигадниками, невичерпними містагогами і стратегами, вічними демагогами, серед яких виникав і венеційський барон Леонардо ді Казаллегра зі своєю незрозумілою фундацією.

Нічого не сказала Ада і про деякі обставини раптової смерті другого чоловіка, більше акцентуючи на своїх переживаннях після неї. Тіло старого, обвуглене і болісно покорчене, було знайдене якось уранці в його ж кабінеті, на неушкодженому килимі, безпосередньо перед навстіж розчахнутим вікном. Причиною смерті було визнано удар блискавки – і справді попередньої ночі пронеслася буря з громом, а старий останніми роками дуже багато і ризиковане експериментував зі стихіями.

Що стосується третього з її чоловіків, Різенбокка, то тут Ада не приховала майже нічого, за винятком однієї з улюблених чоловікових розваг, яка могла б зацікавити Перфецького. Вона відбувалася по п'ятничних вечорах, ніби звичайна party, і полягала в тому, що Янус Марія скликав повну віллу всіляких почвар, яким демонстрував одне й те саме видовище: величезний акваріум з водою наповнювався безліччю рибок найцінніших різновидів, а тоді закидалося в нього кількох більших риб-хижаків і, коли ті знищували всю акваріумну малечу, з'являлося кілька ще більших хижаків, які ковтали хижаків попередніх, і так тривало, аж поки не виносився з ванни цар над хижакими, один-єдиний могутній Риб, що поїдав останню пару великих хижаків. Негайно після цього Риб виловлювався і на кухні вбивався. Тоді кухарка готувала його на вечерю для всієї компанійки – разом із поглинутими ним табунами й табунцями малих, менших і ще менших рибин.

Чи дотеперішне число Адиних коханців обмежувалося числом її чоловіків?

Звичайно, ні. Поза всякими сумнівами, їх було більше, десь так із дванадцять. Ми не можемо знати докладно про всіх – будь-яка жінка має право на зберігання таких речей у таємниці.

Перші троє виринули на мотоциклах з-за пагорбів ще в Америці, в середині сімдесятих, неподалік черешневих насаджень, в яких тринадцятилітня Ада з подругою Сьюзен зривали того червнево-черешневого пополудня соковиті й солодкі ягоди. Вони були на мотоциклах, зовсім ще підлітки, двома-трьома роками старші від Ади, безвусі й гострі, мов ножі, у чорних шкірах і бойових шоломах з

драконячими окулярами, вони хвацько загальмували коло дівчат з липкими від черешень губами і нетерпляче привіталися; тож сталося так, що двоє з них узяли дівчат на свої мотоцикли, а третій самотньо летів попереду, ніби вказуючи шлях до райського саду, вони мали з собою магнітофон, який тут-таки заспівав «Riders On The Storm» [25] голосом Джіма Моррісона, і тоді справді впала стрімка і тепла червнева буря – такі трапляються в неділю по обіді; Ада ледь-ледь боялась, але дощ уперішив так самозакохано, що їй лишалося тільки поривніше втискатись у тверду шкіряну спину здичавілого ангела перед собою, до того ж їй так настобісіло бути вічною доглядачкою при матері, що вона погоджувалась на все, і коли «Riders On The Storm» закінчилися, то вмить минулась і злива, знову запахло сонцем, вони збочили до лісу (Джим Моррісон починав «Waiting For The Sun»), «гарлеї» були чудові, вони рвалися над бездоріжжям, підвладні вже якимось новим вимірам; там був цілий острів сухого моху, і там нарешті вони спинилися, і там лягли, і кожен із трьох побував з кожною, і Джим Моррісон відспівав їм усім «The End», а до черешневих плям додалося кілька нових, і так воно сталося.

Перебуваючи згодом у монастирі, Ада розвинула в собі рідкісну здатність до любовного мріяння. Це траплялося під час безконечних відправ або щоденних лекцій, їй вдавалося таким чином перемкнути свідомість і душу, себе всю, що за один крок від амвону, перед самісінькими ликами святих і пророків, овіяна солодкими пахощами й обсіпана вітражними блискітками, вона відчувала, як цілують її темнооку хлопці, щось нашіптуючи невідомими мовами і повсюдно її торкаючи, дістаючи, розворушуючи, аж одного дня, втупивши зволожений погляд в оголеного святого Себастьяна, спізнала те, що от-от із нею станеться втіха, досі небувала, святий мав напружений мускулястий живіт, тонкі стегна і напіврозтулені губи, увесь засіяний стрілами поган, він тримався твердо і напружено, як дерево, він гідний був стати її коханцем і став ним, аж вона зі стогоном поповзла на гранітні плити підлоги, і кілька подруг вивели її надвір, цілком щасливу.

Кого ще назвати в цьому переліку? Можливо, Бертрана, темношкірого університетського приятеля з часів першого Адиного одруження, який покохав її просто між стелажми бібліотеки, розклавши під нею десятитомник Вольтера у м'яких обкладинках? Чи Діно, губатого гобоїста з двірцевої капели другого чоловіка, що міг завести і довести її до непам'яті самим лише верхнім «до»? Чи безіменного морського офіцера, з яким цілу ніч їхала в одному купе з Риму до Женеви і який виявився ніби вилитим з гарячого мармуру? Чи єдиного рога, що виник нізвідки, ніби з її ж таки срібного люстерка, у внутрішньому дворі Ка'д'Оро?

Зрештою, цілком окремо стоїть ніч кохання, проведена колись у ліжку абатиси, в минулому відомої циркової акробатки Ле.

А всього знати навіть нам не дано.

Що залишалося Перфецькому й Аді після оглядин базиліки?

Вийти на площу. Слухати живу Венецію. Дивитися на води лагуни. Розпізнавати в небі деякі сузір'я; якщо б на небі їх не виявилось – розпізнавати їх у міському освітленні, в електроспалахах. Не кваплячись, кав'ярня за кав'ярнею, рухатися в бік готелю. Розповідати одне одному про себе. Відчути цього вечора свою велику потрібність одне одному.

Як було насправді?

Ада знову йшла трохи попереду, піднявши комір плаща. Посилаючись на мігрень, вона хотіла чимшвидше дійти до готелю, зажити пігулки і сховатися під ковдру. При цьому казала, що Стах не зобов'язаний її супроводжувати, все місто – до його послуг, вона залишить йому мапу і навіть, якщо є потреба, то й гроші.

Що на це Стах?

Ішов і далі за нею. Переважно мовчав. Коли потрапив у світляну смугу – під ліхтарною чи коло вітрини – було досить помітно, як йому хочеться взяти її бодай за руку. Але він цього не зробив жодного разу.

Чому?

Невідомо.

Зранку над містом навис густий передзвін шістдесяти і трьох церков старої Венеції: неділя. Наш мотоскафо просувався повільно, ніби навпомацки – непроглядний туман обсів береги, лиш де-не-де залишаючи просвіток для бані, лоджії, вежі. Здавалося, Хтось дотепер сипав згори нескінченні поклади борошна і вапна, хоч навмисне для цього призначений ритуальний Giovedì Grasso [26] відійшов ще півтора тижні тому. Я його не застав.

Венеція занурювалася в ніщо. Прибившись до берегів Сан Джорджо Маджоре, ми побачили тільки рештки і шмаття – основа будівель наче й не існувала, жертва туманом. І лише ангел на самому верху дзвіниці продовжував своє вічне обертання, недосяжний сторож Островів.

А якщо такий туман буде і у вівторок?

А якщо такого туману не буде у вівторок?

Що тоді?

Ми зійшли на берег і, взявшись за руки, щоб не погубитися, рушили до монастирських приміщень. Хтось уголос жалкував, що не відбулося купання з гостесами. Хтось інший заперечив, що якраз відбулося і то незле. Хтось іще – що загубив свого коня. Я хотів побачити Аду, але це було неможливо, хоч вона, певно, йшла десь зовсім поруч. Даппертутто зустрічав нас при брамі з обіймами, гостесами і сигаретою. Він устиг продемонструвати свою увагу і приязнь кожному. Мене, назвавши Парфумським, запитав, чи не траплявся мені синьйор Мавропуле, який, мовляв, уже, здається, таки приїхав до Венеції, але ще не з'являвся, мабуть, на день-другий затримавшись у набряклій скандалами атмосфері зимового казино Вендрамін-Калерджі. Синьйор Мавропуле полюбляє азартні забави, а в рулетку йому завше дико таланить.

Усі були схожими на себе. Маєстатично проплив Казаллегра, підтримуваний з обидвох боків правнучками, похитуючи головою, схиленою допереду, здається, він ще спав. Шалайзер, повиснувши на плечі в нижчого зростом Джона Пола, по-чаплиному переставляла довгими цирлами в неспасованих штанах, ніби досі не бачила дороги й боялася спіткнутись об черепа з гадюками. Джон Пол, тягнувши на собі добру половину пані Шалайзер, у той же час перебував деінде, і старезні настінні розписи, напевно, ввижались йому якимись золотими лісами на берегах Ямайки. Схвильовано трималися купи обидва сьгоднішні доповідачі – Гастон Дежавю, сама Підготовленість і Зібраність, щільно обтягнутий сірим балетним трико, в накидці з чорного шовку, і Альборак Джабраїлі, зодягнутий майже повійськовому, в наскрізь простреленому береті.

Прошелестіла тінь Елеонори Дузе.

Усі були на місці.

Я не бачив Ади.

Ми розмістилися за одним-єдиним, зате неосяжним і овальним столом, над яким я ще схилюся докладніше й тоді опишу його: мені здається, щось у ньому сидить.

Головуючий Казаллегра у властивій йому манері, роблячи десятихвилинні павзи між реченнями, усе ж проголосив початок другого дня, а щодо підсумків першого відзначив його цілковитий успіх, зокрема свою доповідь. Гості трохи поаплодували. Тоді було з глибоким сумом заявлено про дальшу неприсутність палко всіма очікуваного Цуцу Мавропуле. Узявши репліку, пані Шалайзер повідомила, що вчора по обіді, як їй здається, бачила його, припертого до стіни Палацу Дожів. Він був жахливо п'яний і не міг рушити з місця. Нагадував біблійного Ноя.

Репліку пані Шалайзер було вислухано з поштивістю.

Тоді, нарешті, право виступу перейшло до Гастона Дежавю, той оголосив тему, злегка пританцьовуючи на подіумі, я начепив слухавки із синхронним перекладом і поринув у своє.

Адо, говорив я подумки, благав, молив і канючив, як пес побитий. Адо, Адо, Адо, де ти, Адо.

Адо де ти Адо хто ти.

О Адо. Оазо.

О ти Адо.

То я Адо а ти хто ти.

То ти де ти отут Адо.

А я Адо: ая Адо.

Ади Адо: хочу аду.

Айно Адо. Алло Адо.

Один Адо кричу хочу.

Аді оду. Дую: Адо. Ду ю Адо?

Де ти хто ти кличу тута.

Ходи Адо до ня радо. Іди Адо.

Аз і Ада – Азіяда.

Або Аду або яду.

Ілі яду ілі Аду.

Де ти Адо бо я впаду.

Був я годен тепер Адин.

Був один тепера Адин.

Був я Один тепер Адин.

Був я ладен тепер Адин.

Ані ладан.

Або краден або жаден все 'дно Адин. Все – дно аду.

Нема Ади нема ради.

Сі до Адо соль до Адо ре до Адо Ельдорадо.

Моя Адо моя вадо!

Моя водо!

– Моттом для моїх посильних шукань, – тим часом розтікався мисію Дежавю, – послужили відразу два вислови, кожен із яких належить особі, безперечно, Світового Виміру. Не знаю, випадково чи ні, але Обидва вийшли з однієї й тієї ж

нації, і я не винен, що ця нація так багато нашкодила Іншим, щоправда, й чимало для Них зробивши. Обидва вислови стосуються предмета моїх багатолітніх Досліджень – Алегорії. Перший із Них належить Гьоте, який у своїх «Максимах і рефлексіях» за номером 742 і 743 виголошує таке: «Алегорія перетворює явище на поняття і поняття на образ, але так, що поняття завжди окреслюється і повністю охоплюється цим образом, виділяється ним і виявляється через нього. Символ перетворює явище на ідею і ідею на образ, але так, що ідея, затримана в образі, назавжди лишається безмежно дійовою та недосяжною, і, навіть будучи висловленою всіма мовами, вона все ж залишається невисловлюваною». Наступна Цитата більш різка й відверта у Своїй, дозволу собі дати Оцінку, запеклій Антиалегорійності. Вона походить зі славнозвісної й, на жаль, Часто Цитованої Проповіді Лютера «De captivitate babylonica ecclesiae praeludium» [27] і звучить приблизно так: «Усі ці алегоричні штудії суть розваги людців, погрузлих у неробстві та пустомельстві. Невже ви гадаєте, що і я не потрафив би забавитися в алегорії на тему будь-якого створіння Божого? Та хіба знайдеться де-небудь хоч один тупорилий, нездатний сипати алегоріями навсібіч, мов сорока скрекотанням своїм?»

Гьоте – у Формі дефінітивній, себто делікатній, закидає Алегорії певну обмеженість і, що так мовлю, Школярську Яловість її. Лютер – у Формі полемічній, себто образливій, закидає Алегорії цілковиту її Порожнечу й Нікчемність. Я наважуся нині захистити Честь Алегорії, хоч не Мені судилось Історією бути в цій Великій Битві Найблискупчим Вояком.

Не далі як Учора, блукаючи Венецією Музейною, я не раз і не два зупинявся перед якнайпромовистішими Свідченнями на Честь Алегорії. Маю тут на увазі Нетлінність, яка зійшла на мене з полотен і фресок, скульптур і статуй: «Справедливість, що вручає Шпагу і Терези дожеві Приулі» Тінторетто-батька і «Нептун, що приносить Дари Венеції» Тінторетто-сина, «Дождь Грімани на колінах перед символом Вірності» Тиціана і «Алегорія Віри» чи «Венеція на Троні в оточенні Справедливості і Миру» Веронезе, нарешті «Дождь Чігонья перед Христом в оточенні Віри, Миру і Справедливості» Пальми Молодшого. Я міг би продовжувати Цей Ряд. Бо саме тут, у цьому Місті-Палаці, Алегорія досягла свого Найвищого Права. І де, як не у Венеції, смію я, звичайний танцівник, Дитя Балету, стати на Захист її від зазіхань східного сусіда?..

Останню риторичну фігуру було зустрінuto сміхом і оплесками. Дежавю розкланявся навсібіч і перейшов до Головної Частини, однак тут почало щось нестерпно шкварчати у моїх слухавках і я, на щастя, перестав його розуміти.

За вікнами рідшав туман. Із клаптів його поволі виривалися, набуваючи все більше зримої твердої речевості, дзвіниця Сан Марко, крилатий лев, аркади Палацу Дожів. Безліч люду висипало на П'яцетту, купувало квіти, поштівки, вино, дивилося в наш бік, заgravало, спокушало і спокушалось. Але я міг про це тільки здогадуватись. Як і про те, що серед них обов'язково мусить штовхатися вона, туристка в чорних окулярах і светрі нижче колін, з розмовниками, схемами, диктофоном, сильними ногами, газетами під пахвою, Ева з Польщі. Бо ми колись домовилися, що будемо разом у Венеції. Вже другий день вона шукає мене по всіх готелях і нічліжках. Учора я кілька разів бачив її мигцем. Однак не став кликати. З відомих причин. Такий вже я є.

Казаллегра дрмав, узявши велику сиву голову в руки. Скориставшись з цього, Люція й Кончіта відверто фліртували з якимось красунчиком навпроти, дуже схожим на Фреді Крюгера. Альборак із беретом, заламаним удвоє і простромленим під погон, нахраписте писав щось своє на чистих бланках фундації, час від часу розгнівано струшуючи головою і пфиркаючи. Джон Пол, заклавши очі й відкопиривши губу, слухав Боба Марлі. Лайза Шейла в чомусь дуже палко (але пошепки) переконувала свого сусіда зліва, італійського міністра суспільної опіки, налягаючи йому на вухо так, що той мусив енергійно мотати головою вгору-вниз, в усьому з нею погоджувачись, грета гарбо попивала дрібними ковточками оранжаду, а Карузо малював у блокноті якусь товсту жінку. Даппертутто ж то зникав, то з'являвся, кудись телефонував із сусіднього приміщення, зустрічав при дверях тих, що запізнилися, повертався то з філіжанкою кави, то зі склянкою води, то зі сендвічем, то з батончиком «Спікере», то з карамелькою, то з вафелькою, то з кремовою трубочкою, то з марципаном, але завжди з сигаретою. І хто ж тоді слухав

сердешного Дежавю? Хто?

– Краса, Ніжність і Білість, – тим часом продовжував той, коли я знову приклався до слухавок, – будучи Сутностями, суть Єдності: усе Прекрасне, або Ніжне, або Біле мусить бути взаємно пов'язаним, адже має Одну й Ту ж Підставу для свого Буття, Одне і Те ж Значення для, скажімо, Бога. Ці Особливості і є Тим, Що ці Речі собою являють, Саме Ядро їхнього Буття. Такими ж може бачити їх і наше Мислення – щоразу, коли Воно звертається до Мудрості Дикуну, Дитини, Поета і Містика, для Яких Природні Властивості Речей полягають саме в Цих Загальних Особливостях. Але такий Взаємозв'язок лише тоді набуває Дійсного Значення та Повноти Містичного Сенсу, коли у З'єднувальній Ланці, тобто в Даній Особливості, захована Сутність Обидвох Термінів символічного Зіставлення; іншими словами, коли Червоність і Білість вважаються не просто Познаками фізичного Розрізнення за квантитативним принципом, але розглядаються як Реалії, як Факти Дійсності. Через Наявність однакових Прикмет: Краса, Ніжність, Чистота, Кривава Червоність руж ті самі, що і в Мучеників чи Цнотливиць. Як відбувається це Уподібнення? Постісторичний Розум відразу вбачає Тут Символічний сенс: Цнотливиці і Мученики Сяють красою В оточенні Своїх переслідувачів. Червоні та Білі Ружі цвітуть в Оточенні шпичаків. Символічне Уподібнення на Підставі спільності відмінних прикмет має Сенс лише Тоді, Коли ці Прикмети є для Даних Речей чимось суттєвим, Коли Властивості, що ними Володіють як СИМВОЛ, так і СИМВОЛІЗОВАНЕ, РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ В ЯКОСТІ ЇХ ДІЙНОЇ СУТНОСТІ...

Робилося надто багато великих літер. До того ж, я зрозумів, що синхронний переклад пущено задом наперед – можливо, навмисне, а може, й через недогляд Даппертутто. Дежавю говорив розмірено, підкреслюючи кожне виділення, плавно жестикулюючи. Його чорна плащ-накидка розвівалася від кожного завершеного у своїй Продуманості поруху.

Минулої ночі приходив В. Я не сподівався, що це станеться відразу. В. підтвердив: завтра починається. Зберуться до Венеції лише на три дні. Міністри як міністри – з усієї Європи. Усе зберігається в таємниці, але преса дещо рознюхала. І наші, звичайно. В. сказав, що вони є скрізь. Понеділок і вівторок. У понеділок нас запросять на вечірню виставу до театру. Там я переконаюся, чи Н. приїхав. Його місце в одній з лож першого ярусу. Мое місце в одному з вищих ярусів. Мені слід запастися біноклем. Я нагадав про свій зір. В. відповів, що це його не обходить. Це мої проблеми, сказав В. У вівторок їх повезуть кількома човнами на Лідо. Я зрозумів: оптичний приціл і т. ін. В. був дуже неспокійний. Озирався на двері, тричі перепитував, чи номер не прослуховується. Я хотів би, щоб він прослуховувався. Я почастував В. горілкою. Ми заїли пляшку великим волохатим помаранчем. В. сказав мені, що в театрі – це між іншим – я мушу остерігатися. Там будуть ловці – один-два, не більше, але будуть обов'язково. Я розкоркував нову пляшку в надії витягнути з В. дещо більше. В. від горілки відмовився. В. сказав, що йому час. Було близько третьої. В. одягнув на себе маску Кінокефала. Через вікно лазнички викинув у двір мотуз'яну драбину. По ній спустився на землю. Розчинився в тумані.

Туман відкривав дедалі більші шматки берегової Венеції. У розчищених сонцем повітряних територіях і полях щораз ясніше проглядалися південний фасад палацу, стіна Бібліотеки Марчіяни та Дзекки, три щогли з прапорами, навіть вежа з годинником і виступ Льоджетти, навіть Міст Зітхань – трохи у глибині, праворуч від палацу. Однак в усьому цьому краєвиді не було місця для Ади. Їй узагалі ніде не було місця. Я не бачив її в небі, на площі, у водах я теж її не бачив. Вона не: купувала мімоси, спостерігала за голубами, пливла в моторівці, у гондолі, їла піццу, позувала для вуличних портретистів, фліртувала з карабінерами, входила до церкви, з неї ж виходила, робила зачіску в перукаря. Навіть на панелі вона не: стояла. І це гризло мене найбільше.

– Проте Витікання однієї Речі з Іншої, – казав Дежавю, знову навівши деякий лад у збунтованих було великих літерах, – ми розглядаємо лише у світлі наївного принципу Безпосереднього Розмноження або Розгалуження і тільки через це Посередництво логічної індукції прикладаємо також до Речей Духовного Порядку. Їх ми охоче сприймаємо як генеалогічне Членування або як Розгалуження Дерева – Того Самого, до Шелесту Листя Якого ми прислухаємось от уже кілька десятків тисяч

років. Гармонійний Зв'язок незмінно поєднує всі Терени Думки. Те, що відбувається у Старому Тестаменті, знаменує й попереджує Те, що відбувається в Новому; відображеннями Їх наповнена і Світова Історія. Кожен Акт і кожна Найдрібніша Дія може й мусить мати своє Вище Тлумачення, виступаючи символом, Знаком, Алегорією. Коли священник, приймаючи Причастя, уподібнюється Гробові Господньому, адже Гостія є Христос, то і Я, споживаючи на Сніданок Молоко з Пластівцями, теж до Чогось чи до Когось уподібнююсь, наприклад, до Зевса, якщо Молоко козяче. Адже завжди можна віднайти бодай Одну властивість для Уподібнення:

Все знаменує собою Все і навіть Ніщо. Я часто згадую певну забаву Дитячих Літ, коли ми з товаришами вигадували найнесподіваніші Алегоричні Пари, доводячи себе до Цілковитої Знемоги їхньою, на перший погляд, Безглуздістю. Так, ми любили казати, що Вовк – це Відвертість, Заєць – Доброта, Сова – Брехливість, Лисиця – Витривалість, Черепаха – Розчуленість, Ведмідь – Радість, а Сокіл – Милосердя. І тепер я хочу спитати, мої найдорожчі, хіба в Цих Зіставленнях менше Сенсу, ніж у традиційних: Вовк – це Прудконогість, Заєць – Зизоокість, Сова – Невсипущість, Лисиця – Вертихвісткість, Черепаха – Захищеність, Ведмідь – Сластолюбність, а Сокіл – Понадхмарність? Аж ніяк ні. Відмінність лише у тому, що до Других ми звикли, а до Перших ще не встигли. Це, однак, не означає, що Другі мають Сенс, а Перші цілком безглузді. Саме тому й мають Сенс, що безглузді, пожартував би з цього приводу Тертулліян, цей Майстер Парадоксів!..

Авдиторія потроху оживала. З бічного приміщення було запроваджено квартет музикантів, одягнутих Чотирма Порами Року, Чотирма Сторонами Світу, Чотирма Тетрархами і Чотирма Морями Італії (Іонічним, Адріатичним, Лігурійським та Тирренським) водночас. Робилося все зрозуміліше: зараз почнеться балет, себто короткий танцювальний номер з Алегоричними фігурами, обіцяний Дежавю на закінчення свого виступу. Даппертутто нетерпляче пахкав димом, позираючи на годинника, щоб дати старт.

– Символічне Зіставлення зостається далеко не достатнім Засобом для виявлення Постійних Взаємозв'язків! – заквапився, підсумовуючи Вичавлене з Мозку, доповідач. – Ми ж усвідомлюємо це, споглядаючи Танець у Затінку: «Тепер бачимо, як у дзеркалі, неясно», – писав з цього приводу апостол Павло до Коринтян. Розуміючи, що перед зором постає Загадка, ми тим не менше трактуємо її й так і овав, намагаючись роздивитися у Дзеркалі відображення, пояснюючи Одні Видіння за допомогою Інших і розташовуючи Дзеркала Одне навпроти Іншого. Увесь Світ постає перед нами в Образах Персоніфікованих: це Пора Відквіту й Перезрілості. Мислення зробилося надто залежним від Утілення в Образах; візуальний бік, такий важливий для доби пізнього Середньовіччя, зробився нині Всемогутнім (кіно, телебачення, відео). Усе Видиме й Невидиме (себто Мислиме) перетворене у Пластичне та Зображуване. Постісторичне сприйняття Світу досягло стану повного Спокою – це ніби Зала, виповнена Місячним Сяйвом, усередині Якої Думка змогла нарешті поринути в Сон.

Не встигли ще догриміти оплески, не встиг Даппертутто докружляти поміж гостей з порожніми чистими попільничками, не встиг я подумати, що десь і колись уже чув або читав щось дуже подібне, як Дежавю плеснув у долоні й разом із першими тактами музики з'явилося Семеро Гостес, одягнутих таким чином, що спереду кожна виглядала як один із Головних Гріхів, а ззаду – як Противна Йому Чеснота, будучи, крім того, одним із Семи Днів Тижня та однією з Семи Провінцій Північної Італії. Сам же доповідач одягнув маску (яка могла б утілювати собою і Смерть, і Час, і Ніч, і СНІД) та й легкими балетними стрибками пустився гостесам назустріч.

У відповідь на такі відверті па ціла четвірка музик спалахнула звуками, ніби рушила одностаينو з місця в похід. І залунала якась павана – не павана, гальярда – не гальярда, і не сарабанда, й не алеманда, а скоріш за все чакона. І Дежавю злітав понад полицями й стелажми, здмухуючи крилами плаща густі хмари солодкої пилки з поверхонь фоліантів. А тоді кожна із Сімох Гостес, обравши собі танцюриста до густу, подріботіла його запрошувати. Ніби навмисне, мені випала панна Вівторок, до того ж провінція П'емонт. Однак найприкріше те, що спереду вона була найтяжчим з гріхів, себто Гординею.

– Ну, чому, чому ти прийшла до мене? – випитувався я крізь танець, силкуючись розкрутити її навколо осі й повернути до себе значно чесотнішою задньою частиною, себто Смиренністю. Але дівчина спритно вив'язувалася з моїх павучих обіймів і знов поставала мені Гординою з високо задертимим носом і грудьми.

– Це – не я, це – ти, – відповіла вона кілька разів, коли я повторював запитання.

Навколо буяли інші пари, і Захланність оберталася Щедрістю, а Лагідність – Гнівом і навпаки, тож коли все розвихрилось у найвищому поривному виплеску музичної теми, котра, до речі, робилася дедалі дикішою, щораз менше нагадуючи про стару добру чакону, я нарешті догнав усю непроглядну глибину авторської концепції мессіра Дежавю: в цьому кружінні, блиманні й миготінні, у цій розшарпаності та розваленості вже нічого неможливо було з'ясувати, означити і відокремити – заздрість від чистоти, зажерливість від зичливості, помірність від лінощів, а хтивість від пильності. Проте центром усього залишався він, Гастон Дежавю, той самий, він же Смерть, він же Час, він же Простір...

З останніми акордами Гординя прилипла вустами мені до шиї й так на мені повисла. Щоб її прискромити трохи, я змушений був навіть лягнути її по сідницях Смиренності. Аж після цього вона відпала. Зрештою, причини відпадання могли бути й інші, скажімо, пронизливий Даппертуттів голос, який прокричав нетривалий антракт. Задихані гості розбрелися в пошуках тістечок і напоїв. Дежавю зграбно приймав гратуляції й давав відразу декілька інтерв'ю. Музиканти сховали до футлярів лютні й віоли і похнюплено-скривлено, ніби в'язні на страту, вийшли по одному геть: Весна, Літо, Осінь, Зима.

Я присів коло вікна в надії бодай щось побачити: якусь чайку на гребені хвиль, якусь рибину, хмару, якийсь уламок весла. Чи, наприклад, Аду. Але наді мною тут-таки виникла Шпала Шалайзер і повідомила, ніби я «фантастично гарно танцюю».

– When? – запитала вона.

– What? – удав я наївняка.

– Shit! – загіготала вона і, плеснувши мене що є сили по плечу, відійшла.

– Ву! – зашкірився я їй услід і навіть помахав.

Іди к хрінам, любко моя заокеанська.

Я все витримаю. Все витримаю. Я повторив це сто п'ятнадцять разів: я витримаю. На сто шістнадцятому слово було надано Альбораку Джабраїлі.

Я не надто слухав його, хоч і берет, прострелений на місці кокарди, і плямистий камуфляж, і старий радянський протигаз на боці справляли враження. Альборак говорив щось про «постмодернізм у політиці», підкресливши на початку, що прибув безпосередньо з «терену бойових дій», тільки я не дослухав кого проти кого й навіщо. До того ж, учора він казав, ніби приїхав ровером верхи зі Швеції.

Альбораків текст являв собою нав'язливу суміш алюзій, іншомовних цитат, висловів у лапках, всередині яких виникали інші лапки, лапок було більше, ніж усіх інших знаків, разом узятих, за дужку він виносив найнесуттєвіше, а найважливіше скромно ховав у дужках, наче такий собі напівзайвий додаток, до того ж грати словами почав уже з першого речення, коли нагадав, як «у 14-му році в Сараєві з Принципу був застрелений австрійський архикнязь». Ця фігура середнього пілотажу була підтримана оплесками присутніх – так піднаторіла в джазі публіка реагує посеред композиції на який-небудь особливо заламаний септакорд. Невдовзі після цього окрилений Альборак хвацько заримував Балкан з вулканом, облаяв столицю Албанії як «донедавна місто тиранів», порівняв Югославію з розшматованою піццою (вочевидь, пам'ятаючи, що по-словенськи «піцца» – з одним «ц» – означає щось інше, вологе і потаємне), Австро-Угорщину нарік «текстом, який так ніхто й ніколи не дочитав унаслідок його еклектичності», водночас пересуваючи, ніби

фігури по шахівниці, античних та біблійних героїв, гостро засудив якихось «ослів з Осло», ніби ненароком переплутав Венецію з Віднем, Латинську Америку порівняв із канібальською ресторацією, де фірмовою стравою номер один виступає «гарматне м'ясо», демократичну Росію назвав печеним льодом, про Європу висловився, що вона має «Езопів комплекс», а рік світової загибелі Карнавалу вивів за допомогою окремої формули, де X – період незавершеного будівництва Вавилонської вежі, Y – швидкість поширення Тисячолітнього Царства, Z – Число Звіра (константа), а n – порядковий номер цивілізації.

Завершив обуреною заявою з приводу викрадення у Венеції його «alter ego і найближчого товариша», з яким об'їздив дев'яносто три країни світу і сім разів перетинав екватор «у найгарячіших точках». Згуба такого кшталту, продовжував, може бути розцінена «або як політична провокація, або як кримінальний злочин, що має на меті брутальний випад проти національних (Альборак Джабраїлі) та біологічних (його кінь) меншин». Промовець застерігав за собою «можливість удатися до „міжнародних“ „правових“ „інституцій“». Додав, що усе ж «покладається» на «здоровий» глузд і «гуманні» почуття невідомих («?») зловмисників і далекий «від» того, «аби» звинувачувати в події, що «трапилась», увесь дружній «венеційський народ». Лайза Шейла Шалайзер першою поставила свій підпис під зачитаним документом, зазначив Альборак і дав зрозуміти, що всі повинні приєднатися.

Поліція міста вже знає про цей прикрий випадок, запевнив у відповідь секретар Даппертутто. Фотографії коня передано на всі дільниці. Існують, щоправда, деякі складності, пов'язані з тим, що двоколісний приятель нашого друга міг бути захоплений ісламськими терористами (читай – червоними бригадами) яко заручник. І все ж – хоч би як там було, найпрофесійніші слідчі нишпорки вже взяли за справу. Нам же залишається кріпитися духом і всупереч усьому таки продовжувати наш семінар, зберігаючи твердість і надію на те, що вже завтра уславлений Росинант привітає нас під цими стінами своїм радісним іржанням.

– До завтра всі вільні, – проскрипів з місця головуючий Казаллегра, так і не розплющивши очей.

Монсиньйорові уклінно депешую:

У неділю, 7 березня, пильнування Респондента було перебрано мною (з огляду на нібито нездужання Церіни). З причини своїх (Монсиньйор мені вибачить деяку різкість) нібито бабських болячок Церіна категорично відмовилася покидати готель (обстежувати себе вона не далася, з чого й випливають мої сумніви у справжності захворювання). Таким чином, я супроводжував Респондента і протягом довгих годин був неподалік від нього (про що Респондент ані не здогадувався). Skorиставшись з кліматичних умов (Венецією зранку заволодів густезний туман), я сів Респондентові на хвіст і залишався при ньому так довго, як міг (до пізнього пополудня, по-іншому надвечір'я). Це не належить виключно до моїх обов'язків (про що Монсиньйорові можуть невірно доповідати). Однак я звик уже на службі в Монсиньйора виконувати не лише свої обов'язки (прошу не розцінювати як скаргу).

Ранковий Респондент виглядав зле (загальна млявість, деяка вим'ятість обличчя, з підпухлістю очей та повік). Враження було, що він погано або мало спав (або спав і погано, і мало). Поведінка Респондента під час семінарських слухань може бути охарактеризована як невиразна (часті визирання з вікна, хронічна неуважність, відсутність поглядів). У той же час Респондентові когось явно бракувало (я здогадуюся, кого, але не буду). У міру розсіювання туману (надалі погода була сонячною) Респондент набував певних типових для себе ознак (блукання вишкіру, протирання окулярів, інше). Під час запропонованого учасникам танцю (релативізм гріхів і чеснот) Респондента було запрошено Гординею-Смиренням (Txss). Респондент поводить себе хтиво, як цап (перепрошую Монсиньйора). Його бідолашна партнерка ледве випручалася з цих павучих обіймів (ще раз перепрошую) тільки ціною втраченої дівочої цноти.

По закінченні танцю Респондент причепився до іншої особи з жіночими статевими

ознаками (теж учасниця семінару, справжнє прізвище Цукеркандель). Дозволяючи собі непристойні вислови і жести, Респондент спонукав Цукеркандель до злягання (час і місце їхньої зустрічі – в наступному повідомленні).

На цьому семінарські читання було призупинено (якесь непорозуміння з Кентавром, підозрюю неузгодженість у діях сектора нещасних випадків та підвідділу викрадень).

Подальше пильнування Респондента складалося для мене вкрай непросто у зв'язку з повним розсіянням туману і неможливістю близького супроводжування (прошу Монсиньйора врахувати бодай при розподілі чайових). Переправлений разом з усіма через канал Сан Марко, Респондент проте зійшов на Ріва дельї Скьявоні (потяг крові?) і рушив на схід до зупинки Сан Дзаккарія. Там деякий час вивчав видобуту з кишені мапу (роззираючись більше по навколишньому жіноцтву). Врешті Респондент махнув рукою (на що?) і рушив пішки у північному напрямі (я йшов на відстані десяти метрів за ним). Йти назирці за Респондентом вельми нелегко, оскільки Респондент ходить не так, як інші респонденти (прошу зважити на мій досвід). Респондент має звичку раптово зупинятися, розвертатися, витягати мапу, йти назад, ще раз дивитися в мапу, втрачати орієнтацію, зосереджувати увагу на всіляких сміховинних дурницях (паперових квітах, смітниках, сохнучій жіночій білизні – секторові аномалій перевірити на предмет фетишизму). З тяжкою бідою доплентавшись до Кампо Сан Дзаккарія, Респондент зайшов усередину однойменної церкви, де пробув тридцять одну хвилину з невідомою метою (я залишався на площі). Виходячи з церкви, Респондент по-блужнірськи осінив себе хрестом (тьху!) і вклонився (цікаво кому?).

Від Сан Дзаккарія по Фондамента дель Осмарін Респондент продовжив шлях на північ, але не до ортодоксійної церкви Сан Джорджо деї гречі (як можна було припустити з його хе-хе – богомільного настрою) і не поліційної квестури (як можна було би сподіватися в його становищі). Респондент обрав для пересування Руга джуффо з чого я виснував про наступну ціль його маршруту – Церкву Санта Марія Формоза (і не влився). Щоправда, недовгий час Респондент вагаючись походжав перед будівлею музею Кверіні Стампалія раз у раз поглядаючи на годинник і щось вираховуючи пошепки (здогадуюся що). Однак відвідання музею все ж не могло входити у Респондентові плани (через що він рушив далі). У церкві Санта Марія Формоза Респондент перебував навіть триваліше, ніж у попередній (близько сорока хвилин). Я встиг на площі, випити малу пляшку бардоліно і з'їсти дзуку баруку [28] (гідота яких ще пошукати!). Припускаю, що Церіна зовсім не захворіла, а просто хоче звалити на мене весь обсяг роботи (про це я думав на площі Санта Марія Формоза, поїдаючи трикляту печену диню, перепрошую Монсиньйора) респондент (покинувши нарешті церкву) узяв трохи східніший напрям (по Калле Люнга) і, перетнувши міст над Ріо ді Сан Джованні Лятерано, скерував свої дорогоцінні стопи, ясна річ (Монсиньйор уже здогадався), до церкви Сан Дзаніпольо (що насправді означає не одного, а відразу двох святих) Поблизу церкви його увагу надовго (три хвилини) прикував кінний пам'ятник кондотьєра Бартольомео Коллеоне (не інакше як сподобалася кінська задниця, перепрошую). Тут до Респондента підкотилися дві молоді японки з проханням сфотографувати їх на тлі пам'ятника (Респондент розплився в люб'язній посмішці). Обидві гейші аж пирскали сміхом від якихось його жартів можна здогадуватися, тлустих і солоних). Нарешті Респондент переконав їх фотографуватися не перед, а за пам'ятником, на тлі згадуваної кінської задниці з хвостом (підтвердження моєї версії – перевірити на предмет зоофілії). Удовільнивши грайливих японок, Респондент вишкірено попрощався з ними і, знову споважнівши, пішов (як Монсиньйор і не сумнівався) всередину церкви Сан Дзаніпольо (я залишався на площі). Поки Респондент у черговий раз «молився» (гм-гм), я спостерігав за прибуттям до берега човна швидкої медичної допомоги, вивантаженням хворого (гострий напад сечокам'яної недуги, хоч оперативне втручання, на мій погляд, ще не обов'язкове) і перенесенням тіла до приміщення шпиталю (колишня скуоля ді Сан Марко). Церіна дедалі більше звикає до того, що Монсиньйор її фаворизує, думав я (перепрошую Монсиньйора).

Через добрих півгодини Респондент вийшов із церкви і (попри будівлю шпиталю) знову взяв стрімко на північ (по Фондамента деї Мендіканті). Йому зустрілося кілька гарних великих шведок, які його зупинили, аби про щось розпитати (з властивою шведкам неухважністю прийнявши Респондента за венеційця). Рівно п'ять з

половиною хвилин Респондент дунив їх, вдаючи, ніби говорить по-італійськи (у відповідь на що шведки лунко і заклично сміялися). Тоді Респондент урешті перейшов на англійську і милостиво (але чи правильно?) пояснив ясноволосим бестіям, куди їм слід рухатися далі. Респондент махав рукою в напрямі Ріальто, з чого Монсиньйор може зробити висновок про дальшу мету походу невідомих шведок (а я утримаюся, бо це не входить у мої й так занадто роздуті обов'язки). Дехто дозволяє собі цілими днями вилежуватися на готельному ліжку (слухаючи всілякі італійські опери), а я мушу гарувати за двох тільки тому, що Монсиньйор покладає на мене великі надії (і недаремно).

Простуючи по Фондамента деї Мендіканті, Респондент щоразу частіше поглядав на годинник (версія: Респондент мав із кимось домовленість про зустріч). Однак порівнявшись з церквою Сан Ляццаро деї Мендіканті, Респондент не зміг утриматися від спокуси і (як уже зрозуміло Монсиньйорові) зайшов досередини. Я перекевав ці чверть години у прилеглому до церкви садку, де спостерігав за грою в м'яч на молодій траві кількох рухливих підлітків (особливо запам'ятався найстарший з них, з довгими ногами і розвинутим торсом). Я вже хотів підійти ближче і познайомитися з малечею, проте в цю хвилину Респондент (знову – бр-р-р – хрестячись) вийшов із церкви і продовжив рух на північ (ясна річ, до Фондамента Нуове). Малий, здається, щось відчув з мого боку (відбиваючи м'ячі, він щоразу ніби хизувався своєю вправністю, а якось навіть відверто і швидко глянув мені в очі, аж спаленівши по цьому). Я з прикрістю мусив піти слідом за Респондентом. Хлопчина дивився мені вслід (як я почув, його звати Черубіно), так, дивився мені вслід, затулившись від призахідного сонця сильною і ніжною водночас долонею. А втім, то лише запах весняної землі так розморив мене (Монсиньйор, безумовно, знає, як від таких запахів крутиться голова).

Я передчував, що зійшовши на Фондамента Нуове, Респондент візьме північно-західний напрям (а не південно-східний – до Арсеналу). Так воно і сталося (інтуїція плюс аналітичні здібності). У зв'язку з підтвердженими моїми рисами прошу Монсиньйора зважити на таку версію (і по змозі її поглибити). Ми чудово знаємо катастрофічне грошове становище Респондента (перевірка восьмою фінансовою канцелярією навела дежі остаточні суми, від яких волосся, хоч це й не моя прерогатива, може стати сторч). Похід Респондента по церквах можна (таким чином) розглядати як спробу заволодіння чимось особливо коштовним із церковного майна (малярство Пальми Старшого або Молодшого, Белліні, Тьєпольо; елементи церковного декору; чаші, дароносиці, монстранції, шкатули тощо). Якби Респондентові вдалося (а не виключено, що вдалося) викрасти яку-небудь п'ятсотлітню реліквію (на кшталт урни зі шкірою героїчного Брагадіна, здертою за наказом султана Мустафи), то він (маю на увазі Респондента) легко позбувся би своїх пекучих фінансових клопотів. Я не претендую на непомилність мого припущення, але нічим іншим пояснити цю вперту Респондентову «прошу» (хе-хе) мені не вдається.

На Фондамента Нуове довелося відстати (прошу Монсиньйора не подумати тільки, що я припинив стеження, аби негайно повернутися до того вправного хлопчиська з м'ячем). Сталося таке: до пристані на Фондамента Нуове саме підійшов пароплав п'ятого маршруту (з боку Каннареджо). Я спершу наліг на ноги, зрозумівши, що Респондент має намір всідати до нього (купівля квитка на пристані). Однак майже відразу я змінив рішення (зادля збереження таємності). Пасажирів на борту вапоретто зоставалося так мало (солдат і дівчина, сизоносий священик, жінка в жалобі з оберемком усохлих квітів), що неможливо було би й далі лишатися непомітним для Респондента (хоч він і підсліпуватий, перепрошую). З двох лих – бути. зауваженим, викритим і зірвати справу чи втратити Респондента з поля зору (тимчасово) – я вибрав менше і тому утримався від дальшого перебування при Респондентові (тож рушив назад попри той фантастичний садок з дітлахами і травою).

Вапоретто із Респондентом на борту відплив у напрямку свого дальшого маршруту (острови Сан Мікеле і Мурано). Припускаю, що з острова Мурано Респондент міг наважитися на ще віддаленішу подорож (до островів Бурано і Торчелльо). Мета Респондентового плавання залишилася мені неясною (хоча версія з пограбуванням церкви при цьому не відпадає – чого-чого, а церков там усюди як гною!). За невдачу прошу якомога суворіше спитати з Церіни (коли не помиляюся, Монсиньйор саме їй доручив більшу частину справи). Церіна останнім часом активно

використовує свої суто жіночі впливи, внаслідок чого їй багато що прощається (перепрошую за прямоту). Якби Монсиньйор був суворішим із такими (не хочу вживати міцнішого слова) легковажницями, то найбільш ретельні і віддані Монсиньйорові одиниці (маю тут на увазі навіть не обов'язково себе) не мусили б виконувати подвійну (не раз потрібну) працю. Здається, поведінку Церіни варто розглянути і в третьому особливому підкомітеті (поки що з метою профілактичною).

На закінчення хочу з Монсиньйором поділитися своєю великою радістю: мені таки вдалося придбати кілька вкрай рідкісних екземплярів (що робить мене майже щасливим). Це: астронотус окатий (*astronotus ocellatus*) – коричневе тло з чорними плямами, шкіра товста і м'яка, здається оксамитною, на хвостовому плавнику – виразне чорне очко в червоному обрамленні; крім того, синодонтіс ангельський (*synodontis angelicus*) – чарівний тлустий сомик, білі горошини на оксамитно-чорному тлі; і нарешті, нарешті – піранья червона (*serrasalmus nattereri*) з яскраво-червоним анальним плавником! Кожного виду вдалося знайти по парі (хоч кажуть, ніби синодонтіси в акваріумах не розмножуються).

Готовий до смерті (хе-хе) служити Монсиньйорові – Доктор.

P. S. Тільки Монсиньйорові дано оцінити мої зусилля по справедливості (маю тут на увазі не конче підвищення).

Я, Антоніо Делькампо, шістдесяти дев'яти років, вікарій церкви Сан Мікеле, мешканець сестьере Каннареджо, маю потребу і вважаю своїм обов'язком розповісти про зустріч, яка трапилася ввечері першої неділі по великопосній середі, а саме 7 березня ц. р. Спонукає мене до цього передусім те, що не так давно, хоч і з великим запізненням, я довідався про одне нічим не пояснимо зникнення, за яким багато хто схильний вбачати самогубство. Можливо, моя розповідь допоможе пролити більше світла на цю нез'ясовану історію і розкриє деякі дотепер не враховані обставини.

Як відомо, острів Сан Мікеле, де мені доводиться відправляти Службу в однойменній церкві, належить до найсумовитіших островів не тільки нашого веселого міста, але й, мабуть, усього Божого Світу. Адже на ньому розташовано міський цвинтар, через що острів слушно називають містом мертвих. Живі приїздять сюди лише або поклонитися неживим, побути біля них у тиші смутку і вічної зелені кипарисів, помолитися за їхні душі і хоч трохи зосередитися на незримому. Я, упродовж двадцяти восьми років чи не щотижня буваючи на острові й з Божою поміччю здійснюючи всі необхідні ритуали як усередині церкви, так і в каплиці Емільяні чи на місцях поховань, звик до острівного спокою, до тамтешніх кипарисів і птаства.

Того дня я прибув на острів пополудні, бо переді мною була тільки вечірня служба пам'яті всіх померлих, яку називаємо Ангел Господній. У церкві було всього декілька осіб – справа йшла до недільного вечора, надворі ледь сутеніло, і денні відвідувачі могил уже переважно встигли відпливти до міста.

По закінченні відправи я повинен був ще годину-другу залишатися в церкві. Крім мене, в ній не було нікого, якщо не рахувати старезного Анджеліко, церковного служку і сторожа. Як і належить цього дня (нагадаю, що все діялося першої неділі по великопосній, інакше званій попільною, середі), я заглибився у роздуми на тему 14-ї глави Євангелія від Матея, стихів з 22-го по 34-й. Особливо великого значення набули для мене рядки: «І коли відпустив народ, пішов на гору помолитися на самоті. Як звечоріло, Він був там сам один». Тим часом до церкви зайшов не першої молодості чужинець – із тих чоловіків, на яких звертаєш пильну увагу не лише на безлюдді. Уперше я помітив цього прибульця двома годинами раніше, адже до Сан Мікеле ми припливли тим самим човном. Зійшовши тоді на берег, він рушив у глибини цвинтаря, хоч, безперечно, ніхто з близьких йому людей у цій землі не похований. Я прийняв його за такого собі туриста, що, відбившись – навмисне чи випадково – від групи, шукає для себе вражень самотужки.

Тихим і якимось аж здушеним голосом привітавшись зі мною (тут я переконався, що він чужинець), молодик почав оглядати церкву. Мушу сказати, що храм Сан Мікеле, в якому маю дяку служити Господові, й справді заслуговує якнайпильніших оглядин, збудований у часи Ренесансу за проектом Мавро Кодуссі, якого маю за найвиразнішого з тогочасних венеційських архітекторів. Однак протягом довгих років душпастирської праці я навчився бути уважним і розуміти не тільки людські слова, але й рухи, жести, спосіб дихання і вглядання. Мій досвід підказував, що не архітектурні принади і не внутрішнє облаштування церкви цікавлять у цю хвилину самотнього чужинця. Неспокій та сум'яття читав я з нього, а також вагання і сумніви. Каюся, був навіть момент, коли я мимоволі запідозрив його в недоброму, наприклад, у можливіму пограбуванні. На щастя, ця моя підозра виявилася безпідставною. Іноді я ловив на собі його швидкі погляди. Я знав: щось мусить бути далі, однак не квапився і не втручався поки що, даючи змогу його збаламученій душі дозріти власними зусиллями.

Зненацька вирішивши перед! мною, він запитав, чи зміг би я поговорити з ним англійською мовою. Я лаmano відповів йому, що, на жаль, знаю не більше п'ятдесяти англійських слів, тому не впевнений, чи така розмова дасть необхідні плоди. Але якщо б він володів також німецькою, то наша розмова все ж може відбутися на значно пристойнішому рівні – замолоду, коли я ще не був священиком, я добрих кілька років прожив у Франкфурті, де грав і співав у рестораційці «Мамма Роза». Чужинець утішився з цього і, легко перейшовши на німецьку, назвався Станіславом. «Я хотів би висповідатися, отче Антонію, – випалив він, лиш тільки я назвав йому себе. – Я йду від церкви до церкви і ніде не можу знайти священика, який би мене зрозумів. Нарешті ви, отче!» Посівши своє місце у сповідальниці і поблагословивши його, я вже наготувався було допомогти йому кількома вступними запитаннями, але тут почув: «Перепрошую, отче Антонію, чи не могли б ви порушити тайну моєї сповіді?» Я не зовсім його зрозумів, подумавши, що довгі роки невправління в німецькій мові таки зробили своє. Тож я підтвердив, що тайна святої сповіді є непорушною. «Але я, я сам, я хотів би, щоб ви її порушили!» – ясніше висловився Станіслав. «Уперше чую щось подібне, сину мій», – суворо відповів на це я, щоб дати йому до зрозуміння всю дикість і неприпустимість такого бажання. «Повірте, отче Антонію, це дуже важливо. І я дозволяю вам за якийсь час розповісти всім, кому повважаєте за потрібне, те, що я тут скажу», – наполягав на своєму вперткх. «Ти дозволяєш? – похитав я головою. – Як смієш ти дозволяти чи не дозволяти щось таке, до чого не маєш права? Чи знаєш ти, що коли діється одна з великих Божих тайн, то ми, раби і слуги Господні, не повинні до неї втручатися зі своєю затятою самоволею?» Він трохи помовчав, а тоді знову спантеличив мене: «У такому разі, отче Антонію, я прошу не вважати це сповіддю в церковно-канонічному сенсі. Я прошу вас лише про розмову». «Але в такому разі, – знайшовся я, – це буде тільки розмова двох звичайних людей. І не більше. І ти не сподобишся Божої ласки і не дистанеш відпущення гріхів». «Але мені важливо, щоб мене вислухали», – твердив своє Станіслав. «Для цього не конче йти аж до церкви, – заперечив я. – Виговорися перед першим-ліпшим п'яничкою з остерії й матимеш те, до чого прагнеш». По цих словах я відчув, що завдав йому болю – він замовк, уражений моєю невблаганністю, тож я, наслідком кількахвилинної душевної боротьби, дещо зм'як і все ж запропонував йому розповідати. Адже сила слідування Богові не лише в букві. Святий Тома Аквінат учив про значення винятків для духовної практики. А якщо навіть і не вчив, то вважаймо, що й без Аквіната я вчинив за підказкою серця – чи не достатній це аргумент?

«Я великий грішник, отче Антонію, – почав свою розмову Станіслав. – З усіх заповідей Божих я не порушував, здається, лише одну. Не пам'ятаю її порядкового номера, однак пам'ятаю, що звучить вона „Не вбивай“». «Це п'ята заповідь, сину мій», – нагадав йому я, бо він і справді міг би бути моїм сином. «Дякую, отче, я теж думав, що п'ята, – продовжив він. – Але й навіть її я збираюся ближчим часом порушити!»

Це змусило мене стрепенутися і вслухатися з усією можливою уважністю – внутрішнім наслуханням. «Я приїхав сюди з дуже далекої країни. Ви можете й не знати про неї, отче Антонію. Досить сказати, що я народився в малому містечку серед гір, зовсім близько від центру Європи», – говорив Станіслав. Тут мені здалося, що він не цілком сповна розуму. «Про що ти кажеш? – здивувався я. –

Хіба це так далеко звідси? Хіба центр Європи не знаходиться десь у Швейцарії?» «Ні, отче, в інших, зовсім інших горах, далеко звідси!» – наполягав він. «Може, в Уральських горах?» – пригадав я собі дещо зі шкільних викладів географії. «Ні, не в Уральських, а в Карпатських горах, отче, – виправив мене він. – Деякі з вас ще називають їх Кавказькими». «Зачекай, зачекай, – ворухнулося щось у моїй пам'яті. – Я чув про такі гори! Це там, де буває повно снігу не лише на вершинах, але й в долинах?» «Так, отче, – відповідав він, – іноді там випадає стільки снігу, що ми змушені пробиратися в ньому по шию, розгрибаючи його перед собою спеціальними легкими лопатами. А ще в нас бувають такі холодні зими, що всі люди місяцями сидять по хатах і нікуди не вистромлюють навіть носа, бо вже за мить він може відмерзнути і відпасти».

Це несамовито зацікавило мене, і я вирішив ще дещо довідатися від Станіслава про його дивовижну країну. «А як виглядають мешканці твоєї вітчизни?» – запитав я. «Вони схожі на мене, отче, – була відповідь. – Або не схожі на мене. Бувають різні. Проте загалом усі ми швидше схожі одне на одного, ніж несхожі. Щоправда, в мене трохи кращі зуби, ніж у багатьох із них. Зате я маю значно гірший зір». «А чи шанують у вас Господа нашого Ісуса Христа? – ступив я ближче до головної теми. – Чи може, моляться до якихось кам'яних бовдурів? Як, приміром, відзначають ваші люди Свят-вечір напередодні Різдва Христового?» «Це в нашої людності одне з найперших свят», – запевнив Станіслав.

– Увесь день перед тим ми постимо і молимося, а як тільки з'являється на небі перша зоря, сідаємо до містичної вечері. На вечерю подаються лише пісні страви, але їх мусить бути обов'язково дванадцять, за числом святих апостолів, бо кожна страва уособлює собою одного з апостолів і тому при столі не вільно називати її власним іменем, а тільки апостольським. Скажімо, не можна просити «А подайте-но мені тушкованої капусти», лише, «подайте-но мені Якова Алфіїва» і не можна просити «А подайте-но мені тертого маку», лише «подайте-но мені Матея-митаря». «Яке марновірство!» – не витримав я, можливо, мимохіть ображаючи його родинні почуття. «Крім того, – провадив він далі, – у Свят-вечір не вільно подавати одне одному руку через поріг, розсипати сіль і бити дзеркала. Крім того, не вільно казати „юшка“, а тільки „борщ“, бо протягом року в домі будуть нестатки. Також чоловік не сміє цього вечора доторкнутися до своєї жінки вказівним пальцем лівої руки, але їсти повинен лише з її тарілок, докінчуючи те, що вона залишить. Цього вечора треба співати різдвяні пісні, які в нас називають „гаївками“, бо, за нашими віруваннями, Діва Марія народила Боже Дитятко не в ясині, а у священному гаю неподалік Вифлеєму. Що стосується Водосвяття, то це теж надзвичайно пишне свято. У цей день бувають найтріскучіші морози, так що вкриваються льодом не лише річки та озера, а й обидва моря – Чорне і Азовське. З крижаної товщі вирубують величезного крижаного хреста (так зване „крижмо“) і, поливши його червоним грецьким вином, установлюють прямовисне під сонячне світло, від чого хрест спалахує рубіновим вогнем. Вино мусить бути грецьким, бо ми належимо до грецького обряду, як вам відомо, отче Антонію». «Тепер я знаю! – проясніло мені. – Я згадав, коли і від кого я вже чув щось подібне. Мій дядько, мій рідний стрий, старший брат мого тата, Мікеле дель Кампо, один із перших авіапілотів Італії, колись подався на ваші терени, та там і канув під час першої війни. Щось подібне він описував у листах! Чи знайоме тобі це ім'я, чужинче, – Мікеле Скіпіо дель Кампо?» «Кожен у нашій країні глибоко шанує його», – схилив голову Станіслав.

Тоді я все ж вирішив бути прихильнішим до нього і таки поговорити про те, що йому болить. «Ти шукаєш примирення з Богом і заспокоєння для душі, сину мій, – нагадав я. – Чи не можеш більше розповісти про свої гризоти і докори?» «З радістю, отче Антонію, – як завжди, здалеку почав Станіслав. – Говорити про себе – одна з найбільших доступних мені втіх. Я так люблю цю справу, що навіть найтяжча сповідь не приносить мені страждань, а саме тільки задоволення». «Про сповідь забудь, – остеріг я його. – Ми просто бесідуємо». «Тоді я просив би вашого дозволу спершу трохи пограти на органі, отче Антонію», – виявив Станіслав. «Ти граєш на органі?» – не приховував я свого ошелешення. «У моїй країні майже всі вміють грати на органі, – пояснив Станіслав. – Хто гірше, хто краще. Я – посередньо». Це повідомлення не на жарт зацікавило мене і я, вийшовши зі сповідальниці, повів його нагору, де показав наш невеличкий, а проте вельми прецизійний, підвладний лише добрим майстрам інструмент. По цьому я знову зійшов

на низ, а Станіслав, не довше п'яти хвилин повправлявшись, зненацька і без особливих видимих зусиль та відчутних погрішностей відтворив знану канцону № 3 G-dur Фрескобальді, після чого з іще більшою впевненістю і, я сказав би навіть із вишуканістю, – його ж таки, Фрескобальді, токату «Per l'Elevazione» [29]. «Щоразу сильніше змушуєш ти мене дивуватися, чужинче, – визнав я, коли він зійшов униз, розробляючи свої довгі музичні пальці. – Якщо так у твоїй країні грають посередності, то що тоді говорити про кращих?» «Я вчився музики в однієї старої органістки з мого рідного містечка. Вона була єврейка і померла на сто восьмому році життя. А, може, й не померла», – відповів Станіслав, але це нічого не пояснювало.

І тут мені сяйнула незла ідея. «Слухай, а чи не вийти нам трохи на повітря? – запропонував я. – Вечір нині теплий і тихий, кипариси пахнуть гарно, Венеція на тому березі вже засвічує вогні. Я маю тут поруч таку спостережну крапку, з якої видно півміста!» «А мерці?» – запитав мій гість. «Ви таки справді забобонні у вашій дивній країні! – заспокоїв я його. – Ну що мерці? Ми ж не потурбуємо їх даремно!»

Тоді я гукнув Анджеліко, щоби приготував усе необхідне, і за недовгий час ми вже сиділи під кипарисами, неподалік цвинтарного муру, з кількома пляшками юної вальполічелли, головкою сиру та іншими добрими перекусками, маючи перед собою тихі води лагуни, тепле смеркання і спалахи світел у будинках міста, а поза муром – западаючі в пільму гробниці.

«Слухай, – звернувся я до нього з усією поважністю, на яку лише здатний, після того, як ми – кожен по-своєму – помолилися. – Хоч Беда Достохвальний (а може, хтось інший) і твердить, ніби недобре згадувати Господа при випивці, я, однак, не вірю, що ми аж так сильно цим Його ображаємо. Себто цей перший келих я хотів би підняти за число один, за Єдиність, за єдиного Бога Отця, Вседержителя, творця неба і землі і всього видимого й невидимого, а таким чином – і за першу заповідь Богу. Вся ця краса, – я повів рукою навколо, – і ця тиша належить Йому, і ми теж належимо Йому і не забуваймо про це ніколи з вдячністю!»

Вино було шляхетне, а сир і овочі лише підтримали в нас це відчуття, тож я без довгих зволікань наповнив знову келихи, щоби належним чином ушанувати число два, себто випити за дві природи Господа нашого Ісуса Христа, за два світи – видимий і невидимий, за дві головні заповіді любові, за дві Тайни мертвих, за Друге пришествя, за Второзаконня, за Каїна та Авеля, за хліб і вино, за дві риби (на жаль, більше в нас на столі й не було).

«Бачу, що ти чоловік не пустий, – промовив я до Станіслава, відламуючи кусень риби, від якої той відмовився. – Як же опинився ти тут, чужинче? Що привело тебе?» «Велика самотність, отче Антонію, – відповів він. – Нема в мене ні дому, ні близьких, ні рідних. Одно тільки залишається – блукати світами і до Бога промовляти з різних церков, соборів». Мені така відповідь сподобалася, і я продовжив розпитування: «А що, ти яко чоловік мирський не маєш собі жінки?» «Колись мав, отче Антонію. І дуже її любив», – по цих словах він видобув з-під сорочки нагрудний медальйон і, розкривши його, показав мініатюрний овальний портретик цілком юної жінки, напівдитини, а решти я не роздивився, бо вже добре таки стемніло. «Гарна?» – спитав чужинець. «Як ангел», – не збрехав я.

«Тепер знаю, отче Антонію, за що ми вип'ємо, – сказав по хвилі мовчання Станіслав. – За число три, себто за Пресвяту Трійцю!» «Безумовно, – погодився я, – але не тільки. Адже число три – священне і досконале число. Це перше з чисел, що має заповнену структуру: початок, середину і кінець. Це символічне і багато значуще число. Тож вип'ємо не лише за три Особи Божі, про що ти вже цілком слушно сказав, але й за трьох царів зі Сходу, що прийшли поклонитися малому Ісусові. Також за три дні і три ночі, проведені Йоною в китовому череві, а відтак – і за Третій день взагалі, бо то – день Воскресіння. Можемо тут згадати ще Сима, Хама та Яфета або, скажімо, Даниїла, Давида і Соломона». Випивши по цих словах, я гукнув старому Анджеліко, щоби виніс із захристії якого-небудь ліхтаря й пару інструментів для музикування. Тим часом запитав у чужинця: «Чи у твоїй країні всі дівчата такі гарні?» «Вони ідуть з моєї країни, – відповів той. – Скоро їх не лишиться жодної. Будь-якої. Знаєте, отче Антонію, це так, як із

міні-спідницями. Спершу їх одягають лише гарт дівчата з гарними ногами. Трохи пізніше – негарні дівчата з гарними ногами. Ще пізніше – гарні дівчата з негарними ногами. Слідом за ними – негарні дівчата з негарними ногами. А тоді вже – всі інші дівчата», Я похвалив його за дотепний силогізм, хоч це, може, й не був силогізм, а тоді, взявши до рук принесену старим чортом Анджеліко мандоліну, виконав у подарунок своєму гостеві прегарний мадригалик «Si, si, ch'io v'amo!» [30], укладений блаженної пам'яті Клявдіо Монтеверді ще на початку XVII віку. Коли, вислухавши його, мій молодий товариш почав голосно плескати в долоні, я зробив йому зауваження, щоби все-таки поведився тихіше: ми ж бо на цвинтарі, – й він відразу споважнів.

Так виникла відповідна павза для нового наповнення келихів – над нами вималювалось число чотири. «За чотири святі Євангелія», – почав Станіслав. «Але не тільки, – доповнив я. – Бо є ще чотири моральні чесноти – мудрість, справедливість, мужність і повздержливість. Крім того, є чотири останні речі, які теж мусимо вшанувати: смерть, суд, небо і пекло. Понад те є чотири гріхи, що кличуть про помсту до неба, серед яких не лише навмисне чоловіковбивство, содомія, скривдження беззахисних, але й – не знаю чому – затримки із заробітною платнею. Однак, аби не завершувати цієї грізною нотою, вип'ємо ще й за чотирьох шестикрилих істот, які повсюдно супроводжують святих євангелістів: Ангела, Вола, Орла і – певна річ – Лева!»

Виразна тінь біди і скорботи перебігла лицем Станіслава після випитого. Привчений до спостережень за тіннями тіней, я зрозумів, що причина була в нагадуванні йому про волаючі до неба гріхи. Я вирішив помаленьку щось із нього вивідати, але без тиску і поквапу – важливо, щоб він сам прийшов.

Поки Анджеліко відносив спорожнілі пляшки і приносив нові – тільки вже не з вальполічеллою, а з соаве, – мій гість Станіслав узявся до невеличкого зграбного бандолеона і трохи пограв якихось своїх мелодій, однак невдовзі вийшов на необхідну тональність, аби виконати (без уловних вухом неточностей) «La veneposa» й відразу після неї «La lusignola» незабутнього Тарквініо Мерулі. Я дуже похвалив його за спосіб виконання – дещо затвердий як на італійську музику, але тим і своєрідний. «Чи у вас також є любовні пісні?» – поцікавився я. «Наші любовні пісні покидають нас разом із нашими дівчатами. Вони хочуть жити в інших країнах», – була відповідь. «Твоя жінка поїхала до іншої країни?» – «Так, але не до Америки», – була відповідь. «Хай їй там добре ведеться», – зітхнув я, оновлюючи вміст наших келихів молодим соаве. «Окрім як за П'ятикнижжя, я не знаю, за що б іще нам випити», – зізнався розгублений Станіслав. «Як? – розворушував його я. – А п'ять Тайн живих? А п'ять хлібів? А п'ять отворів людського лица, створених Богом? А п'ять отців церкви, яких, сам не знаю за що, люблю найбільше: Климент Александрійський – раз, Іполіт Римський – два, Амброзій Медіолянський – три, Зенон Веронський – чотири і Августин Блаженний – п'ять, хоч цей п'ятий і заперечував музику?..»

Мій перелік справив на нього враження, і ми осушили келихи до дна. Тут, не відійшовши ще далеко від числа п'ять, я ніби ненароком запитав: «До речі, ти почав нині, здається, з того, що нібито збираєшся порушити п'яту заповідь?» «Я мушу це зробити, отче Антоніо», – сказав він ущерть набитим бринзою ротом. «А ти свідомий того, що неминуче будеш за це покараний – навіть, якщо тобі сто разів удасться надурити земне правосуддя? Чи свідомий ти того, що сподобитися прощення і спасіння за такий тяжкий гріх украй нелегко? Що це – одна з найкоротших доріг до занапащення душі, отже, й до пекла? Що, відбираючи комусь життя, людина свідомо повторює злочин Каїна? То, може, варто спинитися? Невже аж так мало сили в тобі, що не годен ти побороти цього змія-людобивцю?» «Але якщо я цього не зроблю, то вб'ють мене», – була відповідь.

Я мусив це трохи обміркувати, тож налив до келихів уште. Навколо нас згустилася велика темрява. Лише принесений Анджеліко ліхтар висвічував наш дерев'яний столик і гарні предмети на ньому – пляшки, хліб, сир, рибину, трохи цибулі й винограду. Над Венецією сходив блідий півмісяць. Звідкілясь із-під могил, з-за наших спин уже виклубочувалися сизі липкуваті дими. Знову заповідалося на нічний туман. Робилося зимно, і ми щільніше закутались у свої плащі. Відтак пошанували число шість, випивши за шість істин віри, за шість днів

творіння Господом світу, за Авеля, Ісаака, Йосифа, Мойсея, пасхальне ягня та мідяного вужа. «За шість разів по сто одинадцять», – підморгнув мені з темряви Станіслав. Я схопив рукою його густу і шовкову на дотик чуприну й боляче смикнув за неї. «Намну тобі вуха, як будеш так жартувати», – попередив я його, і ми обидва зареготали, а потім одночасно схаменулися.

«За останні декілька років я звик до цвинтарів, отче Антонію, – знову заговорив по кількох хвилинах тиші Станіслав. – Був такий час, коли я працював гробарем. Я на цвинтарях розуміюся як мало на чому. І тут я проблукав нині пополудні добрих дві години. Мені здається, мертві прислухаються до нас». «Наділений такою чутливістю душі, музикальністю, внутрішнім потягом до добра, невже ти гадаєш, ніби спроможний убити?» – підійшов я до нього з іншого боку. «Не знаю, отче. Мабуть, ви занадто добре про мене думаєте. Дякую вам за це», – і, взявши від мене мандоліну, Станіслав зі знанням діла вибренькав на ній «Пробу струни» непутяшого Джанамброзіо Дальца – твір не надто вибагливий, але вельми рідкісний, коли йдеться про всілякі репертуарні збірники з антикварних крамниць, а потім провістив мовою своєї землі пісню, зміст якої пізніше переповів мені. Йшлося в ній про хлопця, який з великого кохання отруїв свою дівчину (аналогічний випадок стався у Бергамо два з половиною роки тому), за що отримав сім років каторжних робіт. Хлопця звали Грицем – на честь східного святого Григорія Теолога, як я собі думаю. Упродовж кожного із семи років той Гриць прилучався до чергової таємниці. Перемінений і втаємничений, повернувся він, відбувши строк покарання, додому. І тут віднайшов свою кохану живою – виявляється, вона проспала сім років непробудним сном, дуже схожим на смертний. Так вони знову щасливо поєдналися. Мелодія була досить солодкозвучою, а мова слів могла би навіть сподобатися, коли б не завелика кількість шиплячих.

«Ось і підійшли ми, друже, – сказав по тому я, не забуваючи про наші келихи, – до числа особливого і вельми символічного, що знаменує собою повноту і цілість. Вшановуючи його, про що передусім пам'ятаємо?» «Про сім небес», – не знітився Станіслав. «Але й так само про сім кіл пекла і сім кіл чистилища, – звів я догори вказівний палець. – А ще – про сім святих Тайн, сім дарів Святого Духа, сім діл милосердя для душі і сім діл милосердя для тіла; про сім прохань Господньої молитви і сім соборних послань; про сім церков Азії, а отже, про сім зірок і сім світильників золотих; про п'ять хлібів і дві риби і про сім повних кошів», – завершив я. «А також – про сім сплячих юнаків ефеських», – цілком доречно нагадав мій гість. І втішений такою його обізнаністю, я плеснув його по плечу, хоч і майже не бачив у темряві. Після цього ми випили.

Тоді, налаштувавши до гри принесену Анджеліко гітару, я вирішив згадати дещо з молодих часів, коли й сам був не старший за мого чужинського приятеля. І виконав одну за одною «Che pena e questal cor», «Adiu, adiu» та «I'vo bene» [31]. У відповідь на це Станіслав, вихопивши звідкілясь із кущів лютню, пречудове відтворив «Dove», «Ahi! Filli» [32], чотири річеркари, одну вілліанеллу і одну сальтареллу. «Мерзотнику, – розчулено сказав я, – маючи таке серце до музики, ти ще смієш говорити – та ні, думати – про якесь там убивство? Та хай би всохла тобі твоя геніяльна рука!» «То відрубайте її», – він простягнув мені свою правицю. «Анджеліко! – загорлав я на півцвинтаря, в чому каюся. – Неси-но сюди сокиру або пилу! Що-небудь гостре!»

Виринувши через деякий час поруч із нами, старигань був немало подивований таким моїм бажанням. Однак усе-таки приніс із собою зі своєї повітки не тільки сокиру, дві пилки, садові ножиці і заржавілий меч дожа Дандольо, але й величенький тесак для риби. «Що це ви, отче духовний, надумали?» – підозріливе запитав Анджеліко. «Хочу позбавити цього йолопа правої руки. Щоб не надто спокушала його! – пояснив я старому. – Але спершу послухай, як він грає!» Тоді Станіслав прегарно видав «O, come vaghi...» та «O, viva fiamma!» [33], що й навіть глухуватий Анджеліко пустив кілька сліз. Щоб йому двічі не ходити, я розлив по келихах решту соаве і таким чином наблизилась ми – тепер уже втрьох – до числа вісім. «За вісім євангельських блаженств!» – згадав я нарешті, а потім, ще більше напружившись, доповнив: «Число вісім, яке містить у собі силу Воскресіння, є прообразом майбутнього світу, каже Ориген. Число вісім – це сповнення нашої надії, приєднується до нього святий Амброзій, що його шаную з особливою ревністю». «За вісьмох безсмертних», – вирішив щось своє докинути Станіслав, але я відхилив

Його ідею, позаяк ні про жодних вісьмох безсмертних нічого не знаю. Коли ж Анджеліко зник у темряві з порожніми пляшками, щоб оновити їхню наповненість – тільки вже не соаве, а чимось нарешті міцнішим – темним венеційським токаєм, – коли ми знову лишилися вдвох, я запитав у свого невидимого співрозмовника: «Хочеш, я заховаю тебе від твоїх ворогів так, що ніхто й не знатиме, куди ти подівся?» «Тільки не це, – здригнувся Станіслав. – Мої вороги настільки могутні, що вони знищать і вас, отче Антоніо!» Почувши таку нісенітницю, я щиро зареготався. «Та мені начхати на їхню всемогутність! – вибухнув я, відготівши. – Господь учить нас бути мужніми й незламними в обороні правди і справедливості. Якщо святі великомученики не боялися бути колесованими й роздертими, якщо пророк Даниїл, покладаючись на Бога, не боявся перебувати в одній ямі з голодними левами, то чим мене злякати? Чого мені боятися?» «Не чого, а кого, – твердо сказав мій гість. – Їх. Вони всюди. Навіть тут», – було це так промовлено, що я, буду щирим, мимоволі відчув спиною перебігаючих мурашок. Тож саме вчасно нагодився Днджеліко з оновленими пляшками. «Ще не рубали?» – поцікавився він, зиркаючи в бік Станіслава. «Ти нічого не розумієш, старий шкарбане», – скрушно похитав я головою, і Анджеліко, щось бормочучи, відійшов у туман.

«Але невже ти не можеш утекти з цього міста к бісовій матері? – спересердя вилаявся я і, щоби виправити цю свою провину, нагадав про велич і силу числа дев'ять. – Ось іще одне Боже число. Чи пам'ятаєш, любий Станіславе, як урочисто і гідно вшанували ми нині число три? Так от, уяви собі, що число дев'ять слід ушанувати з такою ж, але потрійною гідністю! Адже це – тріяда тріяд, а дехто навіть каже, що, намулявавши на стіні три дев'ятки, ми віддаємо свій дім під недремну опіку Божу». «За три дев'ятки!» – прийняв мої думки Станіслав і відсалютував своїм келихом. «За дев'ять плодів Святого Духа, – означував я. – За дев'ять ангельських чинів. За відповідності воїнства небесного у вояцтві земному. Я маю на увазі три трійки непереможних, про яких читаємо в поета: „Ангели летять, як воскреслі пілоти, по три“. Отож за короля Артура, Карла Великого і Готфріда Бульйонського – трьох найбільших лицарів християнства! За Ісуса Навина, царя Давида і Юду Маккавея – найудатніших войовників юдейських! За Гектора, Олександра Македонського і Юлія Цезаря – найдоблесніших проводирів поганських!» Звертання до славетних імен настільки зміцнило мене на душі, що вже після того, як ми випили, я додав: «Жоден засранець не сміє зазіхнути на твоє життя, любий Станіславе, інакше матиме справу зі мною! А зі мною жарти недобрі!» Я підніс йому до самих окулярів, аби він таки побачив, мій добрячий кулачисько. «Що на це скажеш?» – переможно спитав я.

«Гадаю, не один ніс було розквашено цією штукою», – чітко відповів Станіслав. «Отож-то!» – підтвердив я його правоту і ми обидва зайшлися сміхом.

Тоді, пригадавши собі, для чого ми тут сидимо, Станіслав ухопився за гітару і без надриву, як те іноді трапляється в іноземців, але мужньо проспівав «Ogni amante e guerrier» [34]. «Щось мені здається, друже Станіславе, ніби ти закоханий. Так воно чи ні?» – вирішив я з'ясувати. «Я маю нещасливе кохання, отче Антоніо», – була відповідь. «Тобто?» – не задовільнився я. «Моя кохана є заміжною жінкою. Я пожадав жінку ближнього. Я готовий усе на світі зробити для неї», – по цих словах він гикнув. «І що далі?» – не полишав його я. «Одного разу вона віддала мені своє тіло. Але тепер мені здається, що душа її лишилася невідданою». «Отже, ти не досить добре впорався з її тілом, – виснував я. – Розкажи мені докладніше, як це було». «Я зробив для неї все, що міг, і їй було нестерпно добре. Стіл, на якому вона лежала, ходив ходором під нею». «Не вдавайся аж до таких подробиць, хлопче, – зауважив йому я. – Не потребує знати твого з нею *modus coiti* [35]. Скажи мені краще, як вона на тебе дивиться: з відданістю, ввічливістю чи закритістю?» «Я сказав би, що із ввічливою закритістю, отче Антоніо», – відповів він на це. «Тоді вітаю! Вона любить тебе!» – запевнив його я. І зненацька поставив питання руба: «Ти хочеш порішити її чоловіка?» «Що ви, отче, – розвіяв він мої підозри. – Вони й без того розлучаються. Невдовзі їдуть до Риму по дозвіл на розлучення». «Ну, тоді тим більше – не скисай! І завжди май надію на Бога, – нагадав я йому. – І на святого Валентина, який сприяє в таких аферках!» По цьому я спом'янувся, що час настав на вшанування числа десять, тож келихи було наповнено по вінця. «За десять заповідей Божих, – почав я, однак довго не міг згадати якусь іншу прикметну десятку. Нарешті здобувся на ще одне. – За десять кар єгипетських!» А ще через

хвилину доповнив: «І за десять міст палестинських». Коли число десять було належним чином пошановано, а келихи осушено, постановив я вдатися до музики і, повернувши собі лютню, підібрав на ній спершу «Duolsi la vita», а тоді – без будь-яких переходів – «Esso la primavera» [36]. однак лютня якогось біса перестала мене слухатися, можливо тому, що робилося чимраз холодніше і в мене задубіли пальці, до того ж я переплутав слова. «А скажи-но, хлопче, забув, як ти називаєшся, – звернувся я через хвилину до чужинця, – чи не потребуєш ти якої-небудь зброї для самозахисту? Можу подарувати тобі, наприклад, цей меч. Або пістолет. Добрий маю пістолет! Можемо трохи постріляти з нього в он те дерево. Візьми його, я собі новий куплю». Однак Станіслав дуже чемно подякував і від зброї навідріз відмовився. «То що я можу зробити для тебе?» – наполягав на своєму я. «Простити мої гріхи, отче», – сказав він. «Ну то прощаю тобі!» – махнув я рукою, і він вдячно поцілував кожну фалангу мого пальця. Губи в нього були теплі і розм'якли від вина. Я обійняв його, і ми знову випили, тільки з одинадцяткою справа пішла вельми тяжко, і я спромігся лиш на те, щоби виголосити тост за одинадцятий член символа віри (хоч він є справді ключовим, бо звучить «очікую воскресіння мертвих»). «Очікую воскресіння мертвих», – повторив Станіслав і затремтів від холоду. Я гадав, що по цих словах вони і справді попідводяться, але на цвинтарі все залишалось по-старому, хіба що сова запугукала і туман згустився. Венеції вже не було видно і здавалося, що лишилось нас тільки двоє, останніх, для останнього оголошення. Станіслав, напевно, теж відчував щось подібне, бо раптом затягнув не надто сильним, але напрочуд милим для слуху, дещо хрипкуватим баритоном славу «Ave Maria» Тромбончіно. І чи міг я втриматися, щоб не підтягнути йому своїм ледве тріснутим тенором, за який ще в семінарії кликали мене не «Делькампо», а «Бельканто»? Адже наші голоси були єдиним, що зв'язувало нас тут, у цьому збезлюднілому і зажерливому світі. А славити співом Пресвяту Мадонну ніколи не гріх. І так почули ми себе серед вод Океанських у малесенькому човні, яким Вона опікується і про порятунок якого вічно благає свого Сина.

Я намацав обличчя Станіслава і поцілував його в сльозу, не в змозі й сам зупинити наростання клекоту в грудях і горлі. «Не грішника я поцілував, а доброго музику», – мовив я італійською, проте він усе одно зрозумів. Ми вихлюпнули решту вина до келихів. Наближалася північ і слід було врешті дійти до числа дванадцять. «За дванадцять святих апостолів», – зрозумів мене Станіслав. «І за дванадцять синів Якова, отже, й за дванадцять колін Ізраїлевих, – продовжив я. – За дванадцять брам і дванадцять перлин, і дванадцять підвалин, і дванадцять імен, що на тих підвалинах виписані. За шістьох святих жінок і шістьох святих чоловіків, що в сумі дає також дванадцять. За ягня святої Агнеси. За вежу святої Ірини. За серце святої Терези. За волосся святої Марії Єгипетської. За плечі святої Катерини, за її живіт, за все її тіло. За стріли франто Егідія. За танці святого Віта. За батоги святого Петра. За квіти святого Франциска. За спокуси святого Антонія, мого патрона і заступника. За псів святого Юра!»

Ми допили останні краплі і, спотикаючись, підтримувані один одним, рушили берегом острова назад до церкви. За туманом цілком пропав її білокам'яний фасад, поділений пілястрами на три частини, зі скульптурою Мадонни і Дитини над входом. Станіслав ніс у руці ліхтар і все повторював: «За туманом нічого не видно!» Ми брели геть наосліп, тож не дивно, що перед самою церквою наткнулися на старого Анджеліко, який завмер у нас на дорозі, ніби соляний стовп. «Хіба ти сторож мені? – запитав я його з докором, потрясаючи в повітрі гітарою. – Що стоїш, як пень дерева церковного року?» Але старий капшук на це почав мене переконувати, щоб я лягав спати у нього в повітці. Туман і справді завис такою непролазною кашею, що навряд чи якийсь човен знайшовся би, щоб доставити нас до Венеції.

Усе, що відбувалось (якщо відбувалось), потім, повите для мене таємницею, бо я майже нічого не пам'ятаю – далися взнаки цілоденна втома і погана видимість. Знаю, що старий чорт таки вклав мене на ніч у себе. Куди пішов тієї ночі Станіслав, мені невідомо. Маю надію, що все-таки запопав якогось випадкового човняра, і з ним дістався до свого готелю, що, як він казав, десь на Великому Каналі, неподалік від Понте Академія.

Пригадую тільки, як гукав у туман, навздогін за його нетвердими кроками:

«Пам'ятай про душу!» І як долетіла до мене його відповідь: «Коневі ясно!» Я осінив те місце у просторі, звідки це почулося, знаком святого хреста.

* * *

notes

Примечания

1

Великопісна (попільна) середа, день, з якого в західному християнстві розпочинається великий піст (англ., нім.).

2

Привіт, підеш зі мною? (нім.).

3

Так, я піду з тобою, кохана, скільки? (нім.).

4

Увага, увага, любий Різенбокк, прошу, зупиніть на хвилинку! Я маю деякі проблеми... (нім.).

5

Здається, арія принцеси Еволі з опери Дж. Верді «Дон Карлос».

6

«Де цитрини квітнуть» (нім.). – рядок із хрестоматійного віршика Гьоте «Міньйона».

7

Німецьке прізвище Різенбокк можемо перекласти як Цапище.

8

Персонажі давньої германської міфології: Егір – морський велетень; Грунгнір – велетень-розбишака; Фафнір – дракон, сторож священного золота.

9

Повністю зберігаємо правопис оригіналу українською мовою.

10

«Смерть Венеції» (італ.).

11

Подальші два фрагменти перекладено з італійської мови.

12

Хлопчик (італ.).

13

«Квітуца готика» (Італ.), розквіт готичного стилю у венеційському мистецтві (XIII-XIV ст.).

14

Ні Іммануїл Кант, ні Едгар Аллан По, ні, тим більше, П'єр Менар у Венеції ніколи не бували.

15

Будь ласка, Перфецький (італ.).

16

Мій любий пане, це для вас (італ.).

17

Традиційне венеційське свято, що відбувається на острові Джудекка кожної третьої неділі серпня.

18

«Плоди моря» (італ.), закуска із страв морського походження.

19

«Ясно?» (італ.).

20

«Дякую» (італ.).

21

Адміністративні дільниці (райони) Венеції.

22

«Найясніша» (італ.), найчастіше вживаний щодо Венеційської республіки епітет.

23

Найвищий орган венеційської влади за часів республіки.

24

Політ Стріли (фр.)

25

«Грозові вершники» (англ.) – композиція легендарної американської групи «Дорз». Далі в тексті – «Очікуючи сонце» та «Кінець» тієї ж групи.

26

Тлустий Четвер (італ.), апогей венеційського зимового карнавалу, останній четвер лютого.

27

«Про передумову вавилонського полонення церкви» (латин.).

28

Печена диня, традиційна венеційська страва.

29

«Для підняття чаші» (італ.), страва.

30

«Так, так, я кохаю Вас!» (італ.).

31

«Як тяжко серцеві», «Прощавай», «Я люблю» (італ., діял.).

32

«Де», «Ох, діти» (італ.).

33

«О, як хвилює...» та «О, живий вогонь!» (італ.).

34

«Кожен закоханий є воїн» (італ.).

35

Спосіб грання (латин.).

36

«Солодощі життя», «Ось весна» (італ., арх.).